

Република Македонија

НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА НА ЕКОНОМСКИ РЕФОРМИ

2015 ГОДИНА

Јануари 2015 година

Содржина

Листа на кратенки	3
Вовед	4

I Дел

1. Општа рамка и цели на економската политика.....	4
2. Макроекономски движења.....	5
2.1. Последни макроекономски движења.....	5
2.2. Среднорочно макроекономско сценарио	15
2.3. Алтернативно сценарио и ризици	26
3. Фискална рамка.....	29
3.1. Фискална стратегија и среднорочни цели	29
3.2. Извршување на Буџетот во 2014 година.....	30
3.3. Среднорочни буџетски очекувања.....	31
3.4. Структурен дефицит.....	37
3.5. Управување со јавен долг, состојба и проекции на движењето на јавниот долг 38	
3.6. Сензитивна анализа.....	42
3.7. Одржливост на јавните финансии	44
3.8. Институционални карактеристики.....	44
4. Реформи на кои се заснова макро/фискалната стратегија	46
4.1. Пречки за економскиот раст и агендата на макроекономски структурни реформи 46	
4.2. Клучни реформски области.....	47
4.2.1. Ефикасност на пазарот и деловно окружување.....	47
4.2.2. Финансиска стабилност	49
4.2.3. Пазар на труд.....	52
4.2.4. Реформи на јавните финансии	54
4.3. Буџетски импликации на позначајните структурни реформи.....	55
5. Имплементација на заклучоците од Министерскиот дијалог од 6 мај 2014 година	55
6. Анекс табели.....	64

II Дел

1. Вовед.....	70
2. Макроекономски движења и сценарио	71
3. Секторски реформи и мерки кои се имплементираат за да се остварат целите на економската политика 2014-2017	73
3.1. Физички капитал.....	73
3.1.1. Транспорт.....	73
3.1.2. Енергетика.....	79
3.2. Човечки капитал	85
3.3. Подобра индустриска структура	92
3.4. Деловно окружување.....	97
3.5. Трговска интеграција	101
4. Институционални прашања и вклучување на засегнатите страни	105
Табела 1: Известување за статусот на секторските структурни реформи.....	108

Листа на кратенки

CEFTA	Central European Free Trade Association
IAIS	International Association for Insurance Supervisors
IOPS	International Organisation of Pension Supervisors
ISO	International Organization for Standardization
ITE	Integrated Tariff Environment
KfW	Kreditanstalt für Wiederaufbau
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
SEETO	South East European Transport Observatory
USAID	United States Agency for International Development
WBIF	Western Balkans Investment Framework
ABPM	Агенција за вработување на Република Македонија
АСИПИ	Агенција за странски инвестиции и промоција на извозот
АСО	Агенција за супервизија на осигурување
БПП	Бруто полисирана премија
БДП	Бруто домашен производ
ДЗС	Државен завод за статистика
ДДВ	Данок на додадена вредност
ЕБОР	Европска банка за обнова и развој
ЕАГФ	Европски земјоделски гарантен фонд
ЕИБ	Европска инвестициска банка
ЕК	Европска комисија
ЕУ	Европска унија
ИПА	Инструмент за претпристапна помош
ИПАРД	Инструмент за претпристапна помош за рурален развој
ЈИЕ	Југоисточна Европа
КХВ	Комисија за хартии од вредност
МАПАС	Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување
МБПР	Македонска банка за поддршка на развојот
МИП	Меѓународна инвестициска позиција
МОН	Министерство за образование и наука
МСП	Мали и средни претпријатија
МТСП	Министерство за труд и социјална политика
НБРМ	Народна банка на Република Македонија
НСПК	Национален совет за претприемништво и конкурентност
п.п.	процентен поен
РЕДК	Реален ефективен девизен курс
СДИ	Странски директни инвестиции
СОЦДАД	Систем за обработка на царински декларации и акцизни документи
ТИРЗ	Технолошко индустриски развојни зони
ЦУ	Царинска управа
ЕСА	Европски систем на сметки
РОА	поврат на средства
РОЕ	поврат на капитал
МБИ10	Македонски Берзански Индекс
АД	акционерско друштво
ВФП	вкупна факторска продуктивност
БЕЕР	behavioural equilibrium exchange rate
АФПЗРР	Агенција за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој
РМ	Република Македонија
СБ	Светска Банка
ФИТР	Фонд за иновации и технолошки развој
ЕЛЕМ	Електрани на Македонија
МЕПСО	Македонски електропреносен систем оператор
СССР	Сојуз на Советските Социјалистички Републики
МЖ	Македонски Железници
ЦЕБ	Совет на Европа
ДХВ	државни хартии од вредност
IPA TAIB	IPA Transition Assistance and Institution Building
МФ	Министерство за финансии
РЕФА	Public Expenditure and Financial Accountability
ЈВФК	Јавна внатрешна финансиска контрола
АКН	Агенција за катастар на недвижности
ГКИС	Геодетско-катастарски информационален систем
ТАИЕХ	Technical Assistance and Information Exchange
ИТ	информатичка технологија
МОТ	Меѓународна организација на трудот
ДИТ	Државен инспекторат за труд
ФПИОМ	Фонд за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија
НПЕР	Национална програма на економски реформи

ВОВЕД

Националната програма на економски реформи (НПЕР) за 2015 година е прв ваков документ изработен согласно насоките дадени од страна на Европската комисија (ЕК). Се состои од два дела: првиот се однесува на среднорочната макроекономска и фискална рамка, а вториот ги претставува секторските структурни реформи за промовирање на конкурентност и раст.

Програмата е изработена во согласност со Програмата за работа на Владата на Република Македонија 2014 – 2018 година и останатите национални стратешки документи, како што се Националната програма за усвојување на правото на Европската унија, Спогодбата за стабилизација и асоцијација и националните секторски стратегии. Исто така, програмата е во согласност со Стратегијата на ЕУ за брз, одржлив и сеопфатен економски развој „Европа 2020“, како и Стратегијата за Југоисточна Европа - ЈИЕ 2020 на Советот за регионална соработка наречена „Работни места и просперитет во европската перспектива“ која одблиску ја следи визијата на Стратегијата „Европа 2020“. При подготовката на Програмата земени се предвид и забелешките и препораките наведени во Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2014 година, како и специфичните препораки од Министерскиот дијалог од 6 мај 2014 година.

НПЕР претставува кохерентен стратешки документ кој ја презентира националната економска политика на Република Македонија и агендата на клучни структурни реформи и мерки. Во нејзината подготовка учествуваат сите надлежни државни институции, но свој придонес во креирањето на овој документ дадоа и социјалните партнери и бизнис заедницата.

ДЕЛ I

1. ОПШТА РАМКА И ЦЕЛИ НА ЕКОНОМСКАТА ПОЛИТИКА

Макроекономската политика на Република Македонија е во функција на остварување на стратешките определби на Република Македонија за долгорочен и одржлив економски раст, задржување на финансиската и макроекономската стабилност, зголемување на конкурентноста на економијата, зголемување на вработеноста и подобрување на животниот стандард на населението. Овие цели ќе бидат остварени преку унапредување на деловното окружување, водење даночна и царинска политика во функција на поддршка на развојот, поттикнување на инвестициската активност и привлекување странски директни инвестиции (СДИ), развој на човечкиот капитал и економската инфраструктура на земјата.

Република Македонија ќе продолжи да води адекватна фискална политика насочена кон постигнување разумен баланс помеѓу двете стратешки цели, задржување на макроекономската стабилност и поттикнување на економската активност преку зголемување на квалитетот на јавните финансии, пред сè преку зголемување на капиталните расходи за подобрување на инфраструктурата и јакнење на способноста на приватниот сектор за раст и отворање нови работни места.

Основната цел на монетарната политика ќе биде одржување на ценовната стабилност преку задржување на стабилниот девизен курс на денарот во однос на еврото, во функција на создавање поволен макроекономски амбиент за долгорочен економски развој.

Фискалната политика во координација со монетарната политика ќе бидат насочени кон постигнување одржливост на екстерната позиција на земјата и обезбедување ниво на инфлација кое ќе ја поддржи економската активност во земјата.

Согласно идентификуваните приоритети за економската политика, клучни области во агендата на структурни реформи се: намалување на невработеноста и унапредување на состојбите на пазарот на труд, континуирано подобрување на деловното окружување, поддршка на иновативноста, претприемништвото и малите и средните претпријатија (МСП), унапредување на човечкиот капитал, како и зголемена поддршка на извозот. Во фокусот на економската политика ќе биде и спроведувањето реформи со цел создавање ефективна и професионална јавна администрација, зајакнување на правната сигурност и спроведувањето на договорите.

2. МАКРОЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

2.1. ПОСЛЕДНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

Меѓународно економско окружување. Стапката на раст на глобално ниво се очекува да изнесува 3,3% во 2014 година и да порасне на 3,8% во 2015 и 4,1% во 2016 година. Притоа, во неевропските развиени економии се очекува заздравување, со оглед на тоа што дел од факторите кои го забавуваа растот во првата половина од годината се покажа дека имаат само привремен карактер. Економскиот раст за 2014 година во ЕУ се очекува да биде 1,3%, а во еврозоната 0,8%. Економската активност се очекува постепено да се засили во 2015 и 2016 година, пред сè заради ефектите од структурните реформи, подобрување на состојбите на пазарите на труд, политиките за поддршка и подобрите услови за финансирање. Така, растот во ЕУ се предвидува да порасне до 1,5% во 2015 и 2% во 2016 година, а во еврозоната до 1,1% во 2015 и 1,7% во 2016 година. Главен двигател на растот во овој период се очекува да биде домашната побарувачка.

Табела 2.1. Основни макроекономски индикатори во Еврозоната и ЕУ

Година	БДП				Инфлација				Стапка на невработеност			
	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016
Еврозона	-0,5	0,8	1,1	1,7	1,4	0,5	0,8	1,5	11,9	11,6	11,3	10,8
ЕУ	0,0	1,3	1,5	2,0	1,5	0,6	1,0	1,6	10,8	10,3	10,0	9,5

Извор: European Economic Forecast (Autumn 2014)

Очекуваното забрзување на глобалната трговија и депрецијацијата на еврото ќе придонесат за поддршка на извозот на ЕУ. Сепак, нето-извозот само маргинално ќе придонесе кон растот на БДП во овој период, имајќи предвид дека увозот исто така ќе се зголеми со зајакнувањето на домашната побарувачка.

Заздравувањето на пазарот на труд во ЕУ напредува, но е потиснат од слабата економска активност. Стапката на невработеност во 2016 година ќе се намали на 9,5% во ЕУ и 10,8% во еврозоната. Трендот на забавување на стапката на инфлација во ЕУ продолжува, придвижен од пониските цени на стоките, особено енергијата и храната, како и претходната апрецијација на еврото. Стапката на инфлација во еврозоната се предвидува да изнесува 0,8% во 2015 и 1,5% во 2016 година. Во ЕУ, инфлацијата се предвидува да изнесува 1% во 2015 и 1,6% во 2016 година.

Последни економски движења во Република Македонија.

Бруто домашен производ. Во 2014 година продолжи трендот на раст на економската активност, но со повисок интензитет во однос на претходната година. Така, во првиот квартал реалната стапка на раст на БДП изнесуваше 3,2%, во вториот квартал растот достигна 4,4%, а во третиот 4,1%, со што просечниот раст на БДП во првите девет месеци од 2014 година изнесува 3,9%. Овие стапки на раст се меѓу највисоките споредено со земјите од ЕУ и регионот.

Табела 2.2. Стапки на раст на БДП (производствен и расходен метод)

	2013	2013				2014			
		I	II	III	IV	I	II	III	Просек
БДП	2,7	1,9	2,1	2,5	4,1	3,2	4,4	4,1	3,9
БДП по производен метод									
Земјоделство	9,0	16,0	7,3	1,7	14,3	3,2	9,2	0,3	3,9
Индустија	5,8	6,7	5,8	4,5	6,2	2,6	5,8	5,8	4,8
Градежништво	6,0	5,8	4,0	8,9	5,7	9,3	0,5	2,6	4,4
Услуги	2,5	-0,3	2,0	4,0	3,7	3,3	4,2	3,5	3,7
БДП по расходен метод									
Финална потрошувачка	2,1	5,8	3,1	-0,5	0,3	-0,4	3,1	1,0	1,3
<i>Приватна</i>	2,1	6,1	4,0	-0,9	-0,7	-0,1	3,8	2,5	2,1
<i>Јавна</i>	2,5	4,4	-0,1	1,2	4,4	-1,6	0,1	-5,2	-2,2
Бруто инвестиции	-16,6	-32,6	-9,8	-15,2	-9,6	30,2	7,8	17,0	17,4
Извоз на стоки и услуги	-2,7	-5,0	-0,7	-3,3	-1,9	14,4	16,0	15,4	15,3
Увоз на стоки и услуги	-10,0	-13,1	-3,4	-12,9	-10,7	14,8	11,5	14,0	13,3

Извор: Државен завод за статистика и пресметки на Министерството за финансии

Забелешка: Процентни податоци подготвени според методологијата Европски систем на сметки (ЕСА) 2010, објавени на 12.12.2014 година

Растот на БДП во овој период е на широка основа, при што сите сектори забележаа позитивни стапки на раст. Индустриското производство продолжува со позитивните движења и во првите девет месеци од годината забележа раст од 4,8%, како резултат на растот во преработувачката индустрија (10,7%). Во рамки на оваа индустрија, позначителен раст забележаа производството на моторни возила (повеќекратно зголемување), електрична опрема (31%), производи од гума и пластични маси (25,3%) и машини и уреди (23,5%), пред сè под влијание на зголеменото производство на капацитетите во слободните економски зони, а дополнителен позитивен придонес имаше и растот на производството на облека (7,0%), текстил (11,7%), прехранбени производи (5,3%) и пијалаци (6,6%), итн.

И понатаму висок придонес во економскиот раст има градежништвото со раст од 4,4% во првите три квартали од 2014 година. Услужниот сектор во истиот период забележа раст од 3,7%, во чии рамки најголем придонес кон растот имаа секторите Трговија, транспорт и угостителство и Дејности во врска со недвижен имот, кои забележаа раст од 3,9%. Земјоделството во првите три квартали од 2014 година забележа раст од 3,9%.

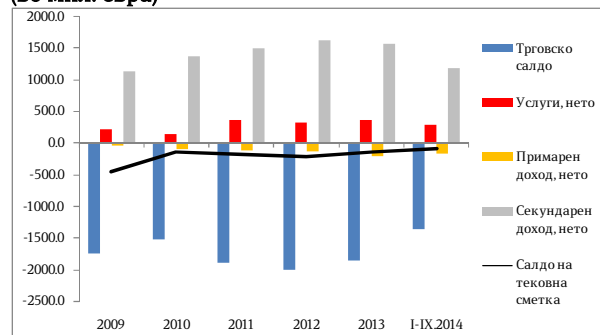
Анализирано според расходната страна, во првите три квартали од 2014 година растот на БДП е придвижен од бруто инвестициите, кои забележаа реален раст од 17,4%. Растот на бруто инвестициите е резултат на реализацијата на инвестициите во инфраструктурата на јавниот сектор и инвестициите на капацитетите во технолошко-индустриските развојни зони и индустриските зони. Значителен придонес врз растот имаше и извозот на стоки и услуги, којшто забележа реален раст од 15,3%. Растот на извозот на стоки е главно резултат на зголемениот извозен потенцијал на земјата, а е придружен и со промена на структурата кон производи со повисока технолошка вредност, што се должи на производството и извозот на компаниите во технолошко-индустриските развојни зони и индустриските зони. Растот на бруто инвестициите и извозот влијаеше врз увозот, кој забележа реален раст од 13,3%.

Приватната потрошувачка забележа раст од 2,1%, како резултат на растот на расположливиот доход на домаќинствата, во услови на раст на вработеноста, на платите и пензиите, како и заради поголемото кредитирање на домаќинствата во овој период, главно во вид на потрошувачки кредити.

Надворешен сектор. Движењата во тековната сметка на билансот на плаќања беа под влијание на структурните промени во домашната економија, кои обезбедија отпорност на

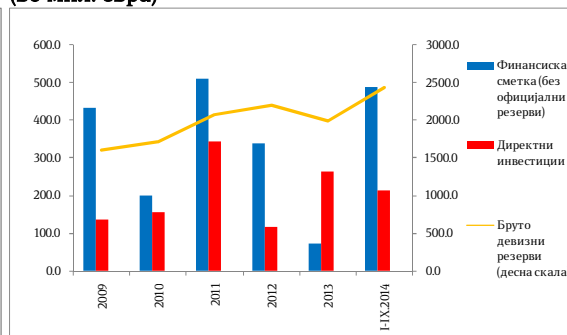
извозот во услови на сè уште релативно неповолен надворешен амбиент. Кумулативниот дефицит на тековната сметка од платниот биланс во периодот јануари - септември 2014 година изнесува 96 милиони евра и е за 8,2% повисок во однос на истиот период лани. Проширувањето на дефицитот на тековната сметка е главно условено од повисокиот дефицит кај примарниот доход и помалиот суфицит во размената на услуги, наспроти малото подобрување кај трговското салдо и повисоките нето приливи на секундарен доход. Во рамки на секундарниот доход, нето откупената ефективна на менувачкиот пазар беше за 2,7% пониска, како одраз на постепената нормализација на овие текови по нивниот силен раст во 2011 и 2012 година.

График 2.1. Компоненти на тековна сметка (во мил. евра)

Извор: НБРМ.

График 2.2. Капитални приливи и девизни резерви (во мил. евра)

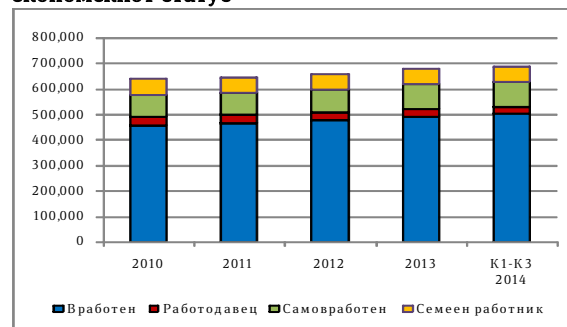
Извор: НБРМ.

Во првите девет месеци од 2014 година, во рамки на приливите на финансиската сметка, најзначаен придонес имаат нето приливите врз основа на задолжување на државата во странство и СДИ. Имено, во периодот јануари - септември 2014 година СДИ изнесуваат 213 милиони евра, што е за 5% повеќе во однос на истиот период од претходната година. Во рамки на структурата, најголемиот дел (околу 83%) се однесува на меѓукомпанискиот долг, наспроти помалото учество на приливите во форма на акционерски капитал и реинвестираната добивка. На крајот на септември 2014 година, бруто девизните резерви изнесуваа 2.435 милиони евра, што претставува зголемување од 22,2% споредено со состојбата на крајот од 2013 година, главно заради високиот прилив од државната еврообврзница. Девизните резерви се одржуваат на адекватно ниво, обезбедувајќи просечна покриеност на увозот на стоки и услуги од наредната година од 4,3 месеци.

Пазар на труд.

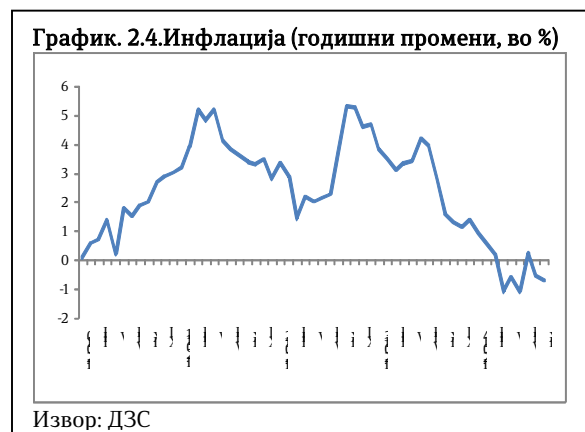
Во 2014 година продолжија позитивните движења на пазарот на работна сила. Според Анкетата на работна сила, бројот на вработени во првите три квартали од 2014 година е повисок за 1,7% во однос на истиот период од претходната година. Растот на вработеноста е придружен со пад на бројот на невработени, кој на годишна основа е намален за 2,9%. Ваквите движења на пазарот на работна сила предизвикаа стапката на невработеност во К3 2014 година да се намали на 27,9%, односно за 0,8 п.п. споредено со истиот квартал претходната година. Имено, во К3 2014 година невработеноста е на најниско ниво од осамостојувањето до денес. Стапката на вработеност во К3 2014 година изнесува 41,3% и во однос на истиот квартал претходната година е повисока за 0,5 п.п. Активното население во К3 2014 година претставува 57,3% од вкупното работоспособно население. Просечната нето плата во

График 2.3. Структура на вработените според економскиот статус

Извор: Државен завод за статистика

првите девет месеци од 2014 година е повисока за 0,6% на номинална основа и за 0,8% на реална основа во однос на истиот период од 2013 година, додека просечната бруто плата е номинално повисока за 0,4%, додека на реална основа е повисока за 0,6%.

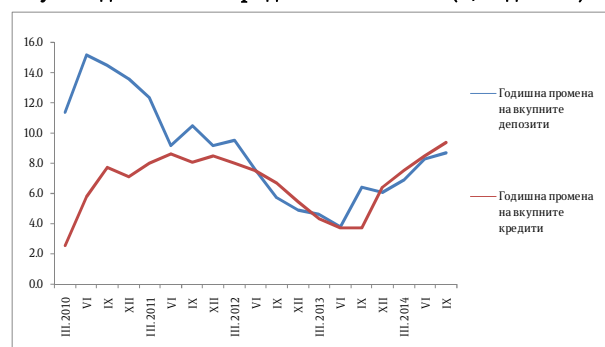

Инфлација. Просечната годишна инфлација во периодот јануари - септември 2014 година имаше главно надолен тренд и изнесуваше - 0,2%. Анализирано од аспект на компонентите, најзначаен придонес кон забавувањето на просечната инфлација имаат цените на храната, во согласност со движењата на светските пазари. Просечната базична инфлација, која ги исклучува варијабилните категории (храна и енергија) изнесува 0,8% годишно.

Монетарни движења и девизен курс.

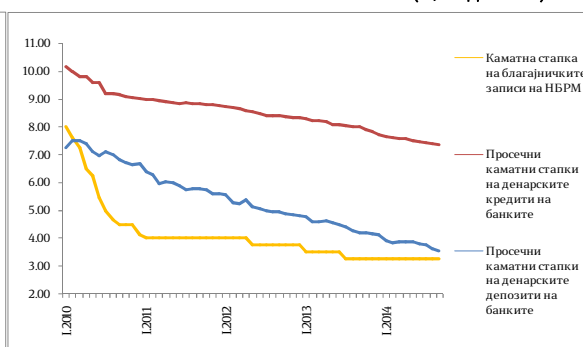
Амбиентот за спроведување на монетарната политика во првите три квартали на 2014 година може да се оцени како поволен, при што продолжи да се спроведува акомодитивна монетарна политика, главно преку нестандартните мерки. Во услови на солидна економска активност, годишниот раст на најшироката парична маса М4 бележи забрзување и во септември 2014 година изнесува 8,9%. Истовремено, вкупните депозити на домашниот нефинансиски сектор на годишна основа се повисоки за 8,7%, при побрз раст на денарските депозити (11,6%), наспроти растот кај девизните депозити (5,3%), при што растот на денарските депозити креира околу три четвртини од растот на вкупните депозити. Просечното учество на девизните депозити во вкупните депозити во кризниот период оствари намалување, при што од околу 55% во средината на 2009 година е сведено на околу 43% во септември 2014 година (што е дури и малку пониско од прет-кризното ниво од крајот на 2007 година). Ваквата промена во валутните склоности на субјектите во голема мера е условена од неизвесноста во однос на кризата во евро-зоната, како и од повисоките приноси на денарските инструменти, а воедно упатува и на кредибилитетот на централната банка. Од секторски аспект, вкупните депозити на домаќинствата се зголемени за 8%, а депозитите на претпријатијата се повисоки за 12,9%, при што околу две третини од остварениот раст произлегува од растот на депозитите на населението.

График.2.5.
Вкупни депозити и кредити на банките (% годишно)

Извор: НБРМ.

График. 2.6.
Каматни стапки на НБРМ и банките (% годишно)

Извор: НБРМ.

Банкарските кредити кај домашниот нефинансиски сектор на крајот на септември 2014 година остварија забележителен годишен пораст од 9,4%, при континуирано забрзување од последниот квартал на 2013 година наваму. Забрзаниот кредитен раст е во согласност со растот на депозитите, како и постабилните согледувања на банките за домашниот

економски амбиент. Показателот за соодносот на кредитите и депозитите во просек се одржува на околу 90%, што укажува на простор за поголема кредитна активност. Од валутен аспект, најголем дел (95%) од кредитниот раст главно се објаснува преку растот на денарските кредити (11,6%), додека девизните кредити остварија мал раст (1,9%). Ваквите движења во валутната структура на кредитите во голема мера се должат на промените на страната на пасивата кои се водени од растот на денарските депозити. Од секторски аспект, во првите девет месеци од годината значително е да се одбележи зголемениот придонес на кредитите кон претпријатијата од околу 36% на крајот на 2013 година на 45% на крајот на септември 2014 година, при намален придонес на кредитирањето на домаќинствата. Најголем дел, околу 63% од вкупните кредити се долгорочни.

Каматните стапки на банкарскиот сектор забележаа умерено намалување. Каматната стапка на вкупните денарски кредити од 7,7% во декември 2013 година се намали на 7,4% во септември 2014 година. Истовремено, просечната пасивна каматна стапка оствари намалување од 4,1% во декември 2013 година на 3,6% во септември 2014 година. Со оглед на поголемото намалување на пасивната каматна стапка, каматниот распон се зголеми на 3,8 процентни поени. Во декември 2013 година, каматните стапки на девизните кредити и девизните депозити изнесуваа 6,4% и 1,6%, а во септември 2014 година се намалија на 6,2% и 1,3%, соодветно.

Рамка 2.1. Показатели за македонската економија за 2013 година согласно Процедурата за макроекономските нерамнотежи на Европската комисија – изготвена од НБРМ

Процедурата за макроекономски нерамнотежи¹ (Macroeconomic imbalances procedures - MIP) на Европската Комисија (ЕК), која се спроведува за земјите - членки на Европската Унија (ЕУ), е насочена кон следење, превенција и корекција на макроекономските нерамнотежи врз основа на листа на показатели за внатрешни и надворешни нерамнотежи (scoreboard indicators) со утврдени индикативни прагови. Овој пристап може да биде корисен и за утврдување на основните зони на ранливост и кај земјите кандидати, како и за согледување на степенот на нивната конвергенција кон ЕУ. Во продолжение се прикажани основните показатели за макроекономските нерамнотежи во рамки на овој пристап за македонската економија во 2013 година, согласно дадените прагови.

Дефицитот на тековната сметка на Република Македонија, како тригодишен подвижен просек, главно се движел на ниво на или под долниот праг на ранливост, со што во годините на побрз економски раст претставувал зона на ранливост на економијата. Во 2012 и 2013 година, овој показател бележи стеснување, при што е понизок од утврдениот долен праг на ранливост (-4% од БДП) и е во рамки на дозволеният интервал. Сепак, во врска со овој показател, во пристапот на ЕК е согледана потребата од негова флексибилна интерпретацијата кај земјите коишто конвергираат, при што повисоко ниво на дефицит би било прифатливо доколку е одржливо, во контекст на приливите на капитално-финансиската сметка.

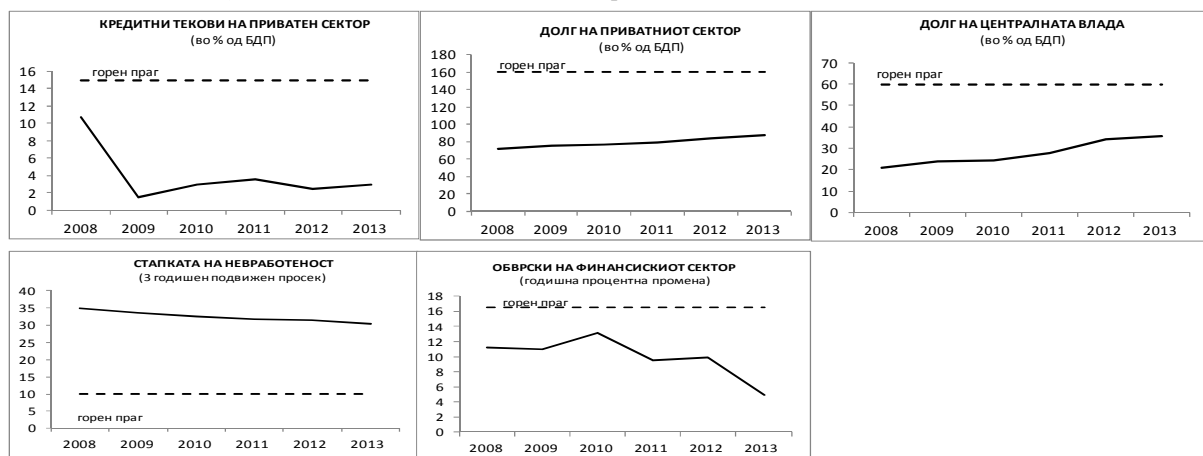
Нето меѓународната инвестициска позиција на земјата, од 2007 година наваму, има тренд на продлабочување со одредено подобрување во 2010 година и повторно проширување во следните три години, при што во 2013 година достигна -56,2% од БДП. Ова ниво е значително под прагот на ранливост од -35% од БДП, поради што нето-задолженоста на економијата кон странство се смета за потенцијална зона на ранливост. Треба да се има предвид дека нето меѓународната позиција на страната на обврските ги вклучува и странските директни инвестиции, коишто сочинуваат близу половина од порастот на вкупните обврски кон странство во последните три години. Во овој

¹ Alert Mechanism Report, European Commission, February, 2012.

контекст, при анализата на земјите коишто конвергираат, токму заради ефектот од странските директни инвестиции, според пристапот на ЕК, треба да се земат предвид и други показатели, како што е нето надворешниот долг, којшто ги опфаќа само должничките инструменти, на нето-основа. На крајот на 2013 година, нето надворешниот долг на Република Македонија изнесува 18,7% од БДП.

Реалниот ефективен девизен курс (РЕДК) главно е во зоната на депрецијација, што придонесува за конкурентноста на економијата. Во 2013 година, тригодишната промена на РЕДК укажува на умерена апрецијација од околу 1% (условена од номиналниот ефективен девизен курс), што е во рамки на дозволеният интервал. Извозниот пазарен удел на економијата во светскиот извоз како петгодишна промена, во 2005 година излезе од зоната на ранливост на економијата, при што од почетокот на светската криза бележеше забавен раст, со одредено подобрување во 2011 година. Во 2012 година овој показател оствари пад којшто го надминува долниот праг (-6%), но веќе во 2013 година стапката на годишен пад е намалена и показателот се доближи до прагот. Номиналните трошоци по единица труд следени како тригодишна промена, од 2007 година се во зоната на ранливост, со надолна траекторија од 2009 година, при што во 2011 година влегоа во безбедната зона, каде што се наоѓаат и во следните две години. *Општо гледано, во доменот на надворешните нерамнотежи, македонската економија покажува потенцијална ранливост во доменот на обврските кон странство. Иако има аргументи за релативизирање на проблемот, очигледна е потребата од поголема внимателност во овој домен. Би можело да се очекува дека извозниот пазарен удел постепено ќе зајакнува во согласност со очекувањата за извозот во идниот период.*

Во доменот на внатрешните нерамнотежи, годишните промени на кредитите на банките кај приватниот сектор постојано се под прагот на ранливост, при што и највисоката годишна промена на кредитите од околу 11% од БДП во 2008 година е под прагот од 15% од БДП. Во 2013 година, промената на кредитите умерено забрза на 3% од БДП и е значително пониска од утврдениот праг. Истовремено, обврските на финансискиот сектор во 2013 година бележат забавена стапка на годишен раст од околу 5%, што е под утврдениот праг (16,5%). Промените на цените на недвижностите, по нивниот врв во периодот на економска експанзија во 2008 година кога беа во зоната на ранливост, во продолжение имаат динамика на опаѓање надвор од зоната на ранливост, при што во периодот 2011 - 2013 година бележат негативна годишна промена. Вкупниот внатрешен и надворешен долг на приватниот сектор (кредити од домашни банки и од странство) е, исто така, постојано под прагот на ранливост. Во 2013 година тој изнесува 86,9% од БДП, што е половина од утврдениот праг од 160% од БДП, но од друга страна треба да се наведе дека во последните неколку години тој бележи постојан тренд на раст. Долгот на државата, исто така, е на ниво што е речиси двојно пониско од утврдениот праг од 60% од БДП но со динамика на раст во последните неколку години. Невработеноста е

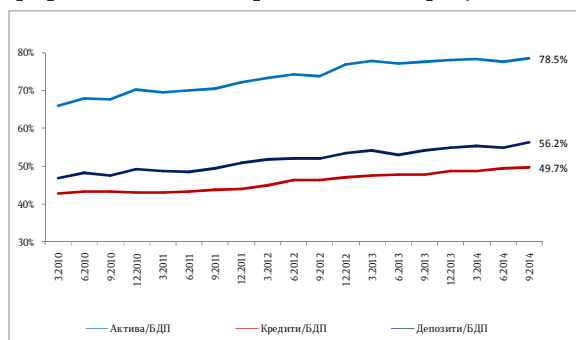
најголемиот проблем на македонската економија, што се потврдува и преку овој пристап. Стапката на невработеност, како тригодишен подвижен просек, иако во последните години се намалува, сепак постојано е значително над прагот, којшто е поставен на 10%. Оттука, во доменот на внатрешните нерамнотежи, македонската економија покажува значителна ранливост во однос на невработеноста.

Последни движења во финансискиот сектор.

Банкарски сектор. Банкарскиот систем е доминантен сегмент на финансискиот систем на Република Македонија, со учество во вкупната актива од 87,6%. Банкарскиот систем ја задржа својата стабилност и сигурност, одржувајќи висока и стабилна ликвидност и солвентност. Заклучно со септември 2014 година банкарскиот систем на Република Македонија го сочинуваат 15 банки. Во сопственичката структура преовладува странскиот капитал, пред сè од земјите од ЕУ. Единаесет банки се во доминантна странска сопственост, од кои седум се подружници на странски банки.

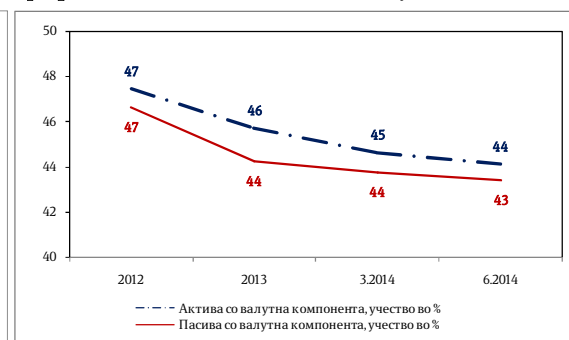
Растот на активностите на македонските банки продолжи и во 2014 година, со што степенот на финансиска интермедијација и понатаму се зголемува. На крајот од септември 2014 година, учествата на вкупната актива на банкарскиот систем, кредитите и депозитите во БДП остварија зголемување во споредба со нивото на крајот на 2013 година (за 0,4 п.п., 1 п.п. и 1,4 п.п., соодветно). Истовремено, продолжи трендот на денаризација и на страната на активата и на страната на пасивата на банките.

График 2.7. Степен на финансиско посредување

Извор: НБРМ.

График 2.8. Активa и пасивa со валутна компонента

Извор: НБРМ.

Најзначаен ризик за работењето и стабилноста на банките е кредитниот ризик, којшто и натаму се одржува на умерено ниво. Квалитетот на кредитното портфолио на банкарскиот систем во вториот и третиот квартал на 2014 година забележа извесно влошување, со што беше прекинат трендот на подобрување од претходните три квартали. На крајот на третиот квартал на 2014 година, учеството на нефункционалните кредити во вкупните кредити изнесува 12,2% и е за 0,4 п.п. повисоко во споредба со септември 2013 година, исклучиво поради повисоките нефункционални кредити на претпријатијата. Сепак, треба да се одбележи дека во последните три години учеството на нефункционалните пласмани е релативно стабилно (во просек 11,3%) и дополнително во текот на 2014 година нивните годишни стапки на раст се намалија. Очекувањата дека економијата ќе се задржи во зоната на солиден годишен раст даваат основа да се претпостави дека евентуалното натамошно зголемување на нефункционалните кредити кај корпоративниот сектор е исцрпено во значителна мера, дополнително имајќи ја предвид и поддршката од банките кон некои клиенти преку реконструирање на кредитите. Покриеноста на нефункционалните кредити со исправка на вредноста и натаму се одржува на високо ниво (околу 100%), што го намалува ризикот за стабилноста на банките од целосна ненаплатливост на нефункционалните кредити.

На крајот на 2013 година, вкупната задолженост на корпоративниот сектор² изнесува 66,1% од БДП, што претставува раст од 1,3 процентни поени, што сепак претставува забавена динамика на раст во споредба со 2012 година. Најголем придонес (72,2%) во растот на задолженоста имаше долгот кон странските доверители (главно меѓукомпаниски заеми и трговски кредити). Од аспект на структурата, долгот кон нерезидентите има најголемо учество во вкупниот долг (55,8%), по што следи долгот кон домашните банки (42,7%), додека учеството на другите сегменти од финансискиот систем во финансирањето на домашниот корпоративен сектор е незначително. Сепак, кај долгот на претпријатијата кон странство треба да се имаат предвид и нивните побарувања од странство (главно кон матичните компании и трговски партнери), кои покриваат близу половина од износот на обврските кон странство. Задолженоста на домаќинствата во 2013 година се зголеми за 1,2 процентни поени од БДП, сепак и натаму задржувајќи се на релативно ниско ниво од 20,7% од БДП. Најголем дел од долгот (94%) е кон домашните банки, а останатиот дел главно се однесува на другите домашни финансиски институции.

Табела 2.3. Основни индикатори за банкарските ризици (во %)

	2012 К4	2013 К4	2014 К3
Адекватност на капиталот			
Стапка на адекватност на капиталот	17.1	16.8	16.5
Квалитет на актива			
Нефункционални кредити / бруто кредити (нефинансиски субјекти)	10.5	11.5	12.2
Покриеност на нефункционални кредити (нефинансиски субјекти) со вкупната исправка на вредноста	107.5	103.3	100.6
Профитабилност			
РОАА	0.4	0.6	0.9
РОАЕ	3.8	5.7	7.6
Оперативни трошоци / вкупни редовни приходи (cost to income)	63.2	60.6	56.2
Ликвидносен ризик			
Ликвидна актива / вкупна актива	32.4	31.2	31.6
Ликвидна актива / краткорочни обврски	53.0	54.6	56.0
Чувствителност на пазарен ризик			
Нето отворена девизна позиција / сопствени средства	11.4	15.6	14.0

Извор: НБРМ.

Остварената добивка на македонскиот банкарски систем во првите девет месеци од 2014 година е за една третина повисока во споредба со истиот период од 2013 година, што соодветно се одрази и врз подобрување на показателите за профитабилноста. РОА и РОЕ изнесуваат 0,9% и 7,6% соодветно. Главните фактори за зголемување на добивката се намалувањето на каматните расходи (главно кон домаќинствата и тоа првенствено поради надолниот тренд на каматни стапки на орочените депозити) и намалувањето на исправката на вредноста за кредитите, што соодветствува со пониската стапка на раст на нефункционалните кредити.

Високата и стабилната солвентност и ликвидност на банкарскиот систем придонесуваат за солидна отпорност на банкарскиот систем на симулирани шокови. Стапката на адекватност на капиталот во септември 2014 година изнесуваше 16,5% и е двојно повисока од законскиот минимум. На крајот на септември 2014 година, една третина од активата е ликвидна актива која покрива близу 60% од вкупните депозити на домаќинствата.

Отпорноста на македонскиот банкарски систем на неповолни движења во макроекономското окружување беше тестирана преку две негативни макроекономски сценарија, по што се оценија ефектите врз учеството на нефункционалните во вкупните кредити, повратот на активата и стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем. Првото неповолно макроекономско сценарио се темели врз сценариото изработено од Европскиот одбор за системски ризици, од април 2014 година³ и претпоставката дека

² Последен расположлив податок.

³ Сценариото ги одразува најбитните системски ризици коишто се оценети како релевантна закана за стабилноста на банкарскиот сектор во ЕУ, при што се проценува дека стапката на раст на БДП на ЕУ би била помала од проектираниот раст при основното макроекономско сценарио (изработено од Европската комисија), за 2,2 процентни поена во 2014, односно за 5,6 процентни поени во 2015 година, стапката на невработеност во ЕУ би била

негативните настани во ЕУ би имале соодветни последици и врз македонската економија⁴. Второто неповолно макроекономско сценарио е т.н. историско сценарио, кое во двегодишен период (2014 кв.1 - 2015 кв.4) претпоставува пресликување на движењата кај анализираниите макроекономски варијабли, остварени во избран минат период (станува збор за период кога годишната стапка на промена на БДП забележа најниска вредност во последните единаесет анализирани години). Историското сценарио се одликува со повисоко ниво на екстремност во споредба со хипотетичкото макроекономско сценарио во ЕУ и претпоставува нешто понеповолни движења кај дел од макроекономските варијабли.⁵

За потребите на макро стрес-тестовите се користат т.н. долгорочни коефициенти на еластичност, со кои се зема предвид кумулативниот ефект од претпоставените промени на макроекономските варијабли врз индикаторите за банкарскиот сектор. Резултатите од макрострес-тестирањето упатуваат на задоволителна отпорност на банкарскиот систем на неповолните движења во макроекономското окружување. И покрај тоа што при овие сценарија би дошло до зголемување на нефункционалните кредити и до намалување на стапката на поврат на просечната актива, стапката на адекватност на банкарскиот систем не се спушта под 13%.

Релативно високата отпорност на банкарскиот систем на шокови се потврдува и со тестовите на сензитивност кои се спроведуваат на редовна квартална основа. Симулациите покажуваат дека само при исклучително висок раст на нефункционалната кредитната изложеност на нефинансиски субјекти (од 95%), односно при двојно зголемување на стапката на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти, адекватноста на капиталот на банкарскиот систем би се спуштила на 8%.

Пазар на капитал. Во периодот јануари-септември 2014 година на примарниот пазар на капитал издадени се вкупно 337.709 обични и 2.500 приоритетни нови акции во вкупна вредност од 1.181,78 мил. денари, од страна на 9 издавачи. Во периодот јануари-септември 2014 година, вкупниот промет (класично тргување и блок трансакции) остварен на Македонската берза изнесуваше 2.313,84 милиони денари. Бројот на котираните компании до крајот на септември изнесува 116, а нивната вкупна пазарна капитализација изнесува 93.901,87 милиони денари. Берзанскиот индекс МБИ10 на 30.09.2014 година изнесува 1.713,44 индексни поени.

Бројот на АД-а со посебни обврски за известување што се водат во Регистарот на КХВ заклучно со 30.9.2014 година изнесува 18.

Во овој период на пазарот на капитал функционираат 4 друштва за управување со инвестициски фондови, кои управуваат со 11 отворени инвестициски фондови. Во текот на септември КХВ даде одобрение за основање уште 1 ново друштво, кое планира да управува со 2 отворени инвестициски фонда. На 30.9.2014 година нето вредноста на имотот на отворените инвестициски фондови изнесува вкупно 1.512,96 милиони денари.

Сектор на осигурување. Осигурителниот пазар се карактеризира со мало учество во финансискиот систем. Заклучно со септември 2014 година, активни се 15 друштва за осигурување, 27 осигурително-брокерски и 11 друштва за застапување во осигурувањето. Кај друштвата за осигурување постои умерена пазарна концентрација, иако овој тренд е во

поголема од проектираната за 0,6 процентни поени во 2014 година, односно за 1,9 процентни поени во 2015 година, итн. (повеќе детали на: https://www.eba.europa.eu/documents/10180/669262/2014-04-29_ESRB_Adverse_macro-economic_scenario_-_specification_and_results_final_version.pdf).

⁴ Доколку се оствари неповолното сценарио за ЕУ во 2014 година растот на македонската економија би бил помал во однос на проектираниот, во просек за 1,3 процентни поени, односно за 2,2 процентни поена во 2015 година (сепак, растот на домашната економија нема да навлезе во негативната зона). Номиналната активна каматна стапка ќе биде, во просек, поголема за околу 1 процентен поен, а нешто поголемо е отстапувањето кај реалната активна каматна стапка (околу +3 процентни поени, во просек), заради намалувањето на ценовното ниво во економијата (во еден дел од опфатениот временски хоризонт, анализираната квартална стапка на инфлација би била негативна). Стапката на вработеност, во 2015 година би била помала за речиси 1 процентен поен.

⁵ Ова пред сè се однесува на годишната промена на БДП, која би била негативна во три последователни квартали.

постојан пад. Заклучно со К-3 2014 година, 3 друштва за осигурување имаат пазарно учество над 10%, додека првите 5 имаат учество од 55,28%. Четирнаесет од друштвата за осигурување се во доминантна сопственост на странски инвеститори и истите поседуваат 88% од вкупниот капитал, а само 1 друштво за осигурување е целосна сопственост на домашни акционери.

Заклучно со К-3 2014 година, друштвата за осигурување полисирале бруто премија во вкупен износ од 5,86 милијарди денари, од кои 9,71% се од осигурување на живот, додека 90,29% од неживотно осигурување. Во споредба со истиот период од 2013 година, кај неживотното осигурување е забележан пораст на БПП од 4,60%, додека пак кај осигурување на живот изнесува 21,86%. Порастот на БПП за двете групи на осигурувања изнесува 6,06%. По класи, доминантно учеството на осигурувањето на моторните возила во групата на неживотно осигурување. Најголемо учество има задолжителното осигурување од автомобилска одговорност и истото бележи пораст од 5%. Каско осигурување кај моторните возила бележи пад од 4,31%, осигурувањето на имоти бележи пораст од 5,43% и осигурувањето од незгода бележи пораст од 4,9%.

Сектор на капитално финансирано пензиско осигурување. Заклучно со 30.9.2014 година, бројот на членови во вториот столб изнесува 368.031 од кои околу 19% (69.513) се доброволни, а околу 81% (298.518) се задолжителни. Вредноста на нето средствата во вториот столб изнесува околу 31,2 милијарди денари, што претставува зголемување за 20% во однос на септември 2013 година. Околу 25% од средствата се инвестирани во странство, а останатите 75% во домашни финансиски инструменти.

Заклучно со 30.09.2014 година во третиот столб има 19.341 члена, од кои околу 28% се индивидуални, а околу 72% се учесници во професионални пензиски шеми. Средствата на доброволните пензиски фондови изнесуваат околу 427 мил. денари, што претставува зголемување за околу 38% во однос на септември 2013 година. Околу 26% од средствата се инвестирани во странство, додека 74% се инвестирани во домашни финансиски инструменти.

Лизинг. На 30.9.2014 година на пазарот на финансиски лизинг активно работат 8 лизинг друштва. Во сопственичката структура доминантно учество од 94,7% има странскиот капитал, од кој 90% е во сопственост на странски банки и финансиски институции, додека остатокот е во сопственост на странски нефинансиски правни лица. Средствата на секторот лизинг изнесуваа 5.562 мил. денари, што претставува намалување од 14,6% во однос на 30.9.2013 година. Лизинг друштвата во првите 3 квартали од 2014 година остварија добивка од 26,3 мил. денари.

Бројот на ново склучени договори изнесува 779 што претставува зголемување од 4,1% во однос на истиот период лани. Вредноста на склучените договори изнесува 834 мил. денари, што е зголемување од 0,7%. Правните лица ја задржаа главната позиција во структурата на новосклучените договори со 74,6%. Просечната каматна стапка на новосклучени договори изнесува 8,52%, што претставува намалување од 0,46 п.п. во однос на истиот период лани.

Финансиски друштва. На 30.9.2014 година на финансискиот пазар во Република Македонија постојат 6 финансиски друштва, што е непроменета состојба во однос на лани. Во сопственичката структура најголемо учество од 56,3% има домашниот капитал, од кој 98,8%, е во сопственост на домашни физички лица. Странскиот капитал учествува со 43,7% и е во сопственост на нефинансиски правни лица. Вкупната актива на финансиските друштва изнесува 798,6 мил. денари и бележи зголемување од 8,1% во однос на истиот период лани. Заклучно со 30.9.2014 година финансиските друштва остварија добивка од 19,2 мил. денари и сите прикажаа добивка во своите биланси. Бројот на ново-склучените договори изнесува 1.625 што е намалување од 26,1% во однос на минатата година. Вредноста

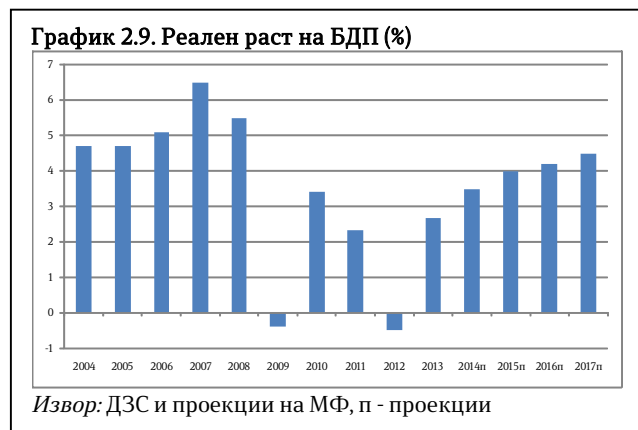
на склучените договори изнесува 538,9 мил. денари што претставува намалување од 45,4% во однос на лани. Во структурата на ново склучени договори најголемо учество имаат издадените кредитни картички со 50,5%, одобрените кредити со 37,1% и факторинг со 12,4%. Физичките лица ја задржаа главната позиција во структурата на новосклучените договори.

2.2. СРЕДНОРОЧНО МАКРОЕКОНОМСКО СЦЕНАРИО

Макроекономската политика на Република Македонија е во функција на остварување на стратешките определби на Република Македонија за долгорочен и одржлив економски раст, зголемување на конкурентноста на економијата, зголемување на вработеноста и подобрување на животниот стандард на населението.

Фискалната политика во периодот 2015-2017 година ќе биде насочена кон поддршка на економскиот раст преку реализација на крупни инвестициски проекти со истовремено обезбедување одржливо ниво на буџетски дефицит и јавен долг. Ваквиот пристап на краток рок ќе придонесе за повисоки стапки на економски раст, а на среден и долг рок ќе овозможи поголема конкурентност на домашната економија. Истовремено, во координација со монетарната политика, ќе придонесе за постигнување одржливост на екстерната позиција на земјата и одржување на макроекономската стабилност.

Во ЕУ, како најзначаен трговски партнер на Република Македонија, по стагнацијата на економската активност во 2013 година, во наредниот среднорочен период се предвидува бавно економско здравување и остварување ниски стапки на економски раст, со изгледи за одредено забрзување на растот (види табела 2.1). Имајќи ги предвид ваквите очекувања за надворешното окружување, како и активната фискална политика на Владата на Република Македонија и структурните реформи за зголемување на конкурентноста на земјата, во периодот 2015 – 2017 година се очекува одредено интензивирање на економскиот раст на Република Македонија.

Бруто домашен производ. Врз основа на горенаведените претпоставки, во периодот 2015-2017 година се очекува растот на економската активност во Република Македонија да изнесува просечно 4,2%, со изгледи за негово одредено интензивирање. Во 2015 година економскиот раст се очекува да изнесува 4%, а во 2016 година 4,2%. Проекциите на БДП се надолно ревидирани споредено со очекувањата од минатогодишната Програма, како резултат на влошените очекувања за растот во ЕУ. Во 2017 година економскиот раст се предвидува да изнесува 4,5%.

Позитивниот раст на индустриското производство, како и неговата диверзификација, се предвидува да продолжат и во текот на наредниот среднорочен период, согласно очекувањата за странската побарувачка и зголемениот произведен потенцијал на земјата како резултат на инвестициите во слободните економски зони. Така, во периодот 2015-2017 година се очекува растот на индустријата во просек да изнесува 4,8%. Во набљудуваниот период градежништвото се очекува да оствари просечна реална стапка на раст од 7,5%, како резултат на планираните инфраструктурни проекти и најавените инвестиции во ТИРЗ и индустриските зони. Реалните стапки на раст по години и сектори се прикажани во табела 1д од Прилог 1. Услужниот сектор, кој има најголемо учество во создавањето на БДП, се очекува да забележи просечна реална стапка на раст од 3,5% во анализираниот

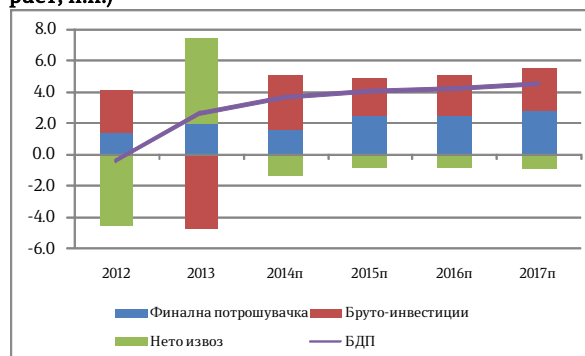
период, а земјоделството раст од 2,4%.

Анализирано според расходната страна на БДП (график 2.10), домашната побарувачка се очекува да има позитивен придонес кон економскиот раст. Проекцијата за раст на бруто инвестициите во анализираниот период во просек изнесува 8,1% на реална основа. Предвидениот раст на бруто инвестициите се заснова на очекувањата за постепен раст на приватните инвестиции (придвижени главно од СДИ) и на зголемените инвестиции на јавниот сектор, како главен двигател на инвестициите во инфраструктурата.

Во рамки на јавните инвестиции планирана е реализација на крупни инвестициски проекти за подобрување на транспортната мрежа во земјата, подобрување на енергетската и комуналната инфраструктура, како и инвестиции за подобрување на условите во образовниот, социјалниот и здравствениот систем. Овие инвестиции на подолг рок ќе влијаат кон зголемување на конкурентноста на земјата, што е од клучно значење за зголемување на производството и продуктивноста на економијата. Во периодот 2015-2017 година се очекува просечен реален раст на личната потрошувачка од 3,4%, главно како резултат на очекуваниот раст на бројот на вработени. Јавната потрошувачка во овој период се очекува да порасне за 1,1% во просек.

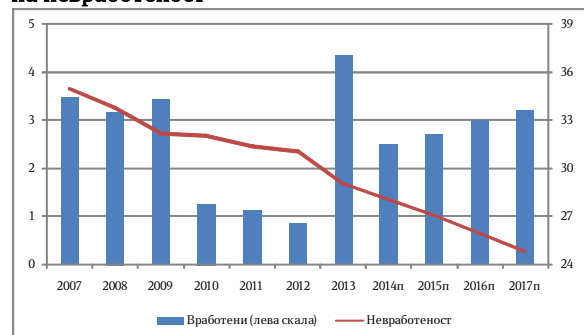
Во анализираниот период извозот на стоки и услуги се очекува да оствари просечен реален раст од 8,8%, главно како резултат на зголемената активност на постојните и отворање нови извозни капацитети како резултат на странските директни инвестиции, во услови на низок раст на економската активност во ЕУ, односно надворешната побарувачка. Растот на извозот на стоки се очекува да биде придружен и со натамошно подобрување на структурата на извозот на земјата. Предвидениот раст на домашната побарувачка и извозната активност условуваат раст и на увозот кој во овој период се очекува да изнесува 7,9% во просек.

График 2.10. БДП по расходен метод (придонес во раст, п.п.)

Извор: Пресметки и проекции на МФ, п - проекции

График 2.11. Раст на бројот на вработени (%) и стапка на невработеност

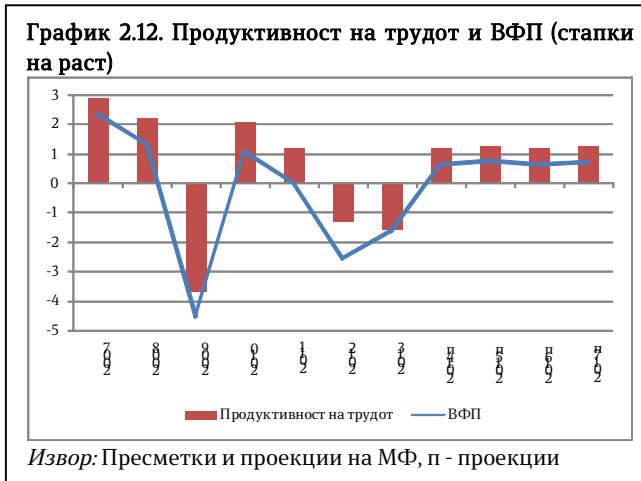
Извор: ДЗС и проекции на МФ, п - проекции

Пазар на труд. Предвидениот економски раст во периодот 2015-2017 година се очекува да има позитивно влијание врз движењата на пазарот на трудот. Според проекциите, се очекува просечен годишен раст на бројот на вработени од 3% во анализираниот период, како резултат на очекуваните инвестиции на странските компании во технолошко-индустриските развојни зони и индустриските зони, активните мерки и програми за вработување кои ќе бидат спроведени во текот на овој период, олеснетиот пристап

до финансии на компаниите и реализацијата на капиталните инфраструктурни проекти. Ова пак, ќе резултира со намалување на бројот на невработени за просечно 2,7% во анализираниот период. Растот на побарувачката во овој период се очекува да се одрази и врз понудата на работна сила, која е проектирано да порасне просечно за 1,4%. Ваквите движења на пазарот на трудот имплицираат просечната стапката на вработеност во 2017

година да достигне 44,4%, додека стапката на невработеност да се намали на 24,8%. Активното население во 2017 година се очекува да изнесува 58,4% од работоспособното население. Индикаторите на пазарот на трудот по години се прикажани во табелата 1в од Прилог 1. Во анализираниот период растот на просечната нето плата се очекува да изнесува просечно 3,5% на номинална основа.

Извори на растот. На графикот 2.12 се прикажани растот на продуктивноста на трудот и на вкупната факторска продуктивност (ВФП)⁶ во периодот 2007 - 2017 година. Имајќи ги предвид проектираните стапки на раст на инвестициите во основни средства и бројот на вработени, растот на ВФП во 2014 година е предвидено да премине во позитивната зона, односно да изнесува 0,7%. Во периодот 2015 - 2017 година, како што може да се види од графикот, продуктивноста на факторите на производство се очекува да има позитивен придонес врз економскиот раст. Придонесот на ВФП врз растот во овој периодот има просечно учество од околу 17%. Придонесот на трудот во економскиот раст изнесува 54,7%. Физичкиот капитал, согласно проекциите за раст на инвестициите, во анализираниот период се очекува да забележи раст од 5,4% во просек, придонесувајќи со 28,3% во вкупниот економски раст.

Потенцијален раст. Пресметката на потенцијалниот аутпут претставува основа за процена на цикличната позиција на економијата. За пресметка на потенцијалниот аутпут е користен филтерот Hodrick Prescott. Овој метод спаѓа во групата статистички пристапи и според него потенцијалниот раст на БДП е проценет на 3,4%. Сепак, оценетата стапка на потенцијален раст треба да се земе со резерва, имајќи предвид дека применетиот метод се базира единствено на историските податоци за БДП⁷. Производниот јаз во процент од потенцијалниот аутпут за периодот 2013 - 2017 година е прикажан во табела 5 од Прилог 1. Согласно проекциите за раст на производството во наредниот среднорочен период и проценките за движењето на трендот, во 2015 година цикличната компонента на аутпутот е во негативната зона, просечно за целата година. Во 2016 година производниот јаз се очекува да премине во позитивната зона и да остане позитивен во 2017 година.

Монетарна политика, политика на девизен курс. Во текот на 2013 година, при релативно стабилна инфлација и солидно ниво на девизни резерви, основната каматна стапка на НБРМ беше намалена на два пати (во јануари и јули, за по 25 базични поени), при што беше сведена на историски најниско ниво од 3,25%. Дополнително релаксирање беше извршено и преку промената во инструментот задолжителна резерва, која стапи во сила од почетокот на 2013 година, при што се изврши намалување на основата за задолжителна резерва на банките за износот на новоодобрени кредити кон секторите чиј раст ја намалува надворешната ранливост на економијата (нето извозници и енергетски сектор). Станува збор за нестандартна мерка, со рок на примена заклучно со 2014 година. Во јули 2013 година се изврши намалување на задолжителната резерва на денарските обврски на банките од 10% на 8% при истовремено зголемување на стапката кај девизните обврски од

⁶ ВФП е резидуал на растот на останатите фактори на економски раст, трудот и капиталот.

⁷ Вредноста на трендот се проценува со минимизирање на јазот на фактичкото производство и трендот и варијабилноста за целиот примерок.

13% на 15%, а воедно се воведи 0% задолжителна резерва на обврските кон нерезидентите. Овие промени се насочени кон поддршка на процесот на деевроизација, ослободување ликвидни средства на банките и поголем прилив на средства од нерезиденти, особено странски финансиски институции.

При забавена стапка на инфлација и поволна платнобилансна позиција, во првите три квартали на 2014 година НБРМ продолжи да спроведува акомодитивна монетарна политика, главно преку натамошна примена на нестандартните мерки (кај задолжителната резерва) преземени во 2013 година. Дополнително, од почетокот на јануари 2014 година НБРМ не плаќа надомест на задолжителната резерва, заради натамошно користење на расположливите инструменти и поактивно користење на предностите коишто ги овозможуваат донесените мерки. Во февруари е извршено намалување на каматната стапка на расположливите депозити на седум дена, од 1,5% на 1,25%, со што таа се доближи до каматната стапка на депозитите преку ноќ (0,75%). Дополнително, во октомври и двете каматни стапки беа намалени за по 25 базични поени, со што беа сведени на 0,5% и 1% за депозит преку ноќ и на седум дена, соодветно. Притоа, се истакна улогата на овие инструменти исклучиво за балансирање на краткорочните ликвидносни флукуации и воедно се зајакна механизмот за натамошно насочување на вишокот ликвидни средства на банките во подолгорочни инвестиции.

Имајќи ја предвид забавената стапка на инфлација (условена од надворешни фактори), движењата во надворешниот сектор, солидниот раст на економијата, закрепнувањето на кредитите како и очекувањата дека претходно преземени промени кај различни монетарни инструменти ќе даваат ефекти во однос на кредитниот раст и во наредниот период, монетарната политика во првите три квартали на 2014 година ја задржа основната каматна стапка непроменета. На крајот на септември, со цел натамошна поддршка на кредитниот раст, беше продолжена важноста на одлуката за ослободување од обврската за задолжителна резерва за кредити одобрени на извозниот и енергетскиот сектор до крајот на 2015 година (претходно до 2014 година), што се очекува да даде придонес кон одржување на кредитниот раст.

Монетарната политика останува ориентирана кон одржување на ценовната стабилност и во наредниот тригодишен период, преку одржување стабилен девизен курс на денарот во однос на еврото. Резултатите од моделите за оценка на рамнотежниот реален ефективен девизен курс⁸ на денарот заклучно со последниот квартал на 2013 година, не упатуваат на поголеми отстапувања од рамнотежното ниво и тие во периодот 2003 - 2013 година се одржуваат во прифатливи рамки од +/-4%, при што во текот на 2013 година тие укажуваат на мала потценетост на курсот⁹.

Во изминатиот период на турбулентно надворешно окружување, монетарната политика ја потврди својата флексибилност и делуваше преку соодветно прилагодување на монетарниот инструментариум, во насока на поттикнување на кредитниот раст, при истовремено остварување на примарната и интремедијарната монетарна цел. Во овој контекст, монетарната политика обезбеди задоволителен стимул, при што дојде до заживување на кредитниот раст, а дел од мерките се очекува да даваат ефекти и во следниот период. Согласно проекциите на останатите сегменти од економијата, во следниот тригодишен период може да се очекуваат умерени инфлациски движења и

⁸ Според пристапот БЕЕР (behavioral equilibrium exchange rate) за оценка на рамнотежниот девизен курс на денарот, кој базира на потесна дефиниција на реален ефективен девизен курс и е конструиран врз основа на петте најголеми трговски партнери на Република Македонија од Европската унија. Во моделите (поставени со различна спецификација и оценети според различни техники), како независни варијабли се вклучени: диференцијалот во продуктивноста, трговската отвореност, јавната потрошувачка и вкупната нето девизна актива.

⁹ Анализите на ММФ исто така потврдуваат дека не постои значајно отстапување на реалниот девизен курс (IMF Staff Report for 2013 Article IV Consultation and first post program monitoring discussions, June 2013, p.17).

генерално поволни движења на девизниот пазар, иако придружени со ризици. Фискалната политика и посебно начинот на финансирање на буџетскиот дефицит во наредниот период останува значаен фактор во однос на амбиентот во кој се спроведува монетарната политика, што воедно го нагласува значењето на монетарно - фискалната координација. Динамиката и структурата на кредитниот раст од аспект на кредитирањето на потрошувачката наспроти кредитирањето на инвестициите, како и движењата на девизниот пазар, ќе бидат од клучно значење за монетарната поставеност во следниот период. Монетарната власт и натаму останува подготвена за преземање соодветни мерки, доколку е неопходно, за задржување на ценовната и финансиската стабилност во економијата.

Инфлација. Глобалните фактори на инфлацијата на среден рок упатуваат на умерено забрзување на домашната инфлација, по нејзиното ниско ниво во 2014 година. Странската ефективна инфлација¹⁰ во 2014 година се проценува на 0,3%, во услови на ниска инфлација кај сите увозни партнери. Во 2015 година се очекува дека странската инфлација ќе достигне 1,3%, а во 2016 година се очекува умерено да се зголеми и да достигне 1,8%.

Во 2014 година цената на нафтата забележа намалување, под влијание на високата понуда, послабата побарувачка и зајакнувањето на американскиот долар. Дисбалансот помеѓу пазарните фундаменти се очекува да продолжи и наредната година, а намалувањето на цената на нафтата се очекува во голема мера да се исцрпи во 2016 и 2017 година. Ризиците за цената на нафтата се претежно нагорни, при што главната неизвесност произлегува од евентуалното ескалирање на геополитичките тензии во светот.

Цените на храната во втората половина на 2014 година остварија изразени надолни движења. Намалувањето на цените на глобалниот пазар на примарни прехранбени производи се очекува да трае и во 2015 година, во услови на повисоки приноси на пченица и пченка од тековната реколта, зголемени залихи и подобрени изгледи за идното производство. Од друга страна, цените на пченицата и пченката се очекува да следат нагорна патека во текот на 2016 година. Главниот ризик во однос на овие

цени и натаму се поврзува со неизвесноста на временските услови во наредниот период.

Просечната годишна стапка на инфлација во македонската економија во последниот квартал на 2014 година се очекува да ја задржи динамиката од претходниот квартал. Следствено, просечната стапка на инфлација во 2014 година се очекува да изнесува околу 0%. Непроменетото просечно ценовно ниво во однос на претходната година е одраз на негативните промени на цените на енергенсите и на храната, при релативно мал раст на базичната инфлација. Споредено со минатогодишното сценарио кога се очекуваше инфлација од околу 2,3%, инфлацијата во 2014 година во ова сценарио се проценува на пониско ниво, што главно се должи на поголемото намалување на светските цени на храната и нафтата од очекуваното и нивниот преносен ефект врз другите цени во економијата. При оценки за негативен производствен јаз, инфлациски притисоци од страната на побарувачката не беа присутни.

¹⁰ Пресметката на странската ефективна инфлација е изведена од пондерираниот збир на индексите на потрошувачките цени на девет земји кои се најзначајни извозници на производи за лична потрошувачка во Република Македонија. Пондерирањата структура базира на нормализираните учества на номиналниот увоз од секоја од земјите во вкупниот номинален увоз во периодот 2010-2012 година.

Во 2015 година се очекува постепено зголемување на ценовното ниво и инфлација од околу 1%. Растот на цените во наредната година ќе ги одразува првенствено ценовните промени на прехранбените производи, и во помал дел ефектите на понатамошниот раст на домашната побарувачка. Од друга страна, се очекува дека цените на енергенсите и во 2015 година ќе имаат негативен придонес врз вкупната стапка на инфлација, под претпоставка за отсуство на евентуален раст на регулираната цена на електричната енергија. Ризиците за проектираната патека на инфлацијата во 2015 година се поврзани со неизвесноста околу глобалната економија и движењата на цените на светските примарни производи. Се очекува дека забрзувањето на стапката на инфлација ќе продолжи и во текот на 2016 и 2017 година, кога се очекува истата полека да се приближи кон историскиот просек и да изнесува околу 2%.

Надворешен сектор и негова одржливост на среден рок. Движењата во тековната сметка на билансот на плаќања на Република Македонија во 2014 година се во согласност со забрзувањето на економскиот раст, при јакнење на позитивните ефекти од новите производствени капацитети врз вкупниот извоз, во услови на сè уште релативно слаба увозна побарувачка. Согласно остварените движења и оценките за последниот квартал од годината, дефицитот на тековната сметка за 2014 година се оценува на 2,7% од БДП, што би било умерено продлабочување од 0,8 процентни поени во споредба со претходната година. Ова продлабочување главно произлегува од намалениот суфицит кај секундарниот доход и малото проширување на дефицитот во размената на стоки и услуги со странство. Сепак, проценетиот дефицит за 2014 година е понизок во однос на очекуваното ниво во макроекономското сценарио за периодот 2014-2016 година (4,6% од БДП), што главно се должи на понискиот трговски дефицит во споредба со очекуваниот.

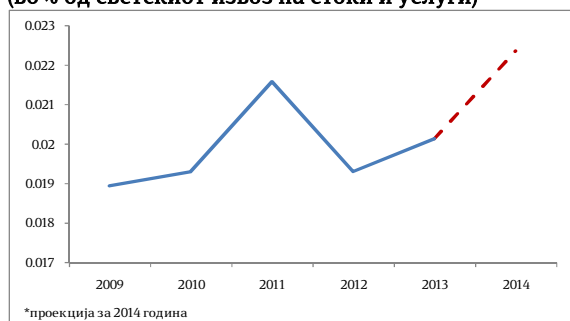
Трговскиот дефицит во период јануари - септември 2014 година¹¹ изнесува 1.268 милиони евра и е за 1,3% понизок во однос на истиот период од минатата година, при побрз раст на извозот (од 16,2%) од растот на увозот на стоки (од 10%). Зголемувањето на извозот главно се должи на повисокиот извоз на машини и транспортна опрема и на производи на хемиската индустрија, што главно го одразува ефектот од новите производствени капацитети во слободните економски зони. Зголемувањето на увозот главно се должи на повисокиот увоз на суровини и опрема, во согласност со забрзаната динамика на економската активност. Највисоки дефицити во размената на стоки во периодот јануари - септември 2014 година се остварени со Велика Британија и Грција, додека позначајни суфицити се регистрирани во размената со Германија и Косово.

Анализирано структурно, како резултат на новите капацитети во економијата, регистрирано е значително подобрување на извозната структура. Тоа се темели на постепено зголемување на учеството на производи со повисока додадена вредност на страна на извозот, главно хемиски производи и машини и транспортни уреди. Промените во извозната структура соодветствуваат со странските директни инвестиции кои во изминатите години беа главно концентрирани во овие дејности. Во периодот 2009-2013 година во просек околу 66% од новиот странски капитал е вложен во секторот на разменливи добра, при што може да се очекува негов натамошен придонес во насока на поголема извозна диверсификација. Од друга страна, забележано е намалување на учеството на традиционалните извозни производи - железо и челик и текстилни производи, при мало намалување кај текстилот наспроти позабележителниот пад кај железото и челикот. Неповолните трендови кај извозот на железо и челик во последните години беа условени од неповолните движења на меѓународниот пазарот на метали и падот на нивните цени. Постојано намалување на учеството на извозната страна во

¹¹ Според надворешнотрговската статистика, каде увозот е прикажан на цифр основа.

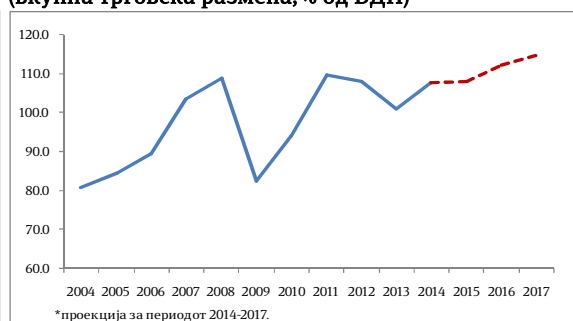
здравувањето на македонската економија. Растот на извозниот пазарен удел се оценува дека продолжува и во 2014 година, со оглед на забрзаниот раст на македонскиот извоз. Степенот на трговска отвореност на македонската економија генерално е висок и во последните години е околу 100%, со благо забавување во 2012 и 2013 година како одраз на намалената размена при вториот бран на кризата. По опоравувањето во 2014 година, во наредниот период се очекува постепено натамошно зголемување на степенот на трговска отвореност на економијата.

График 2.17. Извозен пазарен удел (во % од светскиот извоз на стоки и услуги)

Извор: НБРМ, ММФ.

График 2.18. Трговска отвореност (вкупна трговска размена, % од БДП)

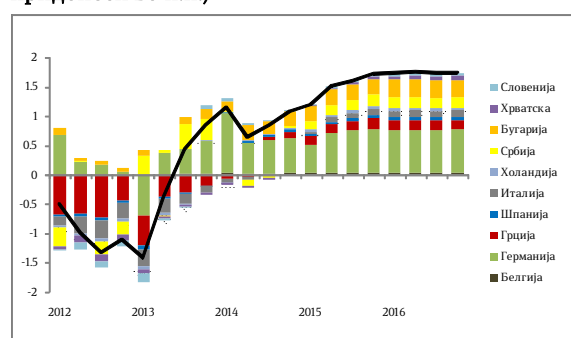

Извор: НБРМ.

Проекции на билансот на плаќања - претпоставки за надворешното опкружување.

Економското здравување на глобално ниво, кое започна во текот на 2013 година, и покрај забавувањето во 2014 година, се очекува да продолжи и во следните години. Во овој контекст, странската ефективна побарувачка за македонски производи¹³ во 2014 година на годишна основа се оценува дека се опорави, бележејќи пораст од 0,9%, што е помалку од очекуваниот во минатогодишното сценарио (1,2%). Економската активност кај трговските партнери се очекува дополнително да се интензивира во 2015 година, за кога се предвидува дека растот на странската побарувачка ќе достигне 1,5% (наспроти претходно очекуваните 1,8%), а во 2016 година би достигнала 1,8%. Гледано преку придонесите на поединечните земји, најзначаен позитивен придонес кон јакнењето на странската побарувачка се очекува

График.2.19. Странска ефективна побарувачка, вкупна и по земји (годишни промени, во % и придонеси во п.п.)

Извор: НБРМ; Консензус форкаст.

од германската економија, а потоа од бугарската и дополнително од здравувањето на српската и грчката економија.

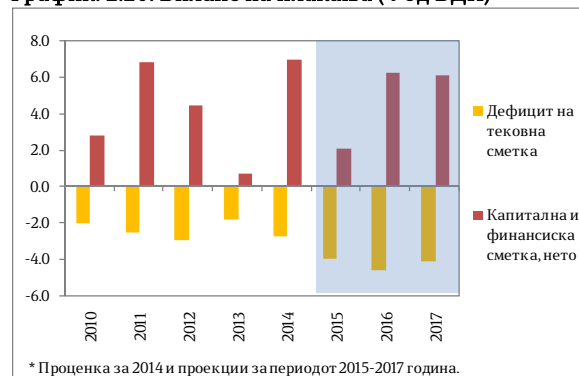
Последните оценки за надворешниот сектор укажуваат на умерен дефицит на тековната сметка, како и на простор за раст на девизните резерви во следниот тригодишен период и нивно задржување на адекватно ниво. Имено, посилната побарувачка во економијата во натамошниот период се очекува да креира увозни притисоци, но сепак тие би биле релативно умерени. Дополнително, сè

поголемото искористување на потенцијалот на новите капацитети со странски капитал се оценува дека во одреден степен ќе ги ублажи ефектите врз увозот предизвикани од растот на извозот и растечката инвестициска и лична потрошувачка. Изворите на покривање на потребите за надворешно финансирање се очекува и во следниот тригодишен период да

¹³ При пресметката на странската побарувачка се земаат предвид стапките на раст на БДП (според Консензус Форкаст) на десетте најзначајни трговски партнери, согласно нивното учество во македонскиот извоз во периодот 2010-2012 година.

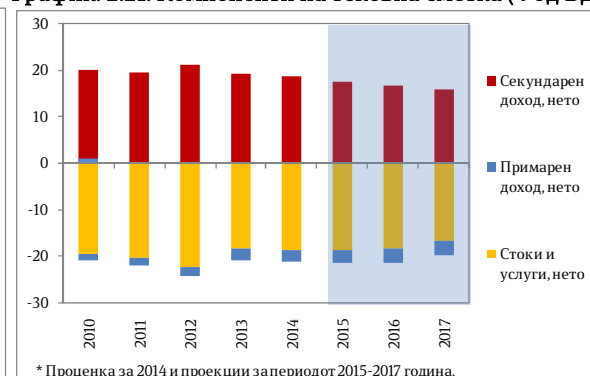
бидат креирани преку задолжување и директни инвестиции, во обем доволен за дополнително кумулирање девизни резерви. Оттаму, се очекува дека капиталните приливи ќе овозможат задржување на адекватно ниво на девизни резерви.

График. 2.20. Биланс на плаќања (% од БДП)

Извор: НБРМ.

График. 2.21. Компоненти на тековна сметка (% од БДП)

Извор: НБРМ.

Паралелно со закрепнувањето на странската побарувачка, при натамошен позитивен ефект од постојните компании со странски капитал, како и оние кои се очекува во меѓувреме да се етаблираат и да започнат со производство, извозот на стоки и услуги во следните три години се очекува да продолжи да расте. Увозот на стоки и услуги во следните три години би бил движен од растот на увозот за потребите на производството наменето за извоз, но и од увозот предизвикан од зголемената инвестициска и лична потрошувачка. Така, дел од новите приливи на СДИ во периодот на воспоставување на капацитетите се одразуваат со зголемен увоз на машини и опрема. Истовремено, дел од предвидените јавни инфраструктурни зафати на среден рок, се очекува да влијаат и врз зголемување на увозот на услуги. За 2014 година, и покрај високата извозна активност, посебно на новите индустриски капацитети, се оценува дека поинтензивниот суровински увоз за извоз ќе придонесе за умерено проширување на оценетиот дефицит во салдото на стоки и услуги на 18,8% од БДП (наспроти остварениот од 18,5% од БДП во 2013 година). Во 2015 и 2016 година се очекува стабилизирање на дефицитот во размената на стоки и услуги и да изнесува околу 18,4% од БДП. Во 2017 година, со оглед на очекуваното забавување на увозот и одржувањето на стапките на раст на извозот како резултат на придонесот на новите капацитети, се очекува умерено стеснување на дефицитот на стоки и услуги на 16,8% од БДП.

Значаен дел од дефицитот во размената на стоки и услуги и натаму ќе биде финансиран од приливите врз основа на секундарниот доход, кои и во 2014 година се очекува да се задржат на релативно високо, но сепак пониско ниво во споредба со претходната година. Имено, во рамки на секундарниот доход, во 2013 и 2014 година нивото на приватните трансфери бележи постепена нормализација, по исцрпувањето на ефектите поврзани со неизвесноста и кризата во еврозоната кои беа присутни на крајот на 2011 и во 2012 година кога беше реализиран висок нето откуп на менувачкиот пазар (основна компонента на приватните трансфери). Нивото на нето приливите врз основа на секундарен доход во 2014 година се проценува на 18,6% од БДП, наспроти 19,3% од БДП во 2013 година. Намалувањето на релативното значење на оваа категорија се очекува да продолжи и во следните три години, со умерена динамика. Во 2015 и 2016 година таа е проектирана на ниво од околу 17%, а во 2017 година би изнесувала 16% од БДП. Со тоа, овие приливи би се доближиле до нивото остварено во годините на економска експанзија, што е во согласност со нивниот контрацикличен карактер. Дефицитот кај категоријата „примарен доход“ во тековната сметка за 2014 година се проценува на 2,5% од БДП, додека во следните три години се очекува да се одржува на околу 3% од БДП.

При вака проектирани движења на ставките на тековната сметка, за 2014 година се проценува дефицит на тековната сметка од 2,7% од БДП, додека во 2015 година се очекува негово умерено продлабочување на 3,9% од БДП. Ваквиот тренд се очекува да продолжи и во 2016 година, кога негативното салдо на тековната сметка се очекува да достигне 4,6% од БДП, што во услови на релативно стабилен дефицит во размената на стоки и услуги ќе произлезе од очекуваното натамошно намалување на приливите од приватните трансфери. Сепак, во 2017 година, дефицитот на тековната сметка би остварил забавување на 4,1% од БДП, со оглед на тоа што очекуваното позначително стеснување на трговскиот дефицит го надминува ефектот од очекуваното забавување на приватните трансфери. Ваквата проекција на салдото на тековната сметка главно ги одразува очекуваните долгорочни ефекти од приливот на СДИ во последните неколку години во секторот на разменливи добра, кои веќе придонесоа за промени во структурата на економијата, поголема извозна диверзификација, а на подолг рок, во услови на очекувано поповолно надворешно окружување и зајакнување на нивниот извозен потенцијал, се очекува да придонесат и за стеснување на трговскиот дефицит.

Капиталните приливи во 2014 и следната година главно ќе произлезат од очекуваните СДИ, планираното надворешно задолжување на јавниот сектор и очекуваното задолжување на приватниот сектор. Растот на домашната економија, подобрувањето на глобалниот амбиент и стабилизирањето на глобалните финансиски пазари се очекува да придонесат за одржување позитивни перцепции кај инвеститорите. Странските директни инвестиции во 2014 година се проценуваат на 3,6% од БДП и во следните три години се очекува постепено да растат, па во 2017 година да достигнат 4,2% од БДП. Вкупните нето приливи на финансиската сметка во 2014 година се проценуваат на близу 7% од БДП, а во 2015 година би биле пониски (околу 2% од БДП) со оглед на проектираните одливи за отплата на државната еврообврзница. Во следните две години, нето финансиските приливи се очекува да се одржуваат на околу 6% од БДП. Проектираните движења во тековната и финансиската сметка се оценува дека ќе овозможат дополнителна акумулација на девизни резерви во следниот тригодишен период и понатамошно одржување на релативно стабилна и адекватна покриеност на просечниот увоз од секоја наредна година.

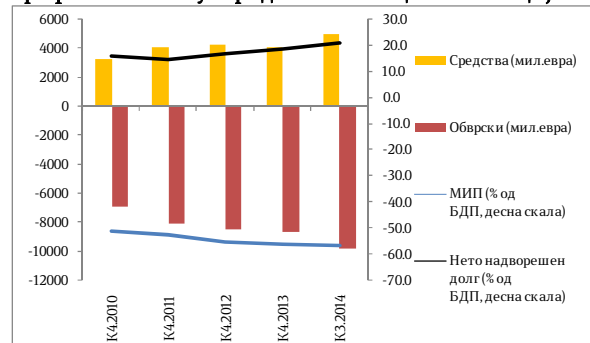
Меѓународна инвестициска позиција и надворешен долг. Во првите три квартали на 2014 година негативната меѓународна инвестициска позиција (МИП) е зголемена за 5,2% споредено со крајот на 2013 година, при повисок апсолутен пораст на обврските кон странство споредено со растот на средствата. Со тоа, негативната МИП во септември изнесува 56,7% од проценетиот БДП и во однос на крајот на 2013 година бележи умерено проширување од 0,5 п.п. од БДП. Притоа, нето позицијата на државата¹⁴ има најголем придонес за проширувањето на негативната МИП согласно задолжувањето кон странство, а во иста насока делуваа и „останатите сектори“ согласно нето обврските врз основа на директни инвестиции. Од друга страна, монетарната власт оствари подобрување на позитивната МИП при значителен пораст на девизните резерви (главно врз основа на приливот од еврообврзницата), што во голема мерка го неутрализираше ефектот на проширувањето на нето позицијата кај државата. Воедно, банките забележаа намалена негативна МИП позиција.

Со оглед на значителното учество на странските директни инвестиции на страната на обврските кон странство (околу 50% во последните неколку години), коешто е карактеристично за земјите коишто конвергираат, при анализа на надворешната позиција пожелно е да се земат предвид и други показатели, како што е нето надворешниот долг,

¹⁴ Секторот држава опфаќа: централна влада, локална самоуправа и фондови за социјално осигурување.

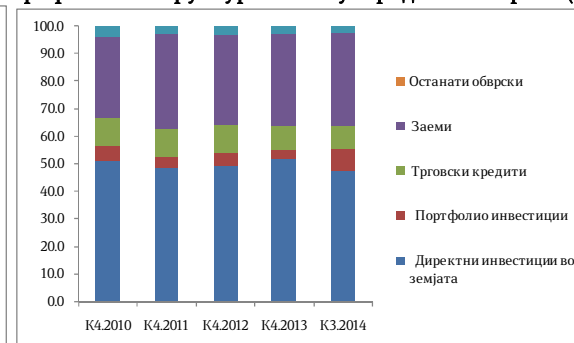
којшто ги опфаќа само должничките инструменти, на нето-основа. На крајот на третиот квартал на 2014 година нето надворешниот долг на Република Македонија изнесува 20,9% од проценетиот БДП, што претставува зголемување за 2,2 п.п. од БДП во однос на крајот на 2013 година.

График.2.22. Меѓународна инвестициска позиција

Извор: НБРМ.

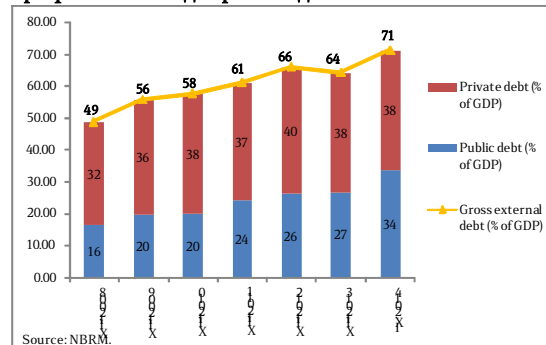
График.2.23. Структура на меѓународните обврски (во %)

Извор: НБРМ.

На крајот на третиот квартал од 2014 година, бруто надворешниот долг изнесува 6.029,9 милион евра (без репо-трансакциите на НБРМ, кои се јавуваат во речиси идентичен износ и на страната на обврските и на страната на побарувањата кон нерезиденти). Притоа, бруто-долгот претставува 71,3% од БДП и споредено со крајот на 2013 година е зголемен за 7 п.п. од БДП. Ова зголемување речиси во целост се должи на зголемениот долг на јавниот сектор, при незначителен пораст на надворешен долг на приватниот сектор (од 0,2 п.п. од БДП). Растот на долгот на јавниот сектор главно го одразува нето задолжувањето на државата во странство врз основа на издадената еврообврзница. Со оглед на тоа што средствата од еврообврзницата во голем дел беа наменети за финансирање во следната година, тие се одразија со раст на девизните депозити на државата. Во структурата на долгот и натаму доминира долгорочниот долг со учество од околу 70%.

График 2.24. Надворешен долг

Извор: НБРМ

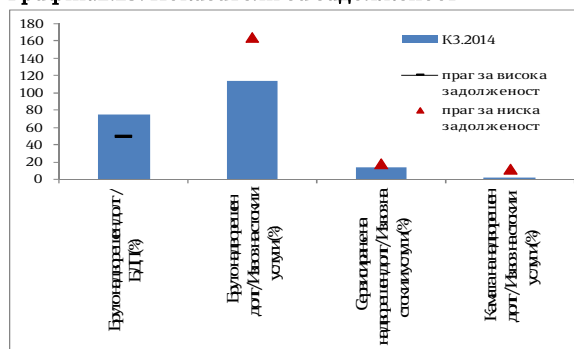
На крајот на третиот квартал на 2014 година покриеноста на краткорочниот долг според преостанатото доспевање со девизни резерви изнесува 1,2, што упатува на солидна ликвидност во однос на плаќањата кон странство. Анализата на надворешната задолженост¹⁵ на Република Македонија укажува на ниско ниво на задолженост според три показатели (бруто надворешен долг, сервисирање на долгот и отплата на камата во однос на извоз на стоки и услуги, поединечно), додека единствено според

учеството на долгот во БДП задолженоста е висока. Според проекцијата за финансиската сметка на платниот биланс за периодот 2015-2017 година, првите три показатели за задолженоста кои се пресметани како соодноси со извозот на стоки и услуги се очекува да бележат подобрување во следниот тригодишен период, со оглед на очекуваното забрзување на извозот, главно како резултат на новите компании со странски капитал. Од аспект на рочната структура, се очекува да се задржи доминацијата на долгорочниот долг.

¹⁵ Според пристап на Светската банка, при што во пресметката на показателите се користат тригодишни подвижни просеци на БДП и извозот на стоки и услуги, како именители. Методологијата дефинира и критериуми на задолженост, како референтни вредности за степенот на задолженост.

Основното сценарио од анализата за одржливоста на надворешниот долг¹⁶, по остварениот пораст на бруто надворешниот долг во 2014 година, укажува на задржување на слично ниво во следниот тригодишен период, со мали осцилации по одделни години. Примарниот дефицит на тековната сметка (без каматните плаќања) е основниот тек коишто креира долг, во услови на очекуван пораст на девизните резерви во текот на анализираниот период. Од друга страна, автоматската динамика на долгот (која ги вклучува ефектите од растот на БДП, промените во номиналната каматна стапка, ценовните и курсните промени) и недолжничките капитални текови делуваат во насока на негово намалување. Стрестестовите покажуваат дека очекуваната стабилизација на долгот на среден рок, сепак, е особено сензитивна на шоките кај примарната тековна сметка и економскиот раст.

График.2.25. Показатели за задолженост

Извор: НБРМ.

График.2.26. Одржливост на бруто надворешниот долг

Извор: НБРМ.

Банкарски сектор. Интензивирањето на економската активност и стабилизирањето на перцепциите за ризик се очекува да придонесат за натамошно одржување на солидниот кредитен раст кај банките и во текот на наредниот период. Имено, се оценува дека кредитниот раст во 2014 година ќе изнесува 8,7%, а во текот на наредните две години се очекува понатамошно забрзување на кредитната динамика (околу 9% и 10%, соодветно). Очекуваниот кредитен раст ги одразува позитивните сигнали на страната на понудата и на побарувачката. Имено, растот на потрошувачката на домаќинствата и инвестициската активност ќе придонесе кон стабилна побарувачка на кредити. На страната на понудата се очекува позитивен придонес од континуираниот раст на депозитната база, како и од стабилните перцепции за ризик на банките. Покрај ова, и понатаму се очекуваат поволни ефекти врз кредитната активност од досега преземените стандардни и нестандартни мерки на НБРМ. Во однос на депозитниот потенцијал, се оценува дека до крајот на 2014 година ќе продолжи растот на депозитите во банкарскиот систем, со што на крајот на годината тој ќе изнесува 8,8%. Очекуваното забрзување на економскиот раст и посебно растот на вработеноста и платите, се оценува дека ќе доведе до понатамошен раст на депозитната база со релативно високи стапки од околу 9% и 10% во наредните две години.

2.3. АЛТЕРНАТИВНО СЦЕНАРИО И РИЗИЦИ

Ризици. Ризиците во однос на проектираните стапки на економски раст генерално се поврзани со глобалните економски движења, пред сè со динамиката на закрепнување на економијата на ЕУ. На пократок рок, нискиот економски раст во еврозоната веројатно е најсериозниот потенцијален ризик за растот на земјите во развој како Република Македонија. Остварувањето на ризиците за послаби економски остварувања во ЕУ и другите трговски партнери на земјата може да ги влоши изгледите за растот на економската активност во Република Македонија. Од друга страна, побрз напредок во

¹⁶ Анализата за одржливоста на надворешниот долг базира на пристапот на ММФ. Основното сценарио претпоставува просечен раст на БДП во периодот 2015-2017 година од 4,5% и базира на прикажаната проекција за платниот биланс.

однос на очекувањата поврзан со структурните реформи во еврозоната и јакнење на довербата на инвеститорите, претставуваат позитивни ризици чија материјализација може да влијае кон повисок раст на македонскиот извоз и индустриското производство и поголем прилив на капитал во земјата. Покрај тоа, ефектот од новите СДИ, кои се во фаза на реализација или се најавени, може да се очекува да дојде до полн израз во следните неколку години.

Во однос на прикажаното сценарио за надворешниот сектор главните ризици и понатаму произлегуваат од динамиката на глобалното закрепнување и нејзиниот одраз врз растот на домашната економија и перцепциите на инвеститорите. Евентуално послабата надворешна побарувачка може да има неповолни ефекти врз присуството на домашните извозници на странските пазари. Дополнително, и движењето на светските цени е придружено со неизвесност. Воедно, не се исклучени ризиците од помали капитални приливи на недолжничко финансирање или евентуални капитални одливи со цел финансирање на матичните компании, иако во ова сценарио приватните капитални приливи се проектирани на пониско ниво, со што овој ризик е делумно опфатен.

Проценката и опфатот на ефектите од новите извозни капацитети во економијата е клучен за проекцијата на трговското салдо. Бројот на извозни капацитети во економијата расте и тие по процесот на воспоставување на производството започнуваат да даваат придонес на страната на извозот. Притоа, остварениот трговски дефицит во 2014 година беше понизок од очекуваниот, главно како резултат на новите извозни компании, што упати на нагорен ризик (потенцијален и за во иднина). На среден рок, промените во производната структура се очекува да доведат до натамошна диверзификација на извозот и подобрување на извозните перформанси, што е во прилог на јакнење на флексибилноста на економијата во однос на надворешните шокови. Со оглед на растечкиот број нови производствени капацитети во економијата, како и очекуваното подобрување на глобалното окружување, очекувањата во тој поглед се оправдани. Истовремено, проекцијата на нето приливите врз основа на секундарен доход (во нивни рамки на нето откупената ефективна на менувачкиот пазар), која предвидува постепено забавување на нивното учество во БДП, генерално може да се оцени како конзервативна, што ги намалува надолните ризици во однос на оваа категорија и воедно остава простор за компензирање на евентуалните надолни ризици кај трговското салдо во рамки на тековната сметка.

Ризиците во однос на проекцијата на инфлацијата главно се условени од претпоставките за движењата на цените на основните производи, промените на регулираните цени и нивниот евентуален преносен ефект врз другите цени во економијата. Така, проектираната стапка на инфлација од околу 1% во 2015 година не го вклучува ефектот од евентуален пораст на цените на електричната енергија. Проценетиот ефект врз просечната годишна инфлација од евентуалното зголемување на цената на електричната енергија кон средината на 2015 година од 10% би изнесувал 0,4 процентни поени. Во контекст на условеноста на инфлацијата претежно од надворешни фактори на страната на понудата, ризиците за проектираната патека на инфлацијата на среден рок е тешко да се оценат.

Очекувањата во однос на кредитниот раст кај банките се главно придружени со избалансирани ризици. Позитивните движења во економијата можат да стимулираат повисок кредитен раст, во услови на простор кај банките за дополнително кредитирање. Од друга страна, динамиката на глобалното опоравување, во контекст на неговото влијание врз домашниот економски раст, и квалитетот на кредитното портфолио, како и досега, би влијаеле на согледувањата на банките за ризиците и следствено на кредитирањето. Ризиците поврзани со деловните стратегии на странските банкарски групации, исто така, би имале ефекти врз работењето на нивните подружници присутни во

земјата.

Значајно е да се истакне дека макроекономското сценарио е условено и од реализацијата на фискалната стратегија за овој период. Наведените ризици во однос на прикажаното макроекономско сценарио за следниот тригодишен период упатуваат на потреба од постојано следење на евентуалните промени во надворешните и домашните економски услови во наредниот период и навремено преземање адекватни мерки од страна на носителите на политиките.

Алтернативно сценарио. Алтернативното макроекономско сценарио се заснова на претпоставката за понизок економски раст на економијата на ЕУ и другите трговски партнери на земјата во текот на периодот на предвидување. Согласно ова сценарио, проекцијата за реалниот раст на БДП во 2015 година изнесува 2,7%, во 2016 година 2,9%, а во 2017 година 3,2%.

Ваквото сценарио имплицира послаба надворешна побарувачка и неповолни ефекти врз домашните извозници, односно понизок раст на извозот на стоки и на индустриското производство во земјата. Ваквата појава се очекува да има влијание и врз приливот на капитал во земјата во форма на директни инвестиции, што имплицира и побавен раст на бруто инвестициите на среден рок, како последица на понискиот раст на инвестициите во градежништво и увозот на инвестициски добра (опрема, машини и слично).

Согласно ова сценарио, проекцијата за реалниот раст на извозот изнесува 5,5% во просек во периодот на предвидување. Реалниот раст на бруто инвестициите се очекува да изнесува 4,7% во 2015 година, 5% во 2016 година и 5,2% во 2017 година. Понискиот раст на бруто инвестициите во однос на основното сценарио е главно последица на побавниот раст на приватните инвестиции, а во одредена мерка и на растот на јавните инвестиции. Последиците врз потрошувачката се очекува да бидат поблаги како резултат на побавното закрепнување на странската побарувачка споредено со основното сценарио. Така, реалниот раст на јавната потрошувачка изнесува 0,8% просечно за периодот на предвидување. Проектираниот реален раст на приватната потрошувачка во просек изнесува 2,6%. Понискиот раст на извозот, како и на домашната побарувачка, имплицираат побавен раст на увозот на стоки, кој во просек во анализираниот период е предвидено да се зголеми за 4,8%.

Во однос на пазарот на трудот, понискиот економски раст имплицира побавен раст на бројот на вработени и побавно темпо на намалување на стапката на невработеност во однос на основното сценарио. Така, согласно алтернативното сценарио се очекува просечниот годишен раст на бројот на вработени да изнесува 2%, што ќе резултира со намалување на бројот на невработени за 1,8% во просек во периодот на предвидување, под претпоставка дека предвидените стапки на намалување на неактивното население и на раст на работоспособното население не се променети во однос на основното сценарио. Ваквите движења на пазарот на трудот резултираат стапката на невработеност на крајот на 2017 година да се намали на 25,8%, додека стапката на вработеност да се зголеми на 43,6%. Активното население во 2017 година изнесува 58,7% од работоспособното население.

Во однос на стапката на инфлација, се претпоставува дека движењата на цените на основните производи не се променети во однос на основното сценарио, односно претпоставуваме слични оценки за условите на страната на понудата и на нивото на странските цени. Побавниот раст на економската активност, согласно алтернативното сценарио, имплицира дека не се очекуваат инфлациски притисоци од страната на побарувачката, имајќи предвид дека негативниот произведен јаз е проценето да се затвори во 2017 година. Оттука, за разлика од основното сценарио, во 2017 година не се очекува

нагорен притисок од домашната побарувачка врз стапката на инфлација, со што проекцијата изнесува 2% (види табела 1б за споредба).

Ефектите на алтернативното сценарио врз буџетскиот дефицит се презентирани во точка 3.6. Сензитивна анализа.

3. ФИСКАЛНА РАМКА

3.1. ФИСКАЛНА СТРАТЕГИЈА И СРЕДНОРОЧНИ ЦЕЛИ

Среднорочната фискална рамка ги дефинира најважните цели и политики за дејствување, како и среднорочните макроекономски и фискални проекции преку кои се воспоставува појака врска помеѓу дефинираните стратешки приоритети и расположливите извори на финансирање. Среднорочната Фискална стратегија 2015-2017 е усвоена од Владата на Република Македонија. Дефинираните цели за зголемување на економскиот раст и вработеноста, како предуслов за пораст на животниот стандард на граѓаните, интеграција на Република Македонија во ЕУ и НАТО, подразбираат успешно управување со јавните финансии и континуирано подобрување на структурата на јавните расходи во насока на значително учество на капиталните инвестиции во вкупните расходи.

Проекцијата на јавните финансии за наредниот среднорочен период се базира на определбата за етапна фискална консолидација, согласно очекувањата за макроекономските индикатори за наредниот период, како и ефектите од планираните структурни реформи и очекуваните приливи од СДИ.

Проектираните приходи на консолидираниот владин буџет во наредниот тригодишен период бележат релативно намалување како учество во БДП, и тоа од 31,6% од БДП во 2015 година на 30,2% во 2017 година. Како резултат на континуитетот во спроведување дисциплинирана буџетска политика и зајакната консолидација на јавните трошења, вкупните расходи во периодот 2015-2017 година исто така ќе остварат намалување и тоа од 35% во 2015 година на 33,2% во 2017 година. Утврдените основни постулати на фискалната политика во наредниот период обезбедуваат постепено намалување на нивото на дефицитот и негово позиционирање на оптимално ниво од околу 2,9% од планираниот БДП во 2017 година.

Табела 3.1. Консолидиран општ владин буџет (во мил. денари)

	2015	2016	2017
Консолидиран општ владин буџет – Приходи	175,072	181,305	188,129
% од БДП	31.6	31.0	30.2
Консолидиран општ владин буџет – Расходи	193,569	200,263	206,391
% од БДП	35.0	34.2	33.2
Консолидиран општ владин буџет – Дефицит	-18,497	-18,958	-18,262
% од БДП	-3.3	-3.2	-2.9
Централен буџет – Приходи	113,001	116,368	120,233
% од БДП	20.4	19.9	19.3
Централен буџет - Расходи	131,448	135,326	138,495
% од БДП	23.8	23.1	22.3
Централен буџет - Дефицит	-18,447	-18,958	-18,262
% од БДП	-3.3	-3.2	-2.9
Буџетски фондови - Приходи	33,151	35,387	37,714
% од БДП	6.0	6.0	6.1
Буџетски фондови - Расходи	33,201	35,387	37,714

% од БДП	6.0	6.0	6.1
Буџетски фондови - Дефицит	-50	0	0
% од БДП	0.0	0.0	0.0
Буџет на локална власт - Приходи	28,920	29,550	30,182
% од БДП	5.2	5.0	4.9
Буџет на локална власт - Расходи	28,920	29,550	30,182
% од БДП	5.2	5.0	4.9
Буџет на локална власт - Дефицит	0	0	0
% од БДП	0.0	0.0	0.0

Извор: Министерство за финансии

3.2. ИЗВРШУВАЊЕ НА БУЏЕТОТ ВО 2014 ГОДИНА

Со Буџетот на Република Македонија за 2014 година вкупните приходи се планирани на 155.554 мил. денари, вкупните расходи на 175.157 мил. денари, односно планиран е дефицит од 19.603 мил. денари, од кои дефицитот на Основниот буџет е 15.553 мил. денари, дефицитот на сметките за сопствени приходи е 3.950 мил. денари, на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување е 100 мил. денари, како и избалансирани буџети на Фондот за здравствено осигурување и на Агенцијата за вработување.

Вкупните приходи на Буџетот во периодот јануари - септември 2014 година се остварени во износ од 104.564 мил. денари или 67,2% од годишниот план. Во рамки на вкупните приходи, 92.931 мил. денари се остварени по основ на даночни приходи и социјални придонеси, односно 88,9% од вкупно остварените приходи. Во структурата на вкупните приходи најголемо учество имаат даночните приходи со 58%, придонесите со 31%, неданочните приходи со 7%, капиталните приходи учествуваат со 2% и останатите приходи со 2%.

Даночните приходи се реализирани во износ од 60.777 мил. денари. Во структурата на остварените даночни приходи најголемо учество имаат приходите наплатени од ДДВ и тоа 53%, акцизите учествуваат со 21%, персоналниот данок од доход со 14%, данокот од добивка со 6%, увозните давачки со 5% и другите даночни приходи со 1%. Приходите од социјални придонеси, како изворни приходи на фондовите за пензиско и здравствено осигурување и АВРМ, во анализираниот период беа остварени во износ од 32.154 мил. денари.

Вкупните расходи на Буџетот во периодот јануари-септември 2014 година се реализирани во износ од 122.018 мил. денари или 69,7% од планираните расходи за 2014 година. Од нив, за тековните расходи реализирани се 110.424 мил. денари, додека капиталните расходи изнесуваа 11.594 мил. денари. Во овој период исплатени се 17.194 мил. денари за плати и надоместоци за вработените во институциите - буџетски корисници, додека расходите за стоки и услуги изнесуваат 11.038 мил. денари. Најголемо учество во структурата на тековните расходи имаат трансферите, за кои се исплатени 78.682 мил. денари, каде освен социјалните трансфери во вкупен износ од 57.789 мил. денари (пензии, здравствена заштита, надоместоци за вработување и социјална помош) вклучени се и трансферите до општините по основ на ДДВ и блок и наменски дотации во износ од 11.510 мил. денари за финансирање на пренесените надлежности на локално ниво. Во категоријата трансфери вклучени се и расходите по основ на земјоделски субвенции од страна на АФПЗРР.

Во истиот период, отплатата на главнина изнесува 7.171 мил. денари, додека плаќањата по основ на камати изнесуваат 3.510 мил. денари. Од вкупните одливи по основ на отплата на кредити, 1.584 мил. денари се одливи за отплата на главнина кон домашни кредитори, додека 5.587 мил. денари се одливи за отплата на главнина кон нерезидентни кредитори.

Во периодот јануари - септември 2014 година остварен е дефицит во висина од 17.454 мил. денари, како резултат на остварените приходи во износ од 104.564 мил. денари и реализираните расходи во износ од 122.018 мил. денари.

Финансирањето на буџетските потреби се обезбеди од странски и домашни извори, главно преку издавање на еврообврзница во износ од 500 милиони евра (со што се обезбедуваат средства за финансирање во 2014 и 2015 година), преку редовно повлекување на средства од кредитни линии наменети за одделни проекти, како и од задолжување на Република Македонија кај СБ со вториот заем за развојни политики за конкурентност. Со цел унапредување на пазарот на државни хартии од вредност и во текот на 2014 година континуирано се подобруваше квалитетот на структурата на државните хартии од вредност во насока на зголемување на рочноста, преку нови емисии на државни обврзници со рок на достасување од 2, 3, 5 и 10 години и целосно исклучување на рочности помали од 1 година.

Табела 3.2. Буџет на Република Македонија 2014

(милиони денари)	Буџет 2014	Реализација во периодот јануари-септември 2014
1. Вкупни приходи	155.554	104.564
1.1. Даночни приходи и придонеси	131.376	92.931
1.1. 1 Даночни приходи	86.673	60.777
1.1. 2 Придонеси	44.703	32.154
1.2. Неданочни приходи	14.697	7.679
1.3. Капитални приходи	4.177	1.563
1.4. Донации и други приходи	5.304	2.391
2. Вкупни расходи	175.157	122.018
2.1. Тековни расходи	154.073	110.424
2.1.1 Плати и надоместоци	23.605	17.194
2.1.2 Стоки и услуги	18.636	11.038
2.1.3 Трансфери	107.431	78.682
2.1.4 Камати	4.401	3.510
2.2. Капитални расходи	21.084	11.594
3. Дефицит	-19.603	-17.454
4. Финансирање на дефицит	19.603	17.454
4.1 Прилив	30.463	24.625
4.1.3 Странски извори	36.889	35.643
4.1.3 Домашни извори	6.150	5.363
4.1.4 Депозити/ Дополнителни извори	-12.676	-16.391
4.1.5 Приходи од продажба на акции	100	10
4.2 Одлив	10.860	7.171
4.2.1 Отплата по странско задолжување	9.133	5.587
4.2.2 Отплата по домашно задолжување	1.727	1.584

Извор: Министерство за финансии

3.3. СРЕДНОРОЧНИ БУЏЕТСКИ ОЧЕКУВАЊА

Вкупните изворни приходи на Буџетот на РМ (централната власт) за периодот 2015-2017 година се планирани во висина од околу 28,8% од БДП, при што нивното учество во БДП по години се намалува, во услови на непроменета даночна политика, односно одржување на ниски даночни стапки и ниско даночно оптоварување на стопанството. Притоа, во структурата на планираните приходи, даночните приходи учествуваат со околу 54,5%,

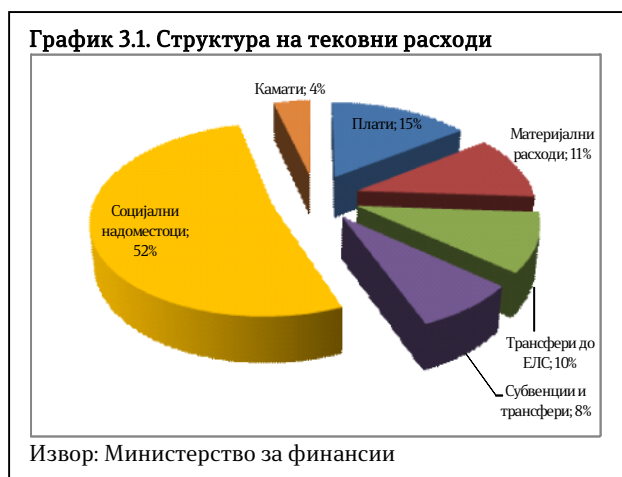
приходите по основ на социјални придонеси со околу 30%, неданочните и капиталните приходи со околу 12,5%, додека остатокот од приходите се очекува да се реализираат од ИПА фондовите и други донации. Во рамки на даночните приходи најзначаен износ на приходи ќе се остварува по основ на ДДВ, персонален данок на доход и акциза.

Проекциите на социјалните придонеси, кои претставуваат изворни приходи на фондовите за пензиско, здравствено осигурување и вработување во наредниот среднорочен период се базираат на очекуваните економски движења и структурните реформи во оваа област. Законското решение за плаќање на придонеси на лица ангажирани со авторски договор и договор за дело ќе обезбеди поголема социјална заштита за овие лица, односно истите ќе ги уживаат сите права од системите на здравствена заштита и пензиско осигурување, а истовремено ќе се подобри фискалната позиција на социјалните фондови. Неданочните приходи во наредниот среднорочен период учествуваат со околу 10,2% во вкупните приходи, а во нив најзначајно е учеството на приходите по основ на административни такси, концесии од минерални сировини и други неданочни приходи кои ги остваруваат буџетските корисници на сопствените сметки.

Во проекцијата на приходите на Буџетот, во делот на странските донации во наредниот период планирани се донациите што буџетските корисници ќе ги реализираат за конкретни проекти, како и повлекувањата од претпристапните фондови на ЕУ.

Расходната страна на Буџетот во наредниот среднорочен период е планирана во функција на целосна поддршка на македонската економија преку значителни инвестиции во инфраструктурни проекти, како и адекватна заштита на таргетираните групи население (пензионери и социјално ранливи категории). Притоа, ќе продолжи спроведувањето дисциплинирана буџетска потрошувачка со нагласен акцент на рестриктивност и ригорозна контрола на помалку продуктивните трошоци, за сметка на зголемување на инвестиционите вложувања во капитални проекти. Просечното учество на расходите на Буџетот во период 2015-2017 година изнесува околу 31,9% од БДП.

При проекцијата на тековните расходи за наредниот период, земени се предвид следните претпоставки:

- во делот на расходите за плати и надоместоци, продолжување на стриктната контрола на новите вработувања и ефектот од зголемувањето на платите во јавниот сектор во 2014 година. Натамошното зголемување на платите ќе биде резултат на детални пресметки за секоја фискална година, согласно можностите на Буџетот, а во зависност од фискалната кондиција и ефектите од надворешните економски движења;

- целосна и навремена исплата на зголемените пензиски примања и социјалните надоместоци, со цел подобрување на материјалната состојба на корисниците. Расходите за пензии се планирани со цел да се обезбеди натамошна заштита на оваа категорија граѓани, што ќе се реализира согласно можностите на Буџетот. Во рамки на среднорочните проекции планирано е зголемување и на социјалните надоместоци за социјално најзагрозените семејства и редовно сервисирање на обврските по основ на детски додаток, надоместоци по основ на права на инвалидизираните лица, воени и цивилни инвалиди и азиланти. Планираните реформи во

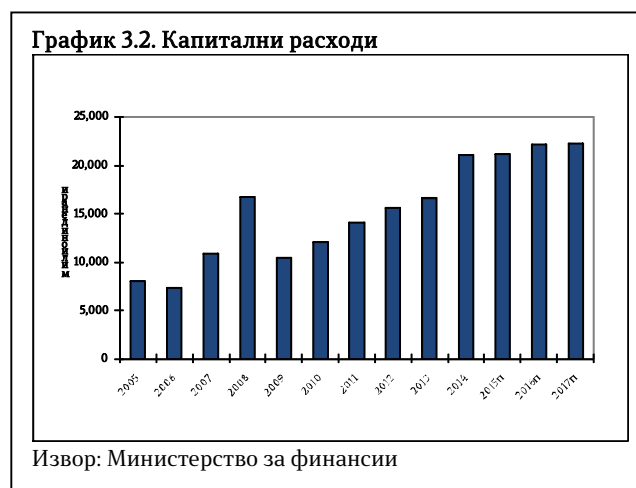
социјалната сфера преку поедноставување на постапките за остварување на правата и интегрирањето на социјалните центри во единствен информативен систем, ќе обезбедат определени заштеди со едновремено проширување и правилно таргетирање на овие надоместоци кон најзагрозените категории. Активностите во делот на социјалната политика се поддржани со Проектот за условени парични трансфери финансиран со заем од Светска банка (СБ), кој има за цел да ја поддржи Владата на Република Македонија во напорите за намалување на сиромаштијата на ранливите групи преку условување на постоечките парични надоместоци.

- натамошно обезбедување на средства за субвенции во земјоделството, за поддршка на конкурентноста на овој сектор. Планираните реформи во земјоделскиот сектор, како и значителниот износ на субвенции и средствата од програмата ИПАРД ќе обезбедат негово натамошно зајакнување и поддршка, ќе создадат услови за изградба на ефикасен и конкурентен земјоделски сектор и негова успешна интеграција во ЕУ, како и зголемување на извозот на македонските земјоделски производи и освојување нови пазари.

- подобрување на квалитетот на високото образование, подобрување на средното стручно образование, како и стимулирање на капацитетот за иновации на македонските компании. Во текот на 2014 година започна реализацијата на Проектот за развој на вештини со кој ќе се зајакнат институционалните капацитети на универзитетите, ќе се зајакне квалитетот на средното стручно образование и ќе се дефинираат потребните стручни вештини и нивно усовршување уште во текот на образовниот процес, односно усовршување на оние вештини кои се потребни за работа. Со Фондот за иновации и технолошки развој (ФИТР) ќе се поттикне и поддржи иновацијата кај микро, мали и средни претпријатија и новоосновани претпријатија. Капацитетите на компаниите ќе се подобрат преку трансфер на знаења и технологии, развојни истражувања и иновации. Преку својата работа Фондот ќе дава поддршка на проекти кои во основа водат кон основање нови бизниси, отворање нови работни места (посебно за млади и висококвалификувани /специјализирани лица), поттикнување одржлив раст на бизнисите, поврзување на истражувачката дејност со претприемништвото и следствено развој на производи и услуги кои би биле конкурентни на глобалниот пазар. Активностите на ФИТР детално се презентирани во делот Подобра индустриска структура.

Капиталните расходи опфаќаат јавни инвестиции, кои ја претставуваат развојната компонента на фискалната политика и се предуслов за подобрување на економските перспективи и за подобар и поквалитетен живот на граѓаните. Во изминатите неколку години, капиталните проекти финансирани од Буџетот целосно ја потврдија својата оправданост и силно влијаеја во справувањето со ефектите од економската криза. Со цел остварување и одржување позитивни стапки на економски раст, во следните 3 години се очекува значителен износ од Буџетот да се намени за јавни инвестиции, а во Буџетот за 2015 година за оваа намена предвидени се 21.208 мил. денари.

Во наредниот среднорочен период фокусот на јавните инвестиции ќе биде ставен на реализација на повеќе клучни проекти со кои се поддржуваат политики и мерки во повеќе

области. За реализација на овие политики и мерки обезбедени се средства преку заеми од повеќе меѓународни финансиски институции.

Ефикасната и сигурна транспортна инфраструктура ја олеснува и поттикнува мобилноста на луѓето и стоките, ја надминува ограниченоста на локалните пазари, создава претпоставки за рамномерен регионален развој и обезбедува посилно интегрирање со пазарите од земјите од регионот и поврзување со заедничкиот пазар на ЕУ. Република Македонија постигна значителен напредок во имплементација на проектите за изградба на патните и железничките делници долж Коридор VIII и Коридор X(Хд) кои претставуваат дел од мрежата на Транспортната опсерваторија на југоисточна Европа (СЕЕТО) и се во согласност со Повеќегодишниот план на СЕЕТО. Секторските реформи, мерки и проекти во секторот транспорт детално се презентирани во делот Физички капитал.

Во наредниот период се утврдени активности и за модернизација на постоечката енергетска инфраструктура и изградба на нови енергетски објекти со што се овозможува зголемување на сигурноста во снабдување со енергија, водејќи сметка за поголемото вклучување на обновливите извори на енергија (ОИЕ) во енергетската потрошувачка, која е една од главните стратешки цели на Владата на Република Македонија во енергетскиот сектор.

Со изградбата на Националниот гасификационен систем ќе се обезбеди снабдување на стопанството, јавниот сектор и домаќинствата со евтина и еколошка енергија, а истовремено ќе се намали емисијата на штетни гасови во атмосферата. Објавени се јавни повици за заинтересирани субјекти за изградба на дистрибутивни мрежи за гас во Скопје, како и во источниот и западниот дел на Република Македонија. Останатите секторски реформи, мерки и проекти во секторот енергетика детално се презентирани во делот Физички капитал.

Јавните инвестиции на локално ниво опфаќаат бројни мерки и активности во повеќе области. Зајакнувањето на управувањето на локално ниво и подобрувањето на општинските услуги детално е презентирано во делот Буџет на локална власт. Подигнувањето на квалитетот на животот, особено во руралните подрачја, снабдувањето со чиста вода за пиење и одведувањето на отпадни води, модернизација на системите за наводнување и создавање можности за нови вработувања ќе се постигнат преку реализација на повеќе проекти во различни региони.

Во областа на здравството, преку повеќе реформи и активности се подобрува здравствената инфраструктура, испораката на соодветни здравствени услуги и се воведува нова и модернизирана опрема и технологија. Во 2015 година ќе започне имплементацијата на Проектот за изградба, реконструкција и доградба на Клиничкиот центар „Мајка Тереза“ во Скопје и Регионалната клиничка болница во Штип, кој ќе се финансира со буџетски средства и заем од ЦЕБ.

Во наредниот период продолжува реализацијата на мерки и активности за изградба на фискултурни сали во основни и средни училишта, како и рехабилитација на основните и средните училишта во Република Македонија, финансиран со заем од ЦЕБ и буџетски средства.

Еден од важните елементи на социјалната политика е зголемување на квалитетот на живот на лицата со ниски приходи и ранливи групи и обезбедување соодветно домување. Преку Проектот за домување на социјално ранливите групи се инвестира во изградба на станови за лица со ниски примања за кој се обезбедени средства од Буџетот и од заем од ЦЕБ. Исто така, со средства од ИПА компонентата за развој на човечки ресурси во 2015 година планирана е рехабилитација и опремување на локалните центри за социјална работа и локалните центри на Агенцијата за вработување, се со цел да се модернизираат

условите во овие установи и да се зголеми квалитетот на услуги кои што ги обезбедуваат на граѓаните од социјално ранливите категории и невработените лица.

За унапредување на човековите права, односно условите за сместување, хигиена, здравствена заштита и слободни активности на осудените и притворени лица, продолжува имплементацијата на Проектот за реконструкција на казнено-поправните установи, финансиран со заем од ЦЕБ во износ од 46 милиони евра, со кој се врши реконструкција на 4 казнено-поправни установи и се имплементираат стандардите од Европските затворски правила.

Во насока на продолжување на реформите за заштита на имотно-правните односи и регистрација на имотните права, во 2015 година завршуваат активностите поврзани со започнатите реформи во катастарот за подобрување на доставата на јавните услуги во катастарот на недвижности и регистрација на права, што директно влијае врз економскиот развој преку пазарот на недвижности.

Проектиран дефицит и негово финансирање. Финансирањето на планираниот дефицит ќе се обезбедува од странски извори (поволни кредити од меѓународни финансиски институции, кредитни линии наменети за финансирање одделни проекти, еврообврзници и друг вид странско задолжување) и домашни извори (емисии на ДХВ). Како резултат на добрата макроекономска состојба и умереното ниво на задолженост на државата, влезот на странски инвестиции и зголемениот извоз, како и намалувањето на стапката на невработеност, Република Македонија на меѓународниот пазар на капитал издаде трета Еврообврзница под исклучително поволни услови, со што се обезбедени средства за финансирање на буџетските потреби во 2015 година и отплата на Еврообврзницата во износ од 150 милиони евра, која достасува во декември 2015 година.

Во наредниот период, ќе продолжи следењето на состојбата на меѓународниот пазар на капитал. Странското задолжување како извор на финансирање ќе се користи од страна на буџетските корисници за реализација на конкретни проекти.

Табела.3.3 Проектиран дефицит и негово финансирање.

	2015	2016	2017
Буџетски биланс	-18,497	-18,958	-18,262
Финансирање на дефицит	18,497	18,958	18,262
Приливи	44,667	39,181	37,470
Странски извори	16,159	23,000	18,137
Домашни извори	5,137	15,898	20,290
Депозити	23,371	283	-957
Одливи	26,170	20,223	19,208
Отплата по странско задолжување	20,001	14,004	8,992
Отплата по домашно задолжување	6,169	6,219	10,216

Извор: Министерство за финансии, Фискална стратегија 2015-2017

Во однос на задолжувањето на домашниот пазар, Министерството за финансии и во наредниот период ќе продолжи со издавање на државните хартии од вредност. Целта е со редовна застапеност на државните хартии од вредност да се овозможи поефикасно финансирање на буџетските потреби на краток и на долг рок, намалување на трошоците за финансирање, како и поттикнување на натамошниот развој на финансиските пазари во Република Македонија. Во периодот кој претстои, интенцијата на Министерството за финансии ќе биде одржување на редовна застапеност на државните записи, како и фокусирање на проширувањето на рочната структура на портфолиото на државните хартии од вредност со подолги рочности. Во таа насока, посебен акцент ќе се стави на продолжување на рочноста на постојното портфолио на ДХВ преку издавање на подолгорочни хартии од вредност, односно преку издавање на две, три, пет, седум и десет

годишни државни обврзници. Особен интерес за вложување во долгорочните хартии од вредност издадени од Република Македонија се очекува од пензиските друштва, како и од комерцијалните банки и осигурителните компании.

Буџет на локална власт. Во 2014 година успешно продолжува процесот на администрирање и наплата на сопствените приходи, посебно на приходите од даноци на недвижен имот, со целосен опфат на даночната основа на физичките лица и правните субјекти и репроценка на вредноста на недвижниот имот, како и зајакнување на капацитетите за извршување на пренесените надлежности и управување со финансиските средства.

Споредено со 2005 година, кога започна процесот на фискална децентрализација, приходите на општините се зголемија за 5 пати (во 2005 реализација од 5,9 милијарди денари, во 2013 година 28,2 милијарди денари). Наплатата на локалните даноци е зголемена за повеќе од 2 пати и остварен е пораст на учеството на локалните даноци во БДП од 1% во 2005 година на 1,5% во 2013 година, со подобрување на структурата на наплата, што укажува дека капацитетот на локалната самоуправа континуирано зајакнува.

Во следниот среднорочен период ќе се обезбедат дополнителни приходи од дотацијата од ДДВ за општините кои покажуваат успешност во наплатата на локалните даноци. Нови приходи ќе се обезбедат со доделување на средства од закупнина на земјоделско земјиште сопственост на државата на општините и тоа во 2018 година во сооднос 50% за Република Македонија и 50% за општините, во зависност од местоположбата на земјоделското земјиште, под услов да се оствари реализација на приходи од данок на недвижен имот над 80% во однос на планираните, со постепен пораст во меѓупериодот.

Со обезбедување поволни заеми во сите општини Владата обезбеди кредитни линии од меѓународни финансиски институции (СБ, ЕИБ, КФВ и ЕБРД) за финансирање значителни инвестициони зафати. Средствата ќе се користат за подигнување на нивото на локалните услуги и подобрување на комуналната инфраструктура.

Во 2015 година продолжува имплементацијата на Проектот за подобрување на општинските услуги, финансиски поддржан од СБ. Досега 55 општини изразија интерес за учество во проектот, од кои 38 имаат склучено по еден или повеќе договори за под-заем и имаат започнато со имплементација на своите проекти, а останатите 17 се во постапка на подготовка на проектна документација. Министерството за финансии има склучено 51 договори за под-заем со 38 општини во вкупна вредност од 30,1 мил. евра односно 63% од расположливите средства. Вредноста на општинските проекти кои се во фаза на подготовка изнесува 16,5 милиони евра односно 34%. Во моментот само 3% од оваа кредитна линија, односно средства во износ од 1,4 мил. евра се нераспределени.

Почнувајќи од 2015 година преку овој проект ќе се имплементираат и ИПА средствата за рурален развој кои ЕУ ги алоцираше за Република Македонија со ИПА структурните фондови за 2013 година, во 5-тата ИПА компонентата – Подобрување и развој на руралната инфраструктура. Ова е заеднички проект на Република Македонија, ЕУ и СБ, насочен кон подобрување на квалитетот на живот во руралните средини, намалување на разликите помеѓу урбаните и руралните општини и подобрување на конкурентноста на руралните средини. Средствата од ИПА проектот ќе им се доделуваат на 79 општини во вид на грантови кои ќе може да се користат исклучиво за финансирање на инфраструктурни проекти во руралните средини.

Општините во Република Македонија и понатаму ќе користат средства од Програмите за преку-гранична соработка со соседните земји (Бугарија, Грција и Албанија), финансирани со средства од ЕУ. Овие проекти се во поддршка на локалниот економски развој и

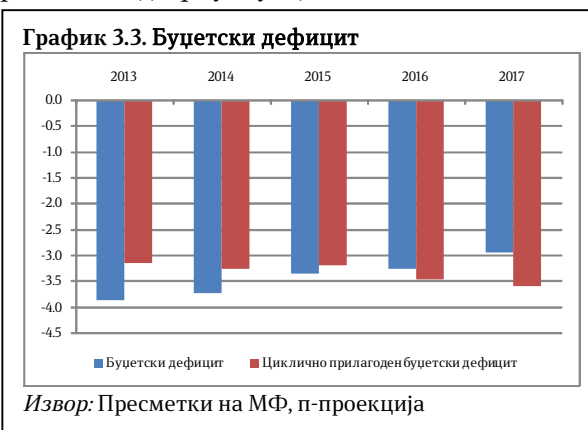
зајакнување на соработката и партнерството на општините од пограничните зони на соседните земји.

Во насока на поддршка на општините во Република Македонија кои користат средства од ИПА Компонента II (Прекугранична соработка), Министерството за финансии, Министерството за локална самоуправа и Македонската банка за поддршка на развојот креираа посебен кредитен инструмент во рамки на МБПР за краткорочно кредитирање на општините – корисници на средствата од оваа компонента од ИПА. Со овој инструмент им се овозможува на општините да го премостат јазот и да обезбедат средства за авансни исплати на фактурите од извршени работи во рамки на проектите финансирани од ИПА Компонента II. Инструментот е активен од 01.01.2014 година, со цел обезбедување на забрзана реализација на Програмата за прекугранична соработка и зголемување на капацитетот на општините за кофинансирање на проекти финансирани од ЕУ на локално ниво. Досега овој инструмент го имаат искористено 3 општини, а 1 општина е во постапка на добивање на средства.

Исто така, донесената Стратегија за измена и дополнување на Стратегијата за регионален развој на РМ за 2009-2019 година ќе помогне во создавање еднакви можности во сите региони и нивно активно интегрирање во економскиот развој.

3.4. СТРУКТУРЕН ДЕФИЦИТ

Економската активност со текот на времето има тенденција на раст, но при движењето кон трендната патека вообичаено флукутира над и под долгорочниот тренд. Ваквите циклични движења во економијата се рефлектираат и врз фискалните движења, преку автоматските стабилизатори. Со цел исклучување на ефектите од флукуациите на економската активност врз фискалните индикатори и оцена на основната фискална позиција на земјата, вршиме пресметка и анализа на циклично прилагоденото буџетско салдо. Циклично прилагодениот буџетски дефицит, односно структурниот дефицит го добиваме преку прилагодување на буџетските приходи и на буџетските расходи за ефектот на отстапување на потенцијалниот од фактичкиот БДП, со тоа што прилагодувањето го вршиме на агрегатно ниво.

Пресметките укажуваат дека во 2014 година циклично прилагодениот буџетски дефицит изнесува 3,2% и е понизок од планираниот буџетски дефицит за таа година, со оглед дека цикличната буџетска компонента има негативна вредност, како последица на проценетиот негативен произведен јаз.

Табела 3.4. Агрегатни фискални индикатори и произведен јаз

	2015	2016	2017
Вкупно буџетско салдо	-3,3	-3,2	-2,9
Примарно буџетско салдо	-2,3	-2,0	-1,6
Произведен јаз	-0,5	0,6	2,1
Циклична буџетска компонента	-0,2	0,2	0,6
Циклично прилагодено вкупно буџетско салдо	-3,2	-3,4	-3,6
Циклично прилагодено примарно буџетско салдо	-2,1	-2,2	-2,3

Извор: Пресметки на Министерство за финансии

Забелешка: Податоците за произведен јаз и циклично прилагодено вкупно/примарно буџетско салдо се изразени во однос на потенцијалниот БДП.

Во 2015 година, имајќи предвид дека проектираниот БДП се очекува да остане под потенцијалниот, цикличната компонента на буџетот е негативна и циклично прилагодениот буџетски дефицит изнесува 3,2%. Во 2016 и 2017 година, во услови на позитивен произведен јаз, вредноста на циклично прилагодениот буџетски дефицит е повисока од планираниот буџетски дефицит, односно изнесува 3,4% во 2016 година и 3,6% во 2017 година. Во анализираниот период циклично прилагодениот примарен буџетски дефицит изнесува 2,2% во просек (види табела 3.4.).

3.5. УПРАВУВАЊЕ СО ЈАВЕН ДОЛГ, СОСТОЈБА И ПРОЕКЦИИ НА ДВИЖЕЊЕТО НА ЈАВНИОТ ДОЛГ

Државниот долг на Република Македонија¹⁷ на крајот на К-3 од 2014 година изнесуваше 3.355,8 мил. евра, односно 39,2% од БДП. Вкупниот јавен долг, кој го вклучува државниот и гарантираниот долг, на крајот од К-3 е на ниво од 3.984,0 мил. евра што претставува 46,5% од БДП. Во анализираниот период, внатрешниот државен долг учествува со 37,2% во вкупниот државен долг, а надворешниот државен долг со 62,8%. Учеството на надворешниот државен долг бележи зголемување за 5,2 п.п. во однос на крајот на 2013 година, како резултат на издадената еврообврзница на меѓународниот пазар на капитал. Од аспект на каматната структура, долгот со фиксна каматна стапка се зголемува за 7,1 п.п. во однос на крајот од 2013 година, со што односот на долг со фиксна каматна стапка изнесува 61,6% наспроти долгот со променлива каматна стапка кој изнесува 38,4%, што е резултат на порастот на обемот на издадени државни обврзници, како и на издадената еврообврзница на меѓународниот пазар на капитал. Од аспект на валутната структура долгот деноминиран во евра учествува со 80,4% во портфолиото на долгот во странска валута и во споредба со крајот на 2013 година бележи зголемување од 5,8 п.п.

Табела 3.5. Состојба на јавен долг (во милиони евра)

	2010	2011	2012	2013	30.09.2014
Надворешен јавен долг	1388.3	1882.0	1941.2	2078.7	2709.8
Државен долг	1173.8	1582.1	1615.9	1597.5	2108.2
Гарантиран долг	214.5	299.9	325.3	481.2	601.6
Домашен јавен долг	548.0	532.9	967.6	1202.7	1274.2
Државен долг	537	510.8	938.6	1174.1	1247.6
Гарантиран долг	11.0	22.1	29.0	28.6	26.6
Вк. јавен долг според Законот за јавен долг	1936.3	2414.9	2908.8	3281.4	3984.0
Вкупен јавен долг како % од БДП	27.2	32.0	38.3	40.5	46.5
Вкупен државен долг	1710.8	2092.9	2554.5	2771.6	3355.8
Државен долг како % од БДП	24.1	27.7	33.7	34.2	39.2
Вкупен гарантиран долг	225.5	322.0	354.3	509.8	628.2
Гарантиран долг како % од БДП	3.2	4.3	4.7	6.3	7.3

Извор: Министерство за финансии и Народна банка на Република Македонија

Во септември 2014 година беше донесен Законот за изменување и дополнување на Законот за јавен долг во кој клучни измени се дефинирање на јавниот долг како збир на државниот долг и гарантираниот долг на јавните претпријатија и акционерски друштва во државна сопственост, како и доуредување на постапката за задолжување на носителите на јавен долг. Рамката која ја одредува политиката на управување со јавниот долг во Република Македонија е среднорочната Фискалната стратегија која опфаќа период од 3 години.

Врз основа на определбите за финансирање на потребите на државата со најнизок можен трошок на среден и долг рок, одржливо ниво на ризик и ниско ниво на јавен долг, како и реализацијата на планираните инфраструктурни инвестиции, движењето на јавниот долг, кој го вклучува државниот долг и гарантираниот долг, ќе се задржи во проектираните

¹⁷ Државен долг е збир на финансиски обврски создадени со задолжување на Република Македонија, јавните установи основани од Република Македонија и општините, општините во градот Скопје и градот Скопје.

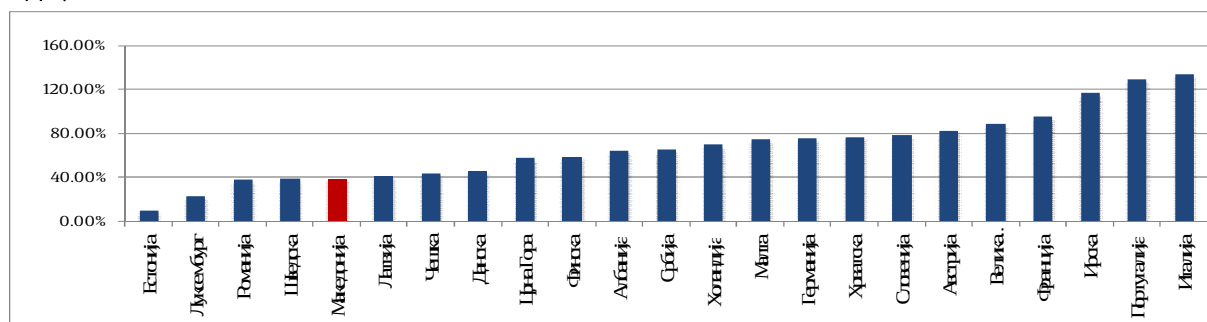
рамки, па оттука се очекува истиот да не надмине ниво од 49,9% од БДП на долг рок. Оваа проекција е базирана на сеопфатни анализи преку изработка на детални сценарија за движењето на државниот и јавниот долг за среднорочната Фискална стратегија 2015-2017 година. Согласно овој документ, се очекува умерен и контролиран пораст на државниот долг до 38,7% од БДП на крајот на 2017 година, додека јавниот долг во истиот период се очекува да не надмине ниво од 49,9% од БДП. Фискалната стратегија се доставува до Собранието на Република Македонија, при што законодавната власт има увид во политиката на управување со јавниот долг.

Со цел намалување на ризикот од промена на девизниот курс, а со тоа и ризикот од промена на каматните стапки утврдена е оптималната валутна структура на портфолиото на државен долг во странска валута, при што учеството на долгот во евра во структурата на портфолиото на долгот во странска валута не треба да биде под ниво од 70%. Исто така, во периодот 2015-2017 година, нивото на државниот долг со фиксна каматна стапка не треба да биде под 50%.

Со цел да се заштити портфолиото на долгот на централната влада од ризикот за рефинансирање, минималното ниво на индикаторот „Просечно време на достасување“ во 2015 година треба да биде 3 години. Со цел да се заштити портфолиото на долгот на централната влада од ризикот од промена на каматните стапки, минималното ниво на индикаторот „Просечно време на промена на каматните стапки“ во 2015 година треба да биде 2 години.

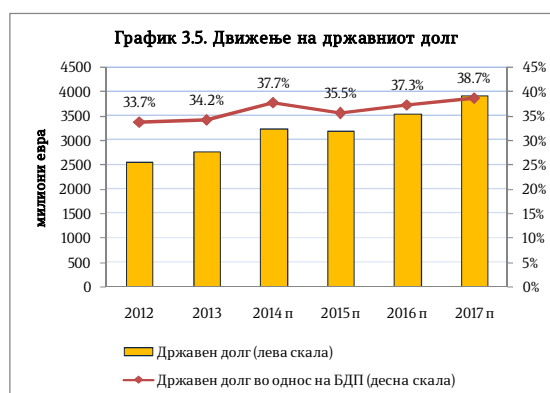
Република Македонија и понатаму останува умерено задолжена земја како резултат на внимателната и успешно водена фискална политика во изминатите години.

График 3.4. Државен долг на земјите – членки на ЕУ и земји кандидати во К-2 2014 година (% од БДП)

Извор: Министерство за финансии, Еуростат, октомври 2014

Во текот на 2015 година проектиран е умерен пораст на инвестициската активност преку користење кредитна поддршка од странство. Исто така, во периодот 2015 – 2017 година, се очекува имплементација на инвестициите во областа на патната и железничката инфраструктура, водоводната и канализациската мрежа, изградба на социјални станови, инвестиции во областа на образованието и здравството кои имаат за цел зголемување на продуктивноста, односно

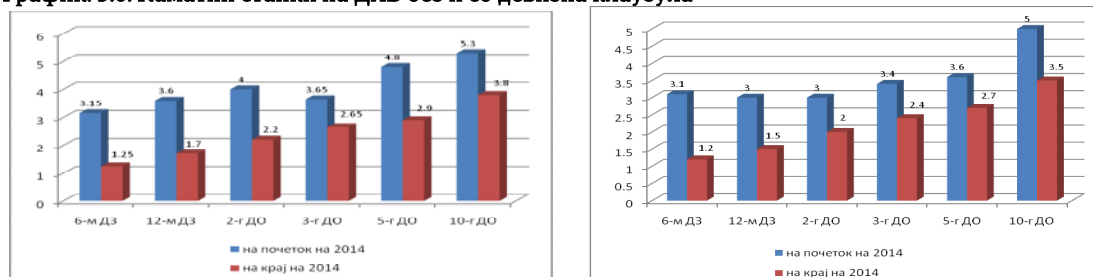
зајакнување на конкурентноста на економијата на долг рок. Понатаму се очекува умерено зголемување на нивото на гарантираниот долг во однос на БДП, како резултат на новите планирани проекти од областа на патната инфраструктура, енергетскиот сектор и проекти

за финансирање на МСП за кои државата ќе издаде гаранции. Сепак, при реализирањето новите задолжувања се води сметка за долгорочната одржливост на долгот, при што процесот на издавање нови гаранции е строго регулиран и подлежи на постапката за задолжување утврдена во Законот за јавен долг, според која барателите на гаранциите треба да исполнат одредени критериуми за да може државата да издаде гаранција. Заклучно со 30.9.2014 година издадените државни гаранции изнесуваат 628,2 мил. евра, што претставува 7,3% од БДП (кои се вклучени во јавниот долг од 46,5% од БДП).

Со последните измени на Законот за јавен долг, Министерството за финансии ја надгради презентацијата на податоците за јавен долг при што на редовна основа објавува сеопфатна табела за состојбата на вкупниот јавен долг, во која се вклучени долгот на централната влада, долгот на општините и гарантираниот долг на јавните претпријатија и трговски друштва во државна сопственост. Со оваа постапка се демонстрира напредок во однос на транспарентноста при објавата на долгот имајќи предвид дека во претходниот период се објавуваше долгот на централната влада, а објавата на останатите сегменти на јавниот долг беа јавно достапни, но дисперзирани на повеќе места и извори.

Примарен пазар на државни хартии од вредност. Согласно Календарот за издавање Државни хартии од вредност (ДХВ) на домашниот пазар, во текот на 2014 година Министерството за финансии на редовна основа издаваше 6 и 12 месечни државни записи, како и 2, 3, 5 и 10 годишни државни обврзници. Во периодот јануари – септември 2014 година спроведени беа вкупно 56 аукции на ДХВ, односно 30 на државни записи и 26 на државни обврзници. Вкупниот износ понуден за продажба на аукциите изнесуваше 44.518,67 мил. денари, побарувачката изнесуваше 43.485,52 мил. денари, а реализацијата 42.331,78 мил. денари.

График. 3.6. Каматни стапки на ДХВ без и со девизна клаузула

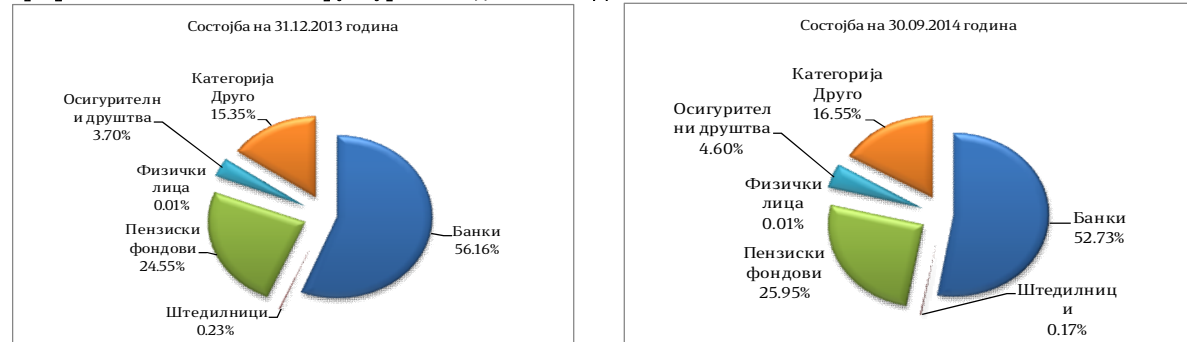

Извор: Министерство за финансии

Заклучно со септември 2014 година, состојбата на недостасани ДХВ изнесува 70.914,84 мил. денари, од кои 43.887,47 мил. денари се државни записи, а 27.027,37 мил. денари се државни обврзници. Во текот на 2014 година, каматните стапки на државните хартии од вредност беа повеќекратно намалени. Во таа насока, на график 3.6. се прикажани каматните стапки на државните хартии од вредност на почетокот на 2014 година и по нивното намалување на крајот од 2014 година.

И покрај намаленото учество на банките во сопственичката структура на недостасаните ДХВ, трендот на нивното доминантно учество во сопственичката структура на ДХВ продолжи и во текот на 2014 година (график 3.7). Во периодот јануари - септември 2014 година, со исклучок на пензиските, осигурителните друштва и категоријата “друго“, останатите категории пазарни учесници бележеа намалување на нивните учества во сопственичката структура. Во анализираниот период, учеството на банките бележи намалување за 3,43 п.п. во однос на учеството на останатите пазарни учесници. Заклучно со септември 2014 година, соодносот меѓу банките и останатите пазарни субјекти изнесува 52,73% спрема 47,27%, соодветно.

График 3.7. Сопственичка структура на недостасани ДХВ

Извор: Министерство за финансии

Секундарен пазар на ДХВ. Законската регулатива за секундарно тргување во Република Македонија овозможува тргување со сите структурни ДХВ на Македонска берза А.Д, како и тргување со континуираните ДХВ на пазарите преку шалтер.

Во периодот јануари - септември 2014 година на Македонската берза беше евидентирано тргување само со државните обврзници за денационализација, со реализирани вкупно 461 трансакција. Вкупниот промет на тргување во овој период изнесува 455,14 мил. денари, што е намалување за 68,2% во однос на истиот период од минатата година.

Во истиот период, на пазарот преку шалтер се реализирани вкупно 8 трансакции со ДХВ, кои се однесуваат на државни записи, а не се реализирани трансакции кои се однесуваат на државни обврзници. Вкупниот номинален износ на тргување изнесуваше 654,31 мил. денари. Споредено со тргувањето во истиот период лани, може да се констатира дека во 2014 година се реализирани помал број на трансакции со ДХВ, а вкупниот номинален износ на тргување е помал за 1.249,52 мил. денари.

Меѓународен пазар на капитал. Како резултат на стабилниот кредитен рејтинг и стабилните економски политики на државата, во јули 2014 година Министерството за финансии издаде нова еврообврзница со рок на достасување од 7 години, со каматна стапка од 3,975%. На примарната емисија беа издадени еврообврзници во вкупен износ од 500 мил. евра, иако побарувачката од инвеститорите достигна двоен износ од 1,2 милијарди евра. Еврообврзницата е издадена на Ирската берза за хартии од вредност (Irish Stock Exchange) согласно правилата за тргување Reg S/144A. На овој начин се овозможи креирање широка база на инвеститори - сопственици на еврообврзницата од Европа и САД. Поточно, емисијата се пласираше кај 100 институционални инвеститори, вклучувајќи 16% инвеститори од Велика Британија, 35% инвеститори од континентална Европа и 49% американски инвеститори. Генерално, сопственици се друштва за управување со фондови и средства (89%), приватни банки (4%), осигурителни фондови (3%) и други (4%).

Во текот на 2014 година, на меѓународниот пазар на капитал покрај со новоиздадената еврообврзница, продолжи да се тргува и со еврообврзницата издадена во 2005 година, која достасува во декември 2015 година. Заклучно со септември 2014 година, куповната цена на еврообврзницата од 2005 година изнесува 101,250, а приносот до достасување 3,503%, додека куповната цена на еврообврзницата 2014 изнесува 101,625, а приносот до достасување 3,698%.

Кредитен рејтинг на Република Македонија. Агенцијата за кредитен рејтинг „Фич“, на 5 септември 2014 година објави дека ја потврдува доделената оценка за кредитниот рејтинг на Република Македонија за странска и домашна валута ВВ+, како и стабилниот изглед на земјата. Потврдата на кредитниот рејтинг се базира на порастот на БДП во првиот квартал од 2014 година, ниското ниво на инфлација, умерениот буџетски дефицит, релативно нискиот јавен долг, како и добро капитализираниот банкарски сектор.

На 31 октомври 2014 година, Агенцијата за кредитен рејтинг „Стандард и Пурс“ ја потврди претходно доделената оценка за кредитниот рејтинг на Република Македонија за странска и домашна валута ВВ-, истовремено потврдувајќи го стабилниот изглед на земјата. Потврдениот кредитен рејтинг се заснова на умереното ниво на надворешен и јавен долг, како и на позитивните очекувања за просечен раст на економијата од околу 3,4% од БДП, што се темели на стабилните приливи од странските директни инвестиции.

3.6. СЕНЗИТИВНА АНАЛИЗА

Сензитивност на буџетскиот дефицит. Среднорочните проекции секогаш се проследени со одреден степен на неизвесност и ризици, па во рамките на овој дел даваме преглед на резултатите од сензитивната анализа, со која беше испитана чувствителноста на буџетскиот дефицит преку три песимистички сценарија, кои претпоставуваат поинакви услови од оние земени како основа за среднорочните проекции.

Со оглед дека среднорочното фискално сценарио се темели на макроекономските претпоставки, нив ги сметаме за фактор со потенцијално влијание врз фискалните движења. Така, како прво сценарио претпоставуваме понизок економски раст, согласно алтернативното сценарио кое е образложено во точка 2.3. Имено, основното сценарио врз кое се темелат проекциите на буџетските приходи и расходи, предвидува реален раст на БДП од 4% во 2015 година, 4,2% во 2016 година и 4,5% во 2017 година, додека согласно алтернативното сценарио проекцијата за реалниот раст на БДП во 2015 година е 2,7%, во 2016 година е 2,9%, а во 2017 година е 3,2%. Како резултат на ова, буџетскиот дефицит во процент од БДП во 2015 година е повисок за 0,3 пп, во 2016 година за 0,5 пп, а во 2017 година за 0,8 п.п. споредено со основното сценарио. Во табела 3.6. е прикажан буџетскиот дефицит во анализираниот период според основното и алтернативните сценарија.

Табела 3.6. Сензитивна анализа на буџетскиот дефицит

	2015	2016	2017
БДП, реална стапка на раст	4,0	4,2	4,5
Буџетски приходи, стапка на раст	5,0	3,4	3,7
Буџетски расходи, стапка на раст	3,8	3,4	3,0
Буџетски дефицит (% од БДП)			
Основно сценарио	-3,3	-3,2	-2,9
Сценарио 1. Понизок економски раст во анализираниот период согласно алтернативното сценарио	-3,6	-3,7	-3,7
Сценарио 2. Намалување на стапка на раст на приходите за 20% во 2015 и 2016 година	-3,6	-3,7	-3,4
Сценарио 3. Зголемување на стапката на раст на расходите за 25% во 2016 година	-3,4	-3,5	-3,2

Извор: Пресметки на Министерството за финансии

Како второ сценарио претпоставуваме воздржување на економските субјекти од потрошувачка, и како последица на тоа намалување на годишните стапка на раст на вкупните буџетски приходи во 2015 и 2016 година за 1/5 во однос на првично предвидените стапки кои се прикажани во табела 3.6. Така, под претпоставка растот на буџетските приходи во 2015 и 2016 година да изнесува 4% и 2,8% соодветно, буџетскиот дефицит во 2015 година би изнесувал 3,6%, во 2016 година 3,7%, а во 2017 година 3,4% од БДП.

Во третото сценарио се претпоставува еднократен шок на страната на буџетските расходи во 2016 година, кој предизвикува зголемување на стапката на раст на буџетските расходи за 1/4 во однос на планираната стапка на раст во основното сценарио. Како резултат на ова, односно раст на буџетските расходи за 4,2% во 2016 година, буџетскиот дефицит во 2016 и 2017 година се зголемува за 0,3 п.п. над нивото предвидено со основните проекции и достигнува 3,5% од БДП во 2016 година и 3,2% од БДП во 2017 година.

Доколку се оствари некое од прикажаните сценарија, Владата на Република Македонија е подготвена соодветно да реагира, прилагодувајќи ја јавната потрошувачка, односно буџетските расходи, до ниво неопходно за да се задржат планираните стапки на буџетски дефицит.

Ризици на јавниот долг. Неизвесноста која произлегува од идното движење на макроекономските варијабли на меѓународниот пазар на капитал има значително влијание при донесувањето на одлуките за ефикасно управување со должничкото портфолио на државата. Во услови на големи осцилации на економските варијабли се јавува потреба од активно управување со ризиците на кои подлежи портфолиото на јавниот долг во Република Македонија. Како основни ризици кои се идентификувани при управувањето со ова портфолио се јавуваат ризикот од рефинансирање, пазарниот ризик во кој се вклучени ризикот од промена на каматните стапки и ризикот од промена на девизните курсеви, ризик поврзан со потенцијалните обврски и оперативен ризик.

Сензитивност на јавниот долг. Со цел да се испита сензитивноста на портфолиото на јавниот долг на изложеноста на пазарен ризик, односно ризик од промена на каматните стапки и девизните курсеви, направена е анализа за влијанието на промената на каматните стапки и девизниот курс врз надворешниот државен долг. Сензитивната анализа се заснова на следните претпоставки: со промена на една варијабла сите останати варијабли остануваат непроменети, т.е. *ceteris paribus*, при евентуални движења на другите валути во однос на еврото, девизниот курс на денарот во однос на еврото ја задржува стабилната вредност и непостоење корелација меѓу каматните движења и движењата на девизниот курс.

Анализата го опфаќа периодот 2015-2017 година и се заснова на сценарија на пораст на каматната стапка за 1 п.п. и за 2 п.п. од основното сценарио како и на апрецијација и депрецијација на еврото во однос на другите валути за 10%.

Табела 3.7. Анализа на сензитивноста на трошоците за сервисирање на надворешниот државен долг при промена на каматните стапки и девизните курсеви

	2015	2016	2017
Основно сценарио	100.0	100.0	100.0
Сценарио 1: зголемување на соодветните каматни стапки за 1 п.п.	108.1	107.8	107.1
Сценарио 2: зголемување на соодветните каматни стапки за 2 п.п.	116.2	115.6	114.2
Сценарио 3: апрецијација на другите валути од портфолиото во однос на еврото за 10%	103.5	101.9	101.2
Сценарио 4: депрецијација на другите валути од портфолиото во однос на еврото за 10%	96.5	98.1	98.8

Извор: Пресметки на Министерство за финансии

Главни заклучоци од оваа анализа се:

- каматните трошоци за сервисирање по основ на надворешниот државен долг се сензитивни на движењето на каматните стапки. Доколку каматните стапки во периодот 2015 -2017 година пораснат за 1 п.п. тоа би предизвикало пораст на каматните трошоци за најмногу 8,1%, како резултат на изложеноста на должничкото портфолио на ризикот од промена на каматни стапки, што е последица на релативно високото учество на долгот со променливи каматни стапки.
- за овој период, евентуалните неповолни движења на девизните курсеви на другите валути во однос на еврото нема да предизвикаат позначително зголемување на трошоците за сервисирање поради фактот што најголемиот дел од надворешниот државен долг е деноминиран во евра. Како резултат на тоа идна апрецијација, односно депрецијација на еврото во однос на другите валути во портфолиото (американскиот долар, јапонскиот јен и

специјалните права за влечење) за 10% ќе предизвика зголемување, односно намалување на трошоците за сервисирање за најмногу 3,5% во 2015 година, 1,9% во 2016 година и 1,2% во 2017 година. Исто така, поради режимот на de facto фиксен девизен курс на денарот во однос на еврото овој ризик е минимизиран односно сензитивноста на портфолиото на јавниот долг е на пониско ниво.

3.7. ОДРЖЛИВОСТ НА ЈАВНИТЕ ФИНАНСИИ

Пресметките за долгорочната одржливост на јавните финансии¹⁸ се темелат на следните претпоставки:

- просечен раст на продуктивноста на трудот од 1,9%,
- зголемување на стапката на активност кај мажите од 76,3% во 2010 година на 89,7% во 2060 година,
- поинтензивно зголемување на стапката на активност кај жените (од 51,8% во 2010 година на 75,2% во 2060 година), со што учеството на женската популација во вкупното активно население се очекува да достигне 45,6% во 2060 година,
- намалување на стапката на невработеност со посилен интензитет во првите триесет години (од 32,2% во 2010 година на 11,2% во 2040 година) и со помал интензитет во останатите 20 години, така што проектираната стапка на невработеност во 2060 година изнесува околу 5%,
- постепено зголемување на учеството на населението на возраст над 65 години, достигнувајќи 11,7% во 2060 година.

Покрај тоа, се претпоставува дека неданочните буџетски приходи како процент од БДП нема да се променат. Врз основа на горенаведените претпоставки, како и проекциите за раст на вработеноста, се проценува одредено зголемување на учеството на приходите од придонеси за пензиско осигурување, од 6,2% од БДП во 2010 година на 6,7% во 2030 година и стабилизирање на ниво од 6,4% во останатиот анализиран период. Во врска со расходите за пензии, потребно е да се напомене дека се опфатени оние на државниот пензиски фонд, додека расходите на приватните фондови за пензиско осигурување не се земени предвид. Така, учеството на расходите за пензии во БДП во периодот до 2030 година се очекува да изнесува 9,1%, а во наредниот период е предвидено постепено намалување, ако се има предвид дека ќе дојде до намалување на учеството на оние пензионери чии пензии се целосно исплатени од првиот столб, а ќе се зголеми учеството на оние пензионери кои еден дел од нивните пензии ќе го примаат од вториот столб. Јавните расходи за здравствена заштита како процент од БДП се предвидува постепено да се зголемат од 5% во 2020 година на 5,5% во 2060 година. Ваквиот проектиран пораст е делумно резултат на ефектите од стареењето на населението. Расходите за образование како процент од БДП се предвидува да се движат помеѓу 5% и 5,5% во текот на анализираниот период. Каматните расходи се очекува да се зголемат на ниво од 1,5% од БДП во 2020 година, а во 2060 година се очекува намалување на учеството на ниво од 1%, согласно проектираното движење на буџетското салдо, односно државниот долг.

3.8. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ КАРАКТЕРИСТИКИ

Во текот на 2014 година буџетскиот процес започна уште на почетокот на годината што резултираше со донесување на Буџетот на Република Македонија за 2015 година многу порано од пропишаниот законски рок. Заедно со Буџетот за 2015 година е донесена и Фискалната стратегија за периодот 2015-2017 година која ги презентира среднорочните проекции на основните фискални параметри и предвидува етапна фискална консолидација во наредниот период.

¹⁸ Види Табела 7 во Прилог 1.

По примерот на европските земји, Владата на Република Македонија предложи да се воведат фискални правила кои обезбедуваат:

- рамка за водење стабилна, предвидлива и одржлива фискална политика;
- зголемување на буџетската дисциплина и одговорност;
- зголемување на кредибилитетот на макроекономската политика;
- правична и одржлива распределба на расходите помеѓу сегашната и идната генерација корисници на јавни добра.

Утврдувањето на фискалните правила претставува темел за фискална одговорност, транспарентност и наменско користење на буџетските средства. Ограничувањето на двата основни фискални таргета – дефицитот на Буџетот и јавниот долг - е предвидено да се регулира со највисокиот правен акт – Уставот. Постапката е во финална фаза. Предвидено е на почетокот на 2015 година да се изготви законска регулатива со која ќе се разработат и прецизираат имплементацијата и мониторингот на фискалните правила.

Унапредувањето на менаџментот на јавните финансии преку воспоставување среднорочна буџетска рамка, како и подобрување на транспарентноста (редовни фискални извештаи, изготвување Граѓански буџет) ќе се задржи како клучен приоритет и во наредниот среднорочен период.

Во претстојниот период ќе продолжат реформите за подобрување на буџетскиот процес, особено во соработка со ЕУ. Почнувајќи од 2015 година преку IPA TAIB 2011 треба да започне имплементацијата на Проектот за градење на капацитетите на секторот одговорен за подготовка на буџет на централно ниво и јакнење на капацитетите за подготовка на среднорочна буџетска политика, чии главни активности ќе бидат насочени кон утврдување програмска класификација на буџетските расходи, зајакнување на капацитетите на Министерството за финансии за среднорочно буџетско планирање и известување кон службите на Европска комисија согласно ЕСА методологијата, како и зајакнување на капацитетот на дел од главните буџетски корисници, а сè со цел унапредување на квалитетот на јавните расходи.

Од IPA 2011 Technical Assistance Facility Envelope добиени се средства за реализација на проект “Развој на предлози за имплементација на современ интегриран информациски систем за управување со јавните финансии”. Со проектот Министерството за финансии ќе ангажира експерти кои треба да направат Студија со анализа и оценка на постојната состојба на информациските системи на Министерството за финансии за управување со јавните финансии и ќе се предложат решенија за воспоставување на современ интегриран информациски систем за управување со јавните финансии.

На полето на зајакнување на менаџментот со јавните финансии во тек е активноста Public Finance Review, во соработка со СБ. Овој преглед треба да обезбеди генерални препораки за иден развој на одредени сегменти на полето на легислативата, јавните финансии и буџетскиот процес. Од страна на СБ беа изнесени иницијални заклучоци во насока дека буџетскиот процес и среднорочните фискални проекции се солидни и реалистични, но одредени подобрувања треба да следат во некои сегменти. Во првиот квартал од 2015 година во рамки на Проектот за реформа на јавната администрација посебен осврт ќе се направи во делот на управувањето со јавните финансии. ЕК преку SIGMA во соработка со МФ ќе обезбеди податоци за јавните финансии со цел подготвување на Преглед за управувањето со јавните финансии во РМ.

Врз основа на препораките од прегледите на Светска банка и SIGMA треба да се процени дали има потреба од правење PEFA или истите може да бидат основа за почеток на изработка на Програма за реформа на управувањето со јавните финансии, во втората половина од 2015 година.

Јавна внатрешна финансиска контрола (ЈВФК). Република Македонија во наредниот период ќе продолжи со интензивирање на мерките за зајакнување на внатрешната финансиска контрола во јавниот сектор, согласно Стратегијата за развој на јавната внатрешна финансиска контрола за периодот од 2015-2017 година, која беше усвоена во август 2014 година. Ова е трета стратегија во оваа област и има за цел воспоставениот систем на внатрешни финансиски контроли во јавниот сектор понатаму да го развива како алатка која ќе му овозможи на раководството одговорно, успешно и транспарентно управување со националните и средствата од ЕУ. Развојот на системот на ЈВФК, чии компоненти се финансиското управување и контрола, внатрешната ревизија и нивната хармонизација, се спроведува согласно меѓународните стандарди и добрите практики на ЕУ водејќи сметка за специфичностите на јавниот сектор во Република Македонија.

Согласно Акцискиот план од Стратегијата, фокусот во наредниот период ќе биде на зајакнување на системот на внатрешни финансиски контроли и зголемување на свеста за значењето и придобивките на овој систем. Исто така, ќе се зајакне раководната (менаџерската) одговорност и ќе продолжат активностите за завршување на сертификацијата на внатрешните ревизори и зајакнувањето на спроведувањето на внатрешните ревизии. Акцент ќе се стави на активностите поврзани со спроведувањето на насоките за управување со ризици и на изготвувањето стратегии за управување со ризик. Во 2015 година ќе започне да се применува Законот за финансиска инспекција, а дополнително ќе бидат преземени мерки за подобро интегрирање на реформата на ЈВФК во тековниот процес на реформи во јавната администрација.

Во однос на управувањето со ЕУ помошта, националните структури за децентрализирано управување и понатаму ги превземаат сите потребни активности за воспоставување на потребните контролни механизми со ЕУ помошта во насока на нејзино ефикасно искористување и сигурно финансиско управување. Институционалниот капацитет на структурите континуирано се надградува и зацврстува преку зголемување, како на бројот на вработени, така и нивните вештини и знаења. Во 2015 години ќе бидат превземени сите активности заради пренесување на задачите за управување на буџетот на ЕК во рамките на ИПА 2 од службите на ЕК на веќе воспоставените структури за децентрализирано управување со ЕУ помошта на национално ниво.

Со тоа ќе се обезбеди континуитет во децентрализираното спроведување на ЕУ помошта и поддршка на сите реформски процеси поддржани со помош од ЕУ во периодот на пристапување на Република Македонија.

Исто така, ќе се донесе Националната стратегија за сузбивање измами и за заштита на финансиските интереси на Европската унија во Република Македонија за период 2015-2017 година, а ќе се преземат активности релевантните институции да можат да ја користат ново воспоставената електронска база на податоци за фалсификувани пари на Министерството за внатрешни работи.

Независноста на Државниот завод за ревизија ќе се обезбеди во Уставот, а ќе продолжат напорите за утврдување на процедура Собранието на Република Македонија да ги разгледува ревизорските извештаи на Државниот завод за ревизија.

4. РЕФОРМИ НА КОИ СЕ ЗАСНОВА МАКРО/ФИСКАЛНАТА СТРАТЕГИЈА

4.1. ПРЕЧКИ ЗА ЕКОНОМСКИОТ РАСТ И АГЕНДАТА НА МАКРОЕКОНОМСКИ СТРУКТУРНИ РЕФОРМИ

Еден од главните ризици за остварување на проектираните стапки на раст претставува понатамошното пролонгирање на економското закрепнување во еврозоната. Со оглед дека Република Македонија претставува мал и ограничен внатрешен пазар кој сам по себе

тешко може да одржи многу високи стапки на раст на долг рок, побавно заздравување на еврозоната од планираното би можело да доведе до понизок извоз, помал прилив на СДИ, а со тоа и понизок економски раст од очекуваниот.

Имајќи ја предвид географската локација и големината на земјата, зголемувањето на СДИ, подобрувањето на врските помеѓу странските фирми и локалните добавувачи, намалувањето на увозот на енергија, зајакнувањето на конкурентноста и продуктивноста, како и зголемувањето на индустриското производство со повисока додадена вредност ќе бидат особено важни за зголемување на отпорноста на македонската економија на влијанието од надворешни ризици.

Еден од главните предуслови за зголемување на конкурентноста на земјата и остварување повисоки стапки на економски раст е добрата транспортна инфраструктура, за која како во изминатиот период, така и во следниот планирани се значителни јавни инвестиции.

Иако македонската економија покажува подобрување на состојбата со невработеноста, која во изминатиот период значително се намали, таа сепак е сè уште висока во европски контекст. Согласно анализата од Процедурата за макроекономски нерамнотежи на ЕК (Рамка 2.1), стапката на невработеност претставува најголема пречка за македонската економија. Во изминатиот период беа преземени голем број мерки за подобрување на состојбата кои дадоа резултат, Владата ќе продолжи со спроведување на политиките за вработување во насока на стимулирање на побарувачката на пазарот на труд, усогласување на понудата и побарувачката на работна сила согласно потребите, подобрување на понудата на работна сила, како и намалување на сивата економија.

Пречка за економскиот раст и агендата за структурни реформи за следниот среднорочен период може да биде и пристапот до капитал за приватниот сектор, пред сè за малите и средни претпријатија како основни двигатели на економскиот раст. За таа цел, во следниот среднорочен период Владата ќе продолжи со поддршката на приватниот сектор од аспект на нови проекти, нови вработувања, зголемена ликвидност и зголемен извоз. Исто така, Република Македонија се соочува со потребата од подобрување и зајакнување на квалитетот на високото образование што ќе придонесе за развој на вештини во согласност со потребите на пазарот на труд.

4.2. КЛУЧНИ РЕФОРМСКИ ОБЛАСТИ

4.2.1 Ефикасност на пазарот и деловно окружување

Државни интервенции во економијата. Економските активности во Република Македонија се засновани на доминантна приватна сопственост со целосно функционирање на пазарната економија врз принципите на слободно взаемно дејство на понудата и побарувачката.

Натамошниот процес на приватизација ја опфаќа пазарната либерализација кај реструктурираниот јавен сектор („Македонски железници“, „Јавно претпријатие за стопанисување со станбен и деловен простор“, јавно претпријатие „Македонија пат“, јавно претпријатие „Македонска пошта“ и др.), со утврдување можност за натамошна продажба на издвоени делови од нив, вклучително и продажба на некои од дејностите, како и продажба на акции на државата или на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување.

Во тек е дефинирање натамошни активности поврзани со статусот и приватизацијата на трите големи компании: АД ЕМО Охрид, АД ОХИС Скопје и АД Еурокомполит Прилеп. Во случајот со АД Тутунски комбинат Прилеп се реализира стратешко партнерство со Philip Morris International Management SA.

Во тек е подготовка на нов Закон за управување и располагање со државниот капитал, со кој се регулира приватизацијата на државниот капитал.

Бизнис клима. Согласно последниот извештај на Светска банка „Doing Business 2015“ Македонија е рангирана на високото 30-то место меѓу 189 држави во светот и бележи подобрување на рангот за 1 место во однос на минатата година. Македонија и оваа година е лидер во регионот според условите за водење бизнис. Притоа, земјата повторно се вбројува меѓу земјите каде континуирано се подобруваат условите за водење бизнис и кои во изминатата година спровеле клучни реформи во повеќе области.

Во декември 2014 година Владата на Република Македонија усвои Акциски план со мерки за понатамошно унапредување на условите за водење бизнис во земјата. Во насока на олеснување на условите за започнување бизнис се предвидува проширување на категоријата „регистрационен агент“ со вклучување на адвокатите во оваа категорија, како и спроведување мерки за континуирана обука и поддршка на регистрационите агенти, со што понатаму ќе се олесни процесот на основање фирма. Плаќањето на надоместокот за уредување на градежното земјиште ќе се врши преку ПОС-терминали наместо како досега преку банка, а постапката за вадење на извод од урбанистички план ќе се врши преку системот е-одобрение за градење преку негово поврзување со системот е-урбанизам. Ќе се изврши измена на Мрежните правила за дистрибуција на електрична енергија со цел намалување на времето за добивање на Решение за согласност за приклучување на корисник на дистрибутивната мрежа. Исто така, ќе се работи на намалување на времето за проценка на вредноста на имотот, а со тоа и скратување на рокот за изготвување на решение за данок на промет на недвижности. Од аспект на унапредување на плаќањето даноци ќе се обезбеди можност за електронско плаќање на даноци и такси преку сервисот електронско банкарство, како и користење на виртуелни ПОС терминали за електронско плаќање на даноци.

Во насока на скратување на временските рокови за спроведување на стечајната постапка ќе се врши следење и унапредување на системот е-Стечај, избор на стечаен управник по електронски пат на фер и правичен начин и проширување на електронскиот пристап на стечајните управници за добивање податоци од различни институции.

Националниот совет за претприемништво и конкурентност на Република Македонија во наредниот период ќе продолжи со спроведување на активностите за градење и промовирање на одржлив трипартитен дијалог помеѓу бизнис заедницата, академската заедница и Владата во процесот на креирање и спроведување на политики. Преку постојаните и временски комитети и работни групи од областа на МСП, инвестиции, автомобилска индустрија, текстилна индустрија, ИТ сектор, занаетчиство, човечки ресурси и сл. ќе се работи на идентификување на проблематичните области и изработување на национални стратегии за унапредување на конкурентноста на македонската економија.

Со цел постигнување на широк консензус и зајакнување на дијалогот со бизнис - заедницата и во наредниот среднорочен период ќе продолжи имплементацијата на активностите од проектот “Учиме од бизнис-заедницата”. Реализирани се 4 циклуси на посети на компании, врз основа на кои надлежните институции преземаат соодветни мерки за подобрување на условите за водење бизнис.

Имотни права. Со цел понатамошно унапредување на имотните права, Агенцијата за катастар на недвижности (АКН) воспостави директна соработка со сите релевантни државни институции и професионални корисници. Преку Е-шалтерот се овозможува лесна, брза, сигурна и ефикасна достава на пријави и барања по електронски пат за спроведување на промени и издавање на податоци од ГКИС. Во 2014 година 35% од вкупно поднесените барања во АКН се примени преку шалтерот е-кат.

АКН овозможи запишување на правото на сопственост на сите видови инфраструктурни објекти (подземни и надземни) и нивен графички приказ. Согласно Акцискиот план за

дигитализација на катастарските планови, 1497 катастарски општини се импортирани во МАК ЕДИТ (покриеност од 80%), а во централизираната база на податоци во продукција се ставени 1117 катастарски општини (покриеност од 67%), односно до сега издигитализирани се 66.82% од територијата на земјата. Кон крајот на 2015 година АКН планира да го комплетира целокупниот процес на дигитализација на катастарските планови.

Извршен е детален гравиметриски премер на целата територија на Република Македонија, со што се создадени технички предуслови за воведување на координатен систем ETRS89. АКН работи на развој на дистрибутивниот систем (ГИС Портал) преку кој ќе се издаваат податоци преку интернет, сервисите за просторни податоци ќе бидат усогласени со директивата ИНСПИРЕ, а правните и физичките лица ќе може да користат податоци од катастарот во реално време. Процесот се очекува да заврши кон крајот на 2015 година.

Конкуренција и државна помош. Во јануари 2014 година заврши проектот ИПА (ТАИВ) 2009 “Поддршка на Комисијата за заштита на конкуренцијата за контрола на државната помош”, со што се зајакна административниот капацитет на Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК) во областа на државна помош, како и капацитетот на останатите чинители во процесот на контрола на државната помош (даватели на државна помош, бизнис заедница, медиуми и судство).

Во декември 2014 година донесен е Водич за разоткривање на незаконските договарања кај јавните набавки, кој е наменет за државните (договорни) органи кои спроведуваат јавни набавки. Во тек е подготовка на Насоки за применливоста на член 7 од Законот за заштита на конкуренцијата во однос на договорите за хоризонтална соработка и Насоки за вертикални ограничувања, кои треба да се донесат до јуни 2015 година. Со овие насоки се врши дополнително објаснување на 3 уредби донесени согласно Законот за заштита на конкуренцијата: Уредбата за поблиските услови за групно изземање на одредени видови договори за истражување и развој, Уредбата за поблиските услови за групно изземање на одредени видови хоризонтални договори за специјализација и Уредбата за групно изземање на одредени видови вертикални договори.

За понатамошно зајакнување на административниот капацитет за спроведување на политиката за заштита на конкуренцијата и за контрола на државната помош се реализира проект финансиран од Британска Амбасада „Спроведување на законодавството на ЕУ за конкуренција и државна помош во Македонија“, кој започна во јуни 2014 година и ќе трае до април 2015 година. Исто така, административниот капацитет на КЗК ќе биде зајакнат и преку напредни обуки (ТАИЕХ).

4.2.2 Финансиска стабилност

Банкарски сектор. До крајот на 2016 година ќе се донесе нов Закон за платен промет во кој ќе се транспонира Директивата 2007/64/ЕЦ за услуги поврзани со плаќања во внатрешниот пазар и Директивата за електронски пари 2009/110/ЕЦ. Подготовката на новиот Закон ќе се врши со техничка помош преку проектот ИПА (2010) “Хармонизација со законодавството на ЕУ во делот – слободно движење на капитал и платежни финансиски услуги – Пазар на хартии од вредност и инвестициски услуги” (EuropeAid /132948 /D /SER /МК). Проектот се очекува да започне во првиот квартал од 2015 година. Со новиот Закон, покрај воспоставување на европските стандарди за услугите за плаќање, ќе се создаде основ овие услуги да ги вршат и субјекти кои не се деловни банки, што позитивно ќе влијае на конкуренцијата кај услугите за платен промет.

До 2017 година ќе се изврши усогласување на банкарската регулатива со новите базелски принципи за ефикасна банкарска супервизија од 2012 година, со Директивата 2013/36/ЕУ

за пристапот на активностите на кредитните институции и прудентната супервизија на кредитните институции и инвестициските фирми и Регулацијата (ЕУ) бр. 575/2013 за прудентните барања за кредитните институции и инвестициските фирми. До 2017 година ќе се донесе и посебен закон во кој ќе се имплементира Директивата 2014/59/ЕУ за опоравување банки со проблеми. Цел на овие активности е да се следат меѓународните стандарди во доменот на банкарската регулатива и супервизија што ќе придонесе за натамошно зајакнување на процесите за управувањето со ризиците од страна на банките. Истовремено, ќе се создадат услови за брза реакција на супервизорските органи при решавање на банки кои се соочуваат со сериозни проблеми во своето работење.

Пазар на капитал. Нов Закон за пазар на капитал ќе биде донесен до крајот на 2016 година, кој ќе биде целосно усогласен со законодавството на ЕУ во областа на пазарот на капитал, ќе обезбеди поголема заштита на малцинските акционери во акционерските друштва, поголема транспарентност на компаниите и воведување нови финансиски инструменти. За подготовка на новиот Закон одобрен е проект преку ИПА 2010 (EuropeAid /132948 /D /SER /МК), кој се очекува да започне во првиот квартал од 2015 година. По усвојувањето на Законот, КХВ ќе ги донесе потребните подзаконски акти за негова имплементација.

Континуираниот процес на хармонизација на регулативата со инкорпорирање на целите и приоритетите согласно IOSCO Strategic Direction 2010-2015 ќе продолжи во наредниот период, пред сè со прифаќање на насоките за воспоставување механизми за соработка помеѓу националните регулатори за поефикасно спроведување супервизија и размена на податоци и информации.

Со финансиска поддршка од ЕБРД, на почетокот од 2015 година се очекува да започне примената на две нови софтверски решенија. Првото се однесува на доследна примена на Законот за преземање на акционерски друштва од аспект на стекнување акции од страна на акционер над законски дозволения праг. Второто се однесува на подобра супервизија на инвестициски фондови и друштва за управување со инвестициски фондови, кој ќе претставува интегриран систем за мониторирање на работата на фондовите и друштвата врз основа на донесен Правилник на КХВ согласно Законот за инвестициски фондови.

Сектор на осигурување. Ќе се донесе нов Закон за осигурување во кој ќе се имплементира ЕУ Директива 2009/138/ЕЦ (Solvency II). Реализацијата на оваа активност е поддржана од ЕУ преку проектот МК12/IB/FI/01 “Понатамошна хармонизација со ЕУ во полето на осигурување и зголемување на пазарните активности” финансиран од IPA TAIB 2012-2013. Истовремено ќе се работи на унапредување на подзаконските акти. Со проектот ќе се овозможи целосно учество во внатрешниот пазар во времето на пристапување во ЕУ, како и понатамошно зајакнување на административниот и оперативниот капацитет.

Ефективното корпоративно управување како услов за здрав и стабилен осигурителен сектор ќе биде еден од приоритетите. Во таа насока, АСО, во соработка со Македонскиот институт на директори и Меѓународната финансиска корпорација во ноември 2014 година ги промовираше Начелата за корпоративно управување на друштвата за осигурување во Македонија. Во текот на 2015 година ќе се воведат обврска на друштвата, на годишна основа, да известуваат за степенот на примена на добрите начела на корпоративното управување. Во програмскиот период посебен акцент ќе има јакнењето на супервизорскиот капацитет на АСО. За таа цел ќе се обезбеди ТАИЕХ техничка помош, а ќе продолжи соработката со Холандската централна банка преку тренинзи на актуелни теми. Ќе продолжи и соработката со супервизорските тела од земјите членки на ЕУ со кои АСО има склучено меморандуми за соработка, пред сè во вршење заеднички супервизии со регулаторите од

земјите каде потекнуваат матичните компании и учество на АСО во супервизорски колеџи по покана на регулатори од земјите во кои е седиштето на друштвата за осигурување.

Во периодот 2015–2017 година, АСО ќе изврши самооценка за степенот на примена и усогласеност со Основните осигурителни принципи, и тоа со ICP9-Supervisory review and reporting, ICP10-Preventive and corrective measures и ICP11-Enforcement, а во изминатиот период АСО се усогласи со ICP 1- Objectives, powers and responsibilities of the supervisor и ICP2- Supervisor. За целосна усогласеност, Меѓународната асоцијација на осигурителни супервизори ќе спроведе обука на вработените во АСО.

Сектор на капитално финансирано пензиско осигурување. МАПАС, како супервизор и регулатор на капитално финансирано пензиско осигурување и членка на ИОПС (Меѓународна организација на пензиски супервизори), постојано го зајакнува својот капацитет и презема мерки за заштита на интересите на пензиските фондови. Поднесени се барања до ЕК за консултантска мисија преку TAIEХ за портфолио на пензиски фондови, контрола на системот на котација при избор на пензиските производи, издавање на мерки и управување со ризици. Спроведувањето на оваа мисија се очекува да се заврши во периодот 2015/2016 година. МАПАС стана член на глобалната организација за креирање и имплементација на политики за зголемување на пристапот до соодветни финансиски услуги - Алијанса за финансиска вклученост. Така, се отвораат можностите за размена на знаење и информации за регулирање и креирање на политики и акти кои се однесуваат на заштита на интересите на поединецот и запознавање со неговите права, но и обврски.

Во наредниот период МАПАС ќе продолжи со активностите поврзани со супервизија врз основа на оценка на ризик и Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци во капитално финансирано пензиско осигурување.

МАПАС постојано ги ревидира и подобрува пристапите за супервизија. Супервизијата врз основа на оценка на ризик овозможи МАПАС да развие систем со посебно внимание на управувањето со супервизираните ентитети и подобрување на надзорот со цел подобра оценка на ризиците во работењето на секој супервизиран ентитет. Преку активностите на Комитетот за оценка на ризик редовно ќе продолжат да се разгледуваат сите потенцијални ризици на пензискиот систем и ќе се предлагаат соодветни контролни механизми.

Планирано е присуство на работилници организирани од ИОПС за финансиска едукација, како и семинари за супервизија заснована на оценка на ризик, со цел добивање на сертификати за управување со ризик. Планирани се и обуки на вработените за развој на ИТ процеси и софтвер за супервизија врз основа на оценка на ризик, управување со средства, градење и анализа на портфолио на пензиски фондови, развој на електронски систем за котација на пензии и пензиски надоместоци, како и усогласување со ЕУ практиките.

Финансиска инфраструктура. Во Извештајот за напредокот на ЕК за 2014 година, во Поглавје 9. Финансиски услуги забележано е дека законодавството за инфраструктура на финансискиот пазар е само делумно усогласено со Директивата за финансиски колатерал (2003/47/ЕЗ), додека усогласувањето со Директивата за конечно порамнување (98/26/ЕЗ) сè уште не е започнато. До крајот на 2016 година ќе се донесе Закон за конечно порамнување во платните системи и системите за порамнување на хартии од вредност, во кој ќе се имплементира Директивата 98/26/ЕЗ. Со овој Закон ќе се обезбеди минимизирање на системските ризици на учесниците во постојниот платен систем и постојниот систем за порамнување на хартиите од вредност и одржување на стабилноста на системите. На среден рок ќе се изврши доусогласување на одредбите од Законот за финансиско обезбедување со Директивата за финансиски колатерал (2003/47/ЕЗ).

4.2.3 Пазар на труд

Политиките на пазарот на трудот се дефинирани во Стратегијата за вработување на Република Македонија 2011-2015 година, Националниот акциски план за вработување 2014-2015 година, Националниот акциски план за вработување на млади 2015 година, и Акцискиот план за намалување на сивата економија 2014 година, додека активните мерки се дефинираат на годишно ниво во оперативните планови за активни програми и мерки за вработување. Истите се донесени во соработка со социјалните партнери.

Во 2015 година ќе започне изработката на нова Стратегија за вработување која ќе биде во линија со Стратегијата ЈИЕ2020, имајќи ги предвид националните потреби на државата.

Во почетна фаза е изработката на Програма за реформи во вработувањето и социјалната сфера, каде ќе бидат идентификувани главните предизвици и презентирани планираните реформи за паметен и одржлив раст во врска со пазар на труд и вработување, човечки капитал и вештини, социјална вклученост и социјална заштита. До крајот на јануари 2015 година ќе биде изготвен Акциски план за изработка на програмата, која треба да биде изготвена до крајот на 2015 година.

Во 2015 година во Буџетот на АВРМ издвоени се 525 мил. денари за финансирање на програми и мерки за поттикнување на вработувањето, што е поголем износ за 7,5 мил. денари во однос на лани. Активните програми и мерки за вработување ќе бидат ко-финансирани со околу 160 мил. денари обезбедени преку ИПА компонентата за развој на човечки ресурси. Со финансиската поддршка од ЕУ, продолжува спроведувањето на програмите за обука за познат работодавач, практиканство, обука за задоволување на побаруваните занимања на пазарот на трудот, обука за напредни ИТ вештини и едукација за започнување на бизнис, со кои во наредниот период се очекува зголемување на вработливоста на повеќе од 4.700 млади лица, долгорочно невработени лица и жени преку зголемување на нивните компетенции.

Исто така, продолжува имплементацијата на Проектот самовработување со кредитирање и Проектот кредитирање на правни субјекти за отворање на нови работни места. Во 2014 година, со цел создавање подобри услови за младите лица, беа креирани две нови програми: Проект кредитирање на млади лица до 29 години и Проект кредитирање на правни субјекти за отворање на нови работни места за млади лица до 29 години.

Во насока на олеснување на вработувањето на млади лица, предвидено е ослободување од плаќање на социјални придонеси и персонален данок во првата година од вработувањето. Со оваа мерка досега се опфатени околу 5.500 лица, а истата ќе се применува до мај 2016 година.

Во наредниот период ќе започне имплементација на иновативни проекти финансирани преку повик за доделување на грантови кој се ко-финансира од ИПА компонентата за развој на човечки ресурси, чија цел е социјално вклучување на лицата во неповолна положба на пазарот на трудот. Проектите ќе се спроведуваат од граѓанските организации кои дејствуваат во оваа област, во партнерство со општините, социјалните партнери, јавните установи кои ќе развијат пакет услуги за успешно интегрирање на лицата во неповолна положба на пазарот на трудот, со посебен акцент на економските мигранти, лицата без документи, жените Ромки и сл.

Во насока поврзување на понудата и побарувачка на пазарот на трудот продолжува подобрувањето на електронските услуги на АВРМ, преку кои заинтересираните невработени лица можат да ги проверат тековните огласи за слободни работни места, а работодавачите имаат увид во податоци за моменталната состојба на невработени лица – активни баратели на работа според профил на образование.

Истовремено, со поддршка на ЕУ, во соработка со администрацијата на Германија обезбедена преку твининг инструментот, се работи на зајакнување на капацитетите на АВРМ и понатамошно реструктурирање на нејзиното работење, за оценка на релевантноста, ефикасноста и резултатите од имплементираните активни мерки на пазарот на трудот и за редовно спроведување на евалуација на успешноста на активните мерки. Резултатите од евалуацијата ќе се користат за подобро таргетирање, развивање на нови и имплементација на активните мерки за вработување.

Со средства од ЕУ ќе се поддржи зајакнување на капацитетите за спроведување на правната рамка за социјално претприемништво, како модел за постигнување на социјалната инклузија и за вработување на одредени социјални групи кои се во неповолна положба во споредба со другите граѓани. Ќе се развијат сет на мерки за унапредување на социјалното претприемништво и за подобрување на пристапот до финансиски инструменти за социјалните претпријатија. Планирана е и поддршка на најмалку 10 социјални претпријатија преку обезбедување на специјализирана консултантска поддршка според потребите на конкретното претпријатие.

Во периодот 2015 и 2016, во соработка со МОТ и со финансиска поддршка од ЕУ, во рамки на Проектот за промовирање на социјалниот дијалог ќе се воспостави ефикасен систем за мирно решавање на работни спорови и база на специјализирани арбитри за работни спорови, преку обуки на 90 арбитри. Системот ќе ги поддржи социјалните партнери во превенција и решавање на спорови во процесот на колективно договарање. Во соработка со МОТ и ЕУ ќе се отвори нова канцеларија за Економско социјалниот совет и ќе се врши зајакнување на Економско социјалниот совет на национално ниво, зајакнување на капацитетите на социјалните партнери и Владата во колективното договарање, воспоставање на база на податоци за колективните договори и зголемување на бројот на локалните економски и социјални совети.

Во тек се активности за донесување Закон за забрана и спречување на вршење на нерегистрирана дејност. Целта на Законот е да се спречи вршењето на нерегистрирани дејности од поголем обем, односно поголеми бизниси кои не се регистрирани и се дел од сивата економија. Со овој Закон ќе се воведат стандарди и постапка за регулирање на оваа нецелосно регулирана област, подобрување на бизнис окружувањето на компаниите, креирање работни места, заштита на работничките права и социјална сигурност за сите работници. Ќе се отстранат можностите за нелојална конкуренција и избегнување плаќање даноци и придонеси. Исто така, Законот ќе ја санкционира и побарувачката од нерегистрирана дејност, односно соучесништво во вршењето на нерегистрираната дејност. За намалување на неформалното вработување кај младите лица се имплементираат превентивни мерки преку Проектот – Одбиј работа на црно.

Ефикасноста на борбата против непријавената работа ќе се зголеми и преку зајакнување на капацитетите на Државниот инспекторат за труд (ДИТ), како и подобрување на системското и координирано вклучување на релевантните институционални актери и социјални партнери во борбата против непријавената работа. Во тек е подготовка на истражување на природата, причините и ефектите од непријавената работа, мерење на нејзината големина, релациите помеѓу невработеноста и непријавената работа, како и ефикасноста на мерките кои веќе се преземени во Република Македонија. Се подготвува програма за зајакнување на капацитетите на ДИТ со цел имплементација на подобрен пристап за справување со непријавената работа.

Врз основа на измените на Законот за вработување и работа на странци во наредниот период ќе се воведат единствена постапка и единствена дозвола за престој и работа на

странец, како и издавање на дозволите за работа и дозволите за престој на странци на едно место.

Во тек е подготовка на новиот Закон за вработување на лицата со инвалидност, кој предвидува воведување на квотен систем кој ќе овозможи вклучување на овие лица во отворениот пазар на труд. Со средства од ЕУ ќе се поддржи развојот и воведувањето на стандардизирани услуги за професионална рехабилитација и професионална асистенција на лицата со посебни потреби, како предуслов за успешно вклучување во процесот на работа.

4.2.4. Реформи на јавните финансии

Можност за продолжување на пензискиот стаж и доброволно продолжување на возраста за пензионирање. Преку измени на Законот за работни односи од јули 2014 година се вовеле можност за доброволно продолжување на возраста за одење во пензија и наместо лицата да одат пензија на 62 години за жени и 64 за мажи (како досега), тие може со писмена изјава до работодавачот да побараат продолжување на договорот за вработување најмногу до 65 години за жени и 67 години за мажи. Работодавачот има обврска да го продолжи договорот до возраста за која работникот бара продолжување. На овој начин на работникот му се овозможува да остане подолго на работа, доколку самиот оцени дека може да го продолжи својот работен век. Продолжувањето на работниот век е позитивно за оние граѓани кои и на таа возраст се конкурентни на пазарот, а работодавачите ќе можат да ги задржат работниците кои им се неопходни. За овие лица работодавачите ќе продолжат да плаќаат придонеси за задолжително социјално осигурување.

Според проценките, од 01.01.2015 година ФПИОМ по основ на приходи од придонеси од овие осигуреници би остварил средства во износ од 604,80 мил. денари во 2015 година, 1.321,60 во 2016 година и 2.096,87 мил. денари во 2017 година. Заштедата по основ на помали расходи за пензии се очекува да биде 2.592 мил. денари во 2015 година, 5.477 мил. денари во 2016 година и 8.523 мил. денари во 2017 година или вкупно за 3 години 16.592 мил. денари.

Воведување обврска за плаќање придонеси од задолжително социјално осигурување за лица ангажирани со договор за дело и/или авторски договор. Со измените на Законот за придонеси од задолжително социјално осигурување, од јули 2014 година се вовеле нова категорија обврзници за плаќање придонеси, и тоа лица кои остваруваат приходи од извршување физичка или интелектуална работа, врз основа на договор за дело или авторски договор, во износ повисок од минималната плата во земјата. Така, од 1 јануари 2015 година работодавецот мора да плаќа придонеси за пензиско, инвалидско, и здравствено осигурување ако договорот е склучен над минималната плата. На овој начин ќе се обезбеди социјална сигурност на сите вработени лица, а ќе се спречат злоупотребите кои ги правеа некои работодавачи, кои редовниот работен однос го заменуваа со склучување авторски договор и договор за дело, така што плаќаа само персонален данок, а не и социјални придонеси. Според последните податоци вкупниот број ангажирани лица со авторски договор или договор за дело е околу 107.000 лица, од кои 41.000 оствариле приход само од договор за дело и/или авторски договор, а 65.000 оствариле приход од плата и договор за дело и/или авторски договор. Со примената на законските измени се очекуваат зголемени приходи на ФПИОМ по основ на придонеси во износ од околу 1.500 мил. денари, за 66.895 вработени и невработени лица кои што имаат договор за дело или авторски договор и земаат плата која што е над минималната.

Со новиот Закон за данокот на добивка од јули 2014 година се укинува антикризната мерка од 2009 година (периодот на светската економска рецесија) со која добивката подлежеше на оданочување само во случај на нејзина распределба за дивиденди и други

исплати од добивката. Реинвестираната добивка и понатаму ќе биде ослободена од оданочување, односно вложувањето од добивката за развојни цели на претпријатијата во материјални (недвижности, постројки и опрема) и нематеријални средства (компјутерски софтвер и патенти) за проширување на дејноста на даночниот обврзник. Законот започна да се применува од 1 јануари 2015 година со утврдување на добивката за деловната 2014 година, а од неговата примена се очекуваат позитивни фискални импликации врз Буџетот.

Намалување на прагот за регистрација за цели на ДДВ од 2.000.000 денари на 1.000.000 денари. Со измените на Законот за данокот на додадена вредност се пропиша намалување на прагот за регистрација за цели на ДДВ од 2.000.000 денари на 1.000.000 денари, кое се применува од 1 јануари 2015 година. Со ова решение се очекува да се зголеми бројот на даночни обврзници со обврска за регистрација за цели на ДДВ, што ќе придонесе за намалување на бројот на субјектите кои не пресметуваат ДДВ, а чија дејност овозможува повисока додадена вредност (услугните дејности) и обезбедување на лојална конкуренција на пазарот. Сите даночни обврзници чиј вкупен промет во изминатата календарска година надминал износ од 1.000.000 денари или чиј вкупен промет се предвидува на почетокот од вршењето на стопанската дејност дека ќе го надмине износот или пак во текот на годината го надмине износот, обврзани се да се регистрираат за плаќање на ДДВ. Вкупниот износ на очекуван приход во Буџетот врз основа на ова законско решение би изнесувал 375,4 мил. денари.

4.3. БУЏЕТСКИ ИМПЛИКАЦИИ НА ПОЗНАЧАЈНИТЕ СТРУКТУРНИ РЕФОРМИ

Проектираните расходи на Буџетот на Република Македонија ги опфаќаат и расходите за клучните структурни реформи прикажани двата дела од НПЕР. Во табела 4.1. е прикажан нето-буџетскиот ефект¹⁹ од предвидените мерки во поединечните области.

Табела 4.1. Нето буџетски ефект од клучните планирани реформски мерки (мил. денари)

	2014	2015	2016	2017
Деловно окружување	-1.2	357.7	314.7	325.9
Пазар на труд	-506.6	-669.8	-536.6	-395.8
Сектор на претпријатија индустриска политика	-16.9	-15.6	-16.0	-15.5
Финансиски систем	12.4	28.6	21.1	-
Административни реформи	-10.5	-30.1	-33.6	-40.1
Царински систем	-	122.1	84.6	37.4
Транспорт	-907.3	-1,313.6	-3,150.8	-2,869.2
Вкупен ефект врз Буџетот	-1,442.5	-1,549.2	-3,337.7	-2,957.2
Вкупен ефект врз Буџетот (во % од БДП)	0,27	0,28	0,57	0,48

Извор: Министерство за финансии

Нето буџетскиот ефект е најголем во областа Транспорт, како резултат на големиот број инфраструктурни проекти кои се реализираат за подобрување на конкурентноста на земјата, и во областа Пазар на труд, пред се заради определбата на Владата за континуирано подобрување на состојбите на пазарот на труд и намалување на невработеноста која е идентификувана во Дел II (Рамка 2.1.) како сериозна внатрешна нерамнотежа.

5. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ЗАКЛУЧОЦИТЕ ОД МИНИСТЕРСКИОТ ДИЈАЛОГ ОД 6 МАЈ 2014 ГОДИНА

Во однос на заклучоците за Република Македонија од 16-тиот дијалог на министрите за економија и финансии на земјите членки на ЕУ, земјите-кандидати, претставници на ЕК и

¹⁹ Нето-буџетски ефект од одредена мерка претставува разлика меѓу средства од Буџет на Република Македонија за одредена област и приходите од ИПА и други приходи во форма на донации.

ЕЦБ, како и претставници на централните банки на земјите-кандидати, Република Македонија известува за следново:

- 1. Спроведување на среднорочната фискална стратегија 2014-2016 согласно планираното и заштита на извршувањето на капиталните расходи кои го зголемуваат растот преку подготовка на вонредни фискални мерки за компензирање за неочекувани намалувања на приходите или притисоци врз трошоците; Носење на претпазлив и селективен пристап кон издавање на државни гаранции.*

Во насока на остварување на планираната фискална консолидација и зајакнување на буџетската одговорност, Владата на Република Македонија предложи воведување на фискални правила за ограничување на двата основни фискални таргети – дефицитот на Буџетот на Република Македонија (на ниво не повисоко од 3% од БДП) и јавниот долг (на ниво не повисоко од 60% од БДП).

Министерството за финансии континуирано ја следи реализацијата на планот на приходите и другите приливи, расходите и другите одливи на Буџетот на Република Македонија, при што се преземаат соодветни мерки за запазување на поставениот фискален таргет и обезбедување на простор за реализација на приоритетните инфраструктурни вложувања.

Процесот на издавање нови гаранции е строго регулиран и подлежи на постапката за задолжување утврдена во Законот за јавен долг, според која барателите на гаранциите треба да исполнат одредени критериуми за да може државата да издаде гаранција. Имено, согласно законската рамка, за да издаде Владата на Република Македонија државна гаранција потребно е проектот кој се финансира да биде усогласен со стратешките документи на Владата на Република Македонија и да бидат обезбедени средства за кофинансирање заради непречена реализација на проектот.

- 2. Да продолжи со подобрување на структурата на трошењето, со приоритет на инвестициски проекти според нивниот продуктивен потенцијал врз основа на кост-бенефит анализи; зголемување на ефикасноста на социјалните расходи.*

Расходната страна на Буџетот на Република Македонија во наредниот среднорочен период е планирана во функција на целосна поддршка на македонската економија преку значителни инвестиции во инфраструктурни проекти, како и подобрување на економската положба на таргетираните групи население (пензионерите и корисниците на социјални надоместоци). Притоа ќе продолжи спроведувањето на дисциплинирана буџетска потрошувачка со нагласен акцент на рестриктивност и ригорозна контрола на помалку продуктивните трошоци, за сметка на значителни инвестиционите вложувања во капитални проекти, пред се во инфраструктурата.

Јавните инвестиции кои ја претставуваат развојната компонента на фискалната политика се предуслов за подобрување на економските перспективи и подобар и поквалитетен живот на граѓаните, за што во Буџетот за 2015 година се предвидени 21.208 мил. денари.

Во рамки на буџетските средства наменети за капитални расходи предвидени се значајни инвестициски вложувања во изградбата на патната и железничката инфраструктура, енергетската и комунална инфраструктура, како и капитални инвестиции за подобрување на условите во здравствениот, образовниот и социјалниот систем, земјоделството, културата, спортот, заштитата на животната средина и правосудството.

Планираните инвестициони вложувања во 2015 година и следниот период, пред се во инфраструктурни проекти, со својот продуктивен и развоен потенцијал ќе имаат директен инпут на градежниот сектор, односно позитивно влијание на бруто домашниот производ.

Во текот на подготовка на сите овие проекти задолжително се изработува Студија за изводливост на проектот во која мора да биде вклучена и кост-бенефит анализа. Оваа студија е задолжителен документ врз основа на кој се носи одлука за финансирање на проектот.

Реформите во социјалната сфера преку поедноставување на постапките за остварување на правата и ефектите од интегрирање на социјалните центри во единствен информативен систем, ќе обезбедат определени заштеди со едновремено проширување и правилно таргетирање на овие надоместоци кон најзагрозените категории.

За таа цел беше воведен софтвер за администрирање на паричните надоместоци, преку кој се изврши унифицирање на базата на податоци за корисниците. Преку софтверот се овозможи унифицирање на процесот на администрирање на правата и исплата на надоместоците на трансакциска сметка на крајниот корисник, со што значително се намалија буџетските трошоците за банкарски провизии и поштенски услуги. Можноста на софтверот за електронско поврзување со надлежните институции за прибирање на потребните податоци за остварување и користење на конкретното право овозможи надлежниот центар за социјална работа брзо и ефикасно да ја обезбедува потребната документација за утврдување на правата, како податоци за имотната состојба и состојба на приходите за подносителите на барањето и за членовите на домаќинството.

Во следниот период се планира имплементација на проектот за интерконективност и електронска размена на податоци помеѓу МТСП и 13 други институции. Документите достапни во електронска форма, кои се потребни за комплетирање на услугата, ќе се превземаат директно од институциите. На тој начин ќе се намали времето потребно за администрирање на социјалните надоместоци, трошоците, преоптовареноста на социјалните работници, ќе се зголеми контролата и подобро таргетирање на социјалните надоместоци, подобрување на комуникацијата меѓу вклучените институции итн.

Со последните измени на Законот за социјалната заштита се вовеле обврска за невработените лица кои што се носители на правото на социјална парична помош задолжително да бидат лица кои активно бараат работа согласно Законот за вработувањето и осигурување во случај на невработеност, со цел на истите да им се овозможи полесно и побрзо вклучување во пазарот на трудот.

- 3. Подобрување на среднорочното буџетско планирање и извршување; зголемување на фискалната транспарентност преку обезбедување на подетални податоци за планираните и реализирани капитални расходи, вклучувајќи ги и јавните претпријатија, во контекст на годишниот буџетски циклус и среднорочната стратегија; придржување кон сметководствените стандарди на ЕУ, особено ЕСА 2010; и продолжување со поднесување на фискални известувања.*

Подобрувањето на фискалното планирање е континуиран процес на кој Министерство за финансии посветено работи. Во насока на подобрување на управувањето со јавните финансии во делот на извршувањето на буџетите на буџетските корисници во 2014 година беше надграден Трезорскиот информативен систем со нов модул за пријавување на повеќегодишните обврски. Покрај евидентирањето на пријавените повеќегодишни преземени обврски од особено значење претставуваат извештаите кои продуцираат и даваат почетни рамки во однос на преземените обврски за наредните години врз основа на кои Министерство за финансии и буџетските корисници ќе бидат во можност да спроведат поадекватно планирање на буџетите за следните години.

Во текот на 2014 година со поддршка од ИПА 2009 се имплементира Проект за зајакнување на капацитетите на Министерството за финансии за макроекономски анализи и

формулирање на политики “Strengthening the Capacity of the Ministry of Finance for Macroeconomic analysis and Policy Formulation”. Во рамките на овој проект се работеше на основите за воведување на фискални правила, унапредување на буџетскиот процес и подготовки за нова програмска класификација.

Активностите за унапредувањето на управувањето со јавните финансии ќе бидат продолжени и интензивирани преку Проектот за градење на капацитетите на секторот одговорен за подготовка на буџет на централно ниво и јакнење на капацитетите за подготовка на среднорочна политика финансиран од IPA TAIB 2011, а согласно препораките изнесени во Public Finance Review на СБ.

Во наредниот период фокусот на реформите на јавните финансии ќе биде ставен на среднорочното планирање и развивање на сценарија за јавните приходи и утврдување на фискалниот простор за финансирање на приоритетните политики кои ќе обезбедат повисоки стапки на економски раст. Во оваа насока се очекува реформите да бидат проследени со унапредување на законската регулатива за целосно усогласување со законодавството на ЕУ, зајакнување на фискална дисциплина со воведување на фискалните правила, поместување на времената рамка на буџетскиот процес, воведување на програмска класификација на расходи и известување за реализација на буџетот согласно ЕСА 2010.

Во насока на зголемување на транспарентноста на јавните финансии и од потребата граѓаните на едноставен, недвосмислен и транспарентен начин да ги разберат проектите, активностите и стратегиите опфатени во Буџетот на Република Македонија, за 2015 година е подготвен Граѓански буџет.

Реализацијата на Буџетот на месечна основа е достапна за целокупната јавност, преку редовни месечни извештаи кои се објавуваат на веб страната на Министерството за финансии.

Со последните измени на Законот за јавен долг, Министерството за финансии ја надгради презентацијата на податоците за јавен долг при што на редовна основа објавува сеопфатна табела за состојбата на вкупниот јавен долг, во која се вклучени долгот на централна влада, долгот на општините и гарантираниот долг на јавните претпријатија и трговски друштва во државна сопственост. Со оваа постапка се демонстрира напредок во однос на транспарентноста при објавата на долгот имајќи во предвид дека во претходниот период се објавуваше долгот на централна влада, а објавата на останатите сегменти на јавниот долг беа јавно достапни, но дисперзирани на повеќе места и извори. Дополнително податоците за состојбата и структурата на должничкото портфолио се објавуваат во Билтенот на Министерството за финансии и Годишниот извештај за јавниот долг.

Во текот на 2014 година направена е ревизија на податоците за БДП со имплементација на методите за пресметка согласно ЕСА 95 и имплементација на ЕСА 2010 за серијата на податоци 2000-2012. Активностите се резултат на усогласениот акциски план доставен до Еуростат во однос на фазите на имплементација на ЕСА 2010. Следни активности се подготвување на податоци согласно програмата за трансмисија која опфаќа подготвување на податоци од секторските сметки, регионалните сметки и податоци од финансиската сметка.

- 4. Подобрување на вработливоста на работниците, со подобро усогласување на стручното и високото образование со потребите на побарувачката на работна сила, подобро таргетирање на активните политики на пазарот на трудот и редовно објавување на евалуации на постигнатото.*

Во изминатиот период се забележува подобрување на состојбите на пазарот на труд, односно намалување на невработеноста, со едновремено зголемување на вработеноста и активността.

	2012	2013	2013 (КЗ)	2014 (КЗ)
Стапка на невработеност (15-74)	31,0	29,3	28,7	27,9
Стапка на активност (15-64)	63,9	64,9	65,1	65,2
Стапка на вработеност (15-64)	44,0	46,0	46,3	46,9

Извор: Државен завод за статистика

Поаѓајќи од фактот дека економскиот раст, вработувањето и конкурентноста зависат во голема мера од постоењето на соодветно обучена работна сила, преку проектот “Поддршка на градење на вештини и компетенции” ќе продолжат активностите за подобро усогласување на стручното и високото образование со потребите на побарувачката на работна сила.

Една од најважните компоненти на проектот е модернизација на четири-годишното средно стручно образование и обука (ССО), како надоврзување на проектот финансиран преку ИПА фондовите, преку кој се реформираа две и три годишното стручно образование. Проектот ќе финансира активности насочени кон изградба на темелите на модерно и ефикасно средното стручно образование и обука, кое се карактеризира со подоцнежено насочување на учениците кон стручна специјализација, зголемување на релевантноста на стандардите и наставните програми во корелација со пазарот на трудот и подобрување на механизмите за соработка помеѓу училиштата и индустријата. Овие промени се очекува да доведат до трансформација на ССО од тесно професионално до поопшто и пошироко техничко образование што на крајот ќе резултира со поголема релевантност на пазарот на трудот и преносливост на вештини, како и зголемена флексибилност на завршените ученици.

Овие поопшти вештини ќе придонесат завршениот ученик да биде поадаптивен и поподготвен за прилагодување на економска средина и евентуално менување на истата, како кон зголемување на внатрешната и надворешната мобилност на учениците. Проектот ќе изработи предлог за консолидација на постојните профили врз основа на националните приоритети за економски развој и потребите на пазарот на трудот. Интервенциите во подобрување на системот на ССО преку овој проект главно ќе одат по 2 оски: усогласување на квалитетот и релевантноста на средното стручно образование со пазарот на трудот и грантови за воспоставување на соработка на училиштата со индустријата.

Во рамките на проектот планирана е и набавка на лаборатории за потребите на средните стручни училишта, бидејќи со новите наставни програми поголем фокус ќе биде ставен на практичната настава.

Исто така, преку ИПА ќе продолжат реформите во две и три годишното стручно образование и обука, односно зајакнување на системот за доживотно учење преку воспоставување на динамична врска помеѓу образованието и пазарот на труд, со што и ќе се зајакнат националните системи за стручно образование и обука и за образование на возрасни. Процесот на модернизација на системот за 2 и 3 годишното стручното образование и обука започна со твининг проектот „Поддршка на модернизација на системот за образование и обука“. Во рамки на проектот беа изготвени 25 стандарди на занимања и стандарди на стручни квалификации, а се реформираа 13 две и три годишни наставни планови и програми, користејќи пристап кој се заснова на резултати од учењето и компетенциите, кои се во примена во 52 средни училишта. Од аспект на одржливоста, фокус се стави на обуки на ментори и стручни наставници за реализација на практичната настава на учениците во компаниите.

Во рамки на проектот „Центри за дооформување на образованието и за стекнување на вештини конкурентни на пазарот на трудот за возрасни лица“, програмата за оформување средно стручно образование на возрасни лица со завршено основно образование досега ја завршија над 500 лица.

Воедно, во рамките на завршениот твининг проект „Поддршка за градење на капацитетите на Центарот за образование на возрасните и развој на програми за образование на возрасни и програми за описменување и завршување на основното образование за исклучени лица“, преку примена на методологија на учење преку работа се развија и тестираа 6 пилот програми за образование на возрасни при што вкупно се обучија 99 лица. Со 6 пилот програми за описменување и за дооформување на основното образование на исклучените лица беа опфатени 95 лица.

Со цел стручното образование и обука во Република Македонија да се развива согласно европските приоритети и стратегијата за развој на стручното образование и обука, земјата активно учествува во процесот “Торино”, којшто претставува партиципативен процес за изградба на политиките за стручно образование и обука базирани на докази и анализи.

Во делот на високото образование една од најважните мерки која е преземена во насока на усогласување на образованието со потребите на побарувачката на работна сила, е формирање на Одборите за соработка и доверба со јавноста на високообразовните установи, формирани во 2014 година. Одборите имаат советодавна улога и во нив членуваат релевантни претставници на деловната заедница или стопанството од делокругот на студиските програми.

Улогата на Одборот за соработка и доверба со јавноста е да расправа и дава мислења, предлози и препораки за:

- општествената оправданост на студиските програми на сите циклуси студии;
- содржината на студиските програми на сите циклуси на студии;
- општествената оправданост, содржината, значењето, целите и етичките димензии на научно–истражувачките и апликативните проекти;
- студиските програми за усовршување и програмите за стручно усовршување;
- критериумите за запишување на студенти;
- практичната настава на студентите.

Во насока на олеснување на вработувањето на млади лица се вовеле ослободување од плаќање социјални придонеси и персонален данок во првата година од вработувањето²⁰. Мерката има за цел да ги намали трошоците за вработување на младите лица со што ќе се олесни трансферот од школо на работа и ќе се стимулира побарувачката на пазарот на трудот за младите лица, а преку неа во 2014 година се вработија 5.473 лица.

Преку програмите Самовработување со кредитирање и Кредитирање на правни субјекти за отворање нови работни места во 2014 беа опфатени 1.356 лица.

Во текот на 2014 година, согласно утврдената динамика, продолжи интензивната имплементација на Оперативниот план за активни програми и мерки за вработување, со кој беа опфатени 21.048 лица. Така, преку мерката Самовработување и формализација во 2014 година беа опфатени 879 лица. За намалување на несовпаѓањето помеѓу понудата и побарувачката преку програмите за обука за познат работодавач, практиканство, обука за задоволување на побаруваните занимања на пазарот на трудот, обука за напредни ИТ вештини и едукација за започнување на бизнис беа опфатени 3.144 лица. Со цел активација и вклучување на пазарот на трудот на ранливите категории со мотивациони обуки беа

²⁰За вработените лица до 29 години не се плаќа персонален данок на доход и придонеси за социјално осигурување.

опфатени 15.622 лица. Со Програмата за субвенционирано вработување беа опфатени 640 лица, а со Програмата за субвенционирано вработување на корисници на СПП 96 лица.

Со поддршка на АВРМ во 2014 година се изработија над 200.000 индивидуални планови за работа за невработените лица. Преку програмата за професионална ориентација 3.581 невработени лица беа поддржани во изборот на занимање или вработување преку советување, тестирање и информирање за потребите од одделни занимања и можностите за вработување. За имплементирање на професионалната ориентација се развија модули за личен развој, вештини за барање работа, комуникациски вештини и презентационски вештини, соодветно однесување на работното место, тимска работа и лидерство, безбедност, права и обврски на работа и финансиски вештини, а се реализираа и обуки за кариерни советници.

Во насока на олеснување на пристапот на услугите до работодавачите и невработените лица се имплементираа 7 регионални саеми за вработување каде работодавачите имаа можност да ја презентираат својата дејност и да остварат контакти со невработени лица - потенцијални работници. На локално ниво во 30 општини се реализираа Форуми со работодавачи во насока на зголемување на информираноста на работодавачите за активните програми и мерки за вработување, дијагностицирање на бариерите со кои се соочуваат работодавачите при новите вработувања и јакнење на социјалниот дијалог помеѓу работодавачите, единиците на локална самоуправа и државните институции на локално ниво. На локално ниво се одржаа 30 Инфо средби со млади лица се со цел подобро запознавање со можностите за (само) вработување и состојбата на пазарот на трудот.

Во 2014 година, со поддршка на МОТ беа спроведени оценки на влијанието на 6 активни програми за вработување и истражување за начинот на спроведување на услугите и мерките наменети за младите од страна на АВРМ. Резултатите беа земени предвид при подготовка на активни мерки така што се зголеми опфатот во програмите кои се покажаа како поефективни (практиканство, обуки за познат работодавач), а кај останатите мерки се направија прилагодувања со цел подобрување на нивната ефективност (самовработување, субвенционирање, обуки за побарувани занимања).

Со поддршка на ЕУ се работи на зајакнување на капацитетите на АВРМ за оценка на релевантноста, ефикасноста и резултатите од имплементирани активни мерки на пазарот на трудот и за редовно спроведување на евалуација на успешноста на активните мерки. Резултатите од евалуацијата ќе се користат за подобро таргетирање и имплементација на активните мерки.

5. Забрзување на понатамошна имплементација на "регулаторната гилотина", вклучувајќи и олеснување на процедурите за издавање дозволи за нови компании преку брзо завршување на едношалтерскиот систем за регистрација на бизнис, и воспоставување на брза и евтина стечајна постапка; спроведување на стратегијата за иновации, вклучувајќи го и ефикасното функционирање на Фондот за иновации.

Во насока на понатамошно олеснување на условите за водење бизнис, продолжува спроведувањето на преостанатите мерки од II, III и IV фаза на проектот Регулаторна гилотина. Втората фаза содржи вкупно 51 мерка од кои 43 се целосно реализирани, а 3 мерки се укинати. Третата фаза содржи вкупно 40 мерки од кои 37 се целосно реализирани. Со мерките од II и III фаза поедноставени се голем дел од постапките во царината и процедурите за издавање на одобренија и дозволи за водење бизнис.

Во тек е имплементација на мерките од Регулаторна гилотина – фаза IV „Предност за малите“ со кои се поедноставуваат постапките за добивање документи од државните институции, скратување на роковите за добивање дозвола за изградба на производствени капацитети во некои области на индустријата, проширување на процесот

интероперабилност со вклучување дополнителни институции, информативни кампањи, итн. Оваа фаза содржи вкупно 40 мерки, од кои до сега 33 се целосно реализирани.

Едношалтерскиот систем за регистрација на бизнис е целосно функционален, а од март 2014 година регистрацијата на фирма се врши исклучиво електронски, преку регистрационен агент. Заклучно со декември 2014 година поднесени се вкупно 4.840 пријави за упис на основање на фирма со просечно време за одобрување од само 64 минути.

Времетраењето на стечајната постапка во првите 9 месеци од 2014 година изнесува 0,28 години и е значително пократка во однос на истиот период лани (0,39 години), а стапката на поврат е зголемена на 49,51%.

	Доброволна ликвидација		Стечајни постапки отклучи/заклучи		Заклучени стечајни постапки		Вкупно	
	1.1. до 30.9.2013	1.1. до 30.9.2014	1.1. до 3.9.2013	1.1. до 30.9.2014	1.1. до 30.9.2013	1.1. до 30.9.2014	1.1. до 30.9.2013	1.1. до 30.9.2014
Број на предмети	1407	1369	1007	1373	84	86	2498	2828
Просечно времетраење (години)	0,43	0,45	0	0	4,51	2,05	0,39	0,28
Стапка на поврат (%)	100%	100%	0	0	12,48	13,77	48,79	49,51

Преку измените на Законот за стечај се овозможи: скратување на роковите за судски постапки, воведување електронска продажба на стечајната маса, спроведување план за реорганизација на должникот, транспарентност на стечајната постапка и воведување регистар на овластени стечајни управници.

Континуирано се работи на спроведување на Акцискиот план на Стратегијата за иновации 2013 – 2015 која има за цел зајакнување на склоноста на бизнис секторот за иновации, зајакнување на човечките ресурси за иновации, создавање адекватно регулаторно окружување за поддршка на иновациите и зголемување на протокот на знаење помеѓу актерите во иновациите. На овој начин се зајакнува конкурентноста и се поттикнува економскиот развој заснован на знаење и иновации, што е во согласност со столбот: Паметен раст, димензија Д од Стратегијата „ЈИЕ 2020“.

Во изминатите месеци се изготви Оперативниот прирачник за инструментите на Фондот за иновации и технолошки развој (ФИТР) и се изврши ревизија на Правилниците за секој инструмент одделно. Фондот учествуваше на повеќе работилници и конференции за можности за развој на инструменти за поддршка на иновации, размена на искуства итн. Првата официјална промоција на ФИТР е одржана на 10.4.2014 во Сојузот на стопански комори, одржани се средби со раководството на техничките факултети, како и повеќе промотивни активности. Во соработка со Македонска банка за поддршка на развојот (МБПР) на потенцијалните апликанти им се презентираа можностите за финансирање кои ги нуди Фондот и МБПР. ФИТР се промовира и на својата интернет страница, поддржана од МОН, каде можат да се видат сите активности, информации и програми на ФИТР.

6. *Продолжување со преземање на мерки за подобрување на банкарскиот кредитен канал, меѓу другото и преку поттикнување на расчистувањето на нефункционалните кредитни портфолија и натамошен напредок за намалување на индиректните ризици врз финансиската стабилност преку промовирање на употребата на домашната валута.*

Нефункционалните пласмани сè уште претставуваат предизвик за банките и нивните клиенти, како и за Народната банка која постојано ги следи нивните движења. Растот на нефункционалните пласмани во 2013 година во просек изнесуваше околу 20% на годишна

основа, при забележително забавување во втората половина на година, коешто се задржа и во текот на 2014 година. Имено, годишната стапка на раст на нефункционалните пласмани во септември 2014 година беше 13,8%, додека просекот за првите девет месеци од годината е околу 7%. Како резултат на новата регулатива за управување со кредитниот ризик која стапи на сила на 1.12.2013 година, банките го засилија реструктурирањето на кредити, прилагодувајќи го периодот на отплата и ратите на потребите на клиентите. Ефектите од реструктурирањето се видливи после неколку месеци, при што анализите покажуваат дека околу половина од реструктурирањата се успешни. Дополнително, треба да се наведе дека банките не се многу склони на отпишување на нивните побарувања, така што 52% од нефункционалните пласмани се покриени 100% со резервации и сè уште се чуваат во банкарската евиденција (веројатно заради постењето на колатерал). Може да се очекува дека здравувањето на економијата ќе придонесе за подобрување на квалитетот на кредитното портфолио на банките, кое, сепак, во кризниот период се одржува меѓу најдобрите во регионот.

Во текот на 2014 година продолжи трендот на денаризација на двете страни на билансот на банките. Овој тренд е карактеристичен за целиот кризен период и е главно воден од денаризацијата на страна на пасивата, на што се надоврзува и денаризација на страна на активата. Како што беше и понапред објаснето, промената во валутните склоности на субјектите во насока на зголемено учество на депозити во домашна валута во голема мера беше условена од неизвесноста во однос на кризата во евро-зоната, како и од повисоките приноси на денарските инструменти. Дополнително, и НБРМ го поддржа овој процес преку соодветни промени во стапките на задолжителна резерва (јули 2013 година): намалување на стапката за задолжителна резерва на обврските во домашната валута и зголемување на стапката за обврските во странска валута. НБРМ постојано ги следи движењата во валутната структура на депозитите и кредитите, како и во каматниот диференцијал за инструментите во домашна и странска валута. Монетарните одлуки се во функција на задржување на поволните трендови во овој домен, што повратно го зголемува кредибилитетот на монетарната политика заснована на стабилноста на девизниот курс на денарот во однос на еврото.

6. АНЕКС ТАБЕЛИ

Табела 1а. Макроекономско сценарио

	ESA	2013	2013	2014	2015	2016	2017
		Ниво (милијар ди евра)	Стапка на промена				
1. Реален БДП по пазарни цени	B1*g	7,510	2,7	3,7	4,0	4,2	4,5
2. БДП по пазарни цени	B1*g	7,585	7,0	5,5	5,0	5,8	6,3
Компоненти на реален БДП							
3. Приватна потрошувачка	P3	5,643	2,1	2,7	3,2	3,3	3,8
4. Јавна потрошувачка	P3	1,400	2,5	-2,1	1,2	1,0	1,0
5. Инвестиции во основни средства ²¹	P51	2,237	-16,6	12,0	8,0	8,2	8,2
6. Промена во залихите (% од БДП)	P52+P53	:	:	:	:	:	:
7. Извоз на стоки и услуги	P6	3,624	-2,7	14,7	8,5	8,8	9,2
8. Увоз на стоки и услуги	P7	5,395	-10,0	12,5	7,6	7,8	8,3
Придонес во раст на БДП							
9. Финална домашна побарувачка		9,280	-2,8	5,0	4,9	5,0	5,5
10. Промена во залихите	P52+P53	:	:	:	:	:	:
11. Нето извоз	B11	-1,770	5,5	-1,3	-0,8	-0,8	-1,0

Извор: ДЗС и пресметки на Министерство за финансии

Табела 1б. Ценовни движења

		2013	2014	2015	2016	2017
1. БДП дефлатор	%	4,3	1,7	1,0	1,5	1,7
2. Дефлатор на приватната потрошувачка	%	2,1	0,0	0,8	1,4	1,5
3. НИСР	%	:	:	:	:	:
4. Стапка на инфлација (CPI)	%	2,8	-0,3	2,0	2,2	2,2
5. Дефлатор на јавната потрошувачка	%	-0,8	0,4	2,4	2,0	2,5
6. Дефлатор на инвестициите	%	26,5	0,1	1,2	1,7	1,9
7. Дефлатор на извозот (стоки и услуги)	%	6,1	1,7	2,0	2,0	2,0
8. Дефлатор на увозот (стоки и услуги)	%	10,2	-1,2	2,0	2,0	2,0

Извор: Пресметки на Министерство за финансии

Табела 1в. Движења на пазарот на труд²²

	ESA	2013	2013	2014	2015	2016	2017
		ниво	Стапка на промена				
1. Население (илјади)			2.064,0	2.068,1	2.071,2	2.074,3	2.077,4
2. Население (стапка на раст, во %)			0,14	0,20	0,15	0,15	0,15
3. Работоспособно население (илјади)			1.672,5	1.678,3	1.687,0	1.697,8	1.710,4
4. Стапка на активност			57,2	57,6	58,0	58,5	59,0
5. Вработеност (број на вработени, илјади)			678,8	695,8	714,6	736,0	759,6
6. Вработеност, работни часови			:	:	:	:	:
7. Вработеност (раст во %)			4,3	2,5	2,7	3,0	3,2
8. Вработени во јавен сектор (лица)			:	:	:	:	:
9. Вработени во јавен сектор (раст во %)			:	:	:	:	:
10. Стапка на невработеност			29,0	28,0	27,0	25,9	24,8
11. Продуктивност на трудот, лица (реален БДП по вработен)		705,8	-1,6	1,2	1,3	1,2	1,3
12. Продуктивност на трудот, работни часови (реален БДП по работен час)			:	:	:	:	:
13. Надоместок за вработените	D1	:	:	:	:	:	:

Извор: ДЗС и пресметки на Министерството за финансии

²¹ Податоците се однесуваат на бруто инвестициите

²² Показателите се однесуваат на возрасната група над 15 години

Табела 1г. Секторски биланс

Процент од БДП	ESA	2013	2014	2015	2016	2017
1. Нето позајмување / задолжување vis-à-vis остаток од светот	B9	-0,5	4,4	-1,8	1,6	2,0
од кое:						
<i>Биланс на добра и услуги</i>		-18,5	-18,6	-18,4	-18,4	-16,9
<i>Биланс на примарен доход и трансфери</i>		16,8	16,1	14,5	13,8	12,8
<i>Капитална сметка</i>		1,1	6,9	2,1	6,2	6,1
2. Нето позајмување / задолжување на приватниот сектор	B9/ED P B9	3,5	8,1	1,5	4,8	5,0
3. Нето позајмување / задолжување на општа влада		-4,0	-3,7	-3,3	-3,2	-2,9
4. Статистичко отстапување		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Извор: Народна банка на Република Македонија

Табела 1д. БДП, инвестиции и бруто додадена вредност

	ESA	2013	2014	2015	2016	2017
БДП и инвестиции						
БДП по тековни цени (во милијарди денари)	B1g	499,6	526,8	553,4	585,3	622,0
Инвестиции (% од БДП)		28,5	30,3	31,6	32,8	34,1
1. Земјоделство						
		9,0	3,0	2,5	2,2	2,4
2. Индустрија (без градежништво)						
		5,8	5,1	4,4	4,8	5,1
3. Градежништво						
		6,0	4,8	7,5	7,2	7,8
4. Услуги						
		2,5	3,6	3,3	3,6	3,7

Извор: ДЗС и пресметки на Министерството за финансии

Табела 1ф. Движења во надворешниот сектор

Во милијарди евра	2013	2014	2015	2016	2017
1. Салдо на тековна сметка (% од БДП)	-1,8	-2,7	-3,9	-4,6	-4,1
2. Извоз на добра	2,37	2,69	2,85	3,16	3,53
3. Увоз на добра	4,23	4,65	4,94	5,44	5,88
4. Трговски биланс	-1,86	-1,96	-2,10	-2,28	-2,35
5. Извоз на услуги	1,14	1,28	1,39	:	:
6. Увоз на услуги	0,78	0,91	0,95	:	:
7. Услуги, нето	0,36	0,37	0,44	0,53	0,63
8. Нето каматни плаќања од странство	:	:	:	:	:
9. Друг нето доход од странство	-0,21	-0,21	-0,26	-0,29	-0,33
10. Тековни трансфери	1,56	1,57	1,57	1,60	1,63
11. од кои од ЕУ:	:	:	:	:	:
12. Салдо на тековна сметка	-0,15	-0,23	-0,35	-0,44	-0,41
13. Капитална и финансиска сметка	0,06	0,58	0,19	0,59	0,62
14. СДИ	0,26	0,31	0,34	0,38	0,43
15. Девизни резерви *	1,99	2,44	:	:	:
16. Надворешен долг*	5,22	6,03	:	:	:
17. од кој: јавен долг *	2,17	2,84	:	:	:
18. од кој: деномин. во странска валута	:	:	:	:	:
19. од кој: достасани отплати	:	:	:	:	:
20. Девизен курс на денарот vis-à-vis еврото (крај на година)	61,51	61,50	61,50	61,50	61,50
21. Девизен курс на денарот vis-à-vis еврото (год. просек)	61,58	61,50	61,50	61,50	61,50
22. Нето странско штедење (% од БДП)	:	:	:	:	:
23. Домашно приватно штедење (% од БДП)	:	:	:	:	:
24. Домашни приватни инвестиции (% од БДП)	:	:	:	:	:
25. Домашно јавно штедење (% од БДП)	:	:	:	:	:
26. Домашни јавни инвестиции (% од БДП)	:	:	:	:	:

Извор: Народна банка на Република Македонија

* Податоците за 2014 година се заклучно со септември 2014 година

Табела 1е. Индикатори на одржливост

	Димензија	2010	2011	2012	2013	2014
1. Дефицит на тековна сметка	% од БДП	-2,0	-2,5	-3,0	-1,8	-2,7
2. Нето меѓународна инвестициона позиција	% од БДП	-51,1	-52,6	-55,1	-56,2	:
3. Учество на извозот	% раст	0,0	13,6	-12,0	4,5	:
4. Реален ефективен девизен курс*	% раст	-2,9	0,0	1,4	1,9	-0,8
5. Номинален трошок на раб.сила по ед. п-од	% раст	3,7	-3,4	3,3	1,9	:
6.Тек на кредити на приватен сектор*	% од БДП	2,9	3,5	2,4	2,8	2,7
7. Долг на приватниот сектор	% од БДП	76,5	77,8	82,8	82,5	:
8. Државен долг	% од БДП	24,1	27,7	33,7	34,1	37,7

Извор: Народна банка на Република Македонија и Министерство за финансии

* Податоците за 2014 година се заклучно со септември 2014 година

Табела 2а. Преглед на Општ владин буџет

	ESA	2013	2013	2014 ²³	2015	2016	2017
		Ниво (милијарди денари)	% од БДП				
Суфицит / дефицит (B9) по под сектори							
1. Општ владин буџет	S13	-20,0	-4,0	-3,7	-3,3	-3,2	-2,9
2. Буџет на централна власт	S1311	-19,3	-3,9	-3,7	-3,3	-3,2	-2,9
3. Централен буџет	S1312	:	:	:	:	:	:
4. Буџет на ЕЛС	S1313	-0,8	-0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
5. Буџетски фондови	S1314	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Општа влада (S13)							
6. Вкупни приходи	TR	150,9	30,2	31,6	31,6	31,0	30,2
7. Вкупни расходи	TE	170,9	34,2	35,4	35,0	34,2	33,2
8. Суфицит / дефицит	EDP.B9	-20,0	-4,0	-3,7	-3,3	-3,2	-2,9
9. Каматни расходи	EDP.D41	4,6	0,9	0,8	1,1	1,2	1,3
10. Примарно салдо		-15,4	-3,1	-2,9	-2,3	-2,0	-1,6
11. Еднократни и други времени мерки		:	:	:	:	:	:
Компоненти на приходи							
12. Вкупни даноци (11 = 11a+11b+11c)		85,2	17,1	17,8	17,4	17,0	16,6
12a. Даноци на производство и увоз	D2	68,1	13,6	14,2	13,9	13,5	13,3
12b. Тековни даноци на доход и богатство	D5	14,8	3,0	3,1	3,0	3,0	2,9
12c. Даноци на капитал	D91	2,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
13. Социјални придонеси	D61	42,4	8,5	8,5	8,8	8,7	8,6
14. Данок на имот	D4	5,6	1,1	1,3	1,3	1,2	1,2
15. Друго (15 = 16-(12+13+14))		17,6	3,5	4,1	4,1	4,1	3,9
16 = 6. Вкупни приходи	TR	150,9	30,2	31,6	31,6	31,0	30,2
p.m.: Даночно оптоварување (D2+D5+D61+D91-D995)		127,7	25,6	26,3	26,2	25,7	25,2
Издвоени компоненти на расходи							
17. Колективна потрошувачка	P32	58,0	11,6	11,9	11,6	10,9	10,3
18. Вкупни социјални трансфери	D62 + D63	74,3	14,9	15,0	14,9	14,8	14,6
18a. Социјални трансфери во натура	P31 = D63	:	:	:	:	:	:
18b. Други трансфери	D62	74,3	14,9	15,0	14,9	14,8	14,6
19. = 9. Каматни расходи	EDP.D41	4,6	0,9	0,8	1,1	1,2	1,3
20. Субвенции	D3	12,2	2,4	2,6	2,4	2,3	2,1
21. Инвестиции во основни средства	P51	21,8	4,4	5,1	5,0	5,0	4,8
22. Друго (22 = 23-(17+18+19+20+21))		:	:	:	:	:	:
23. Вкупни расходи	TE	170,9	34,2	35,4	35,0	34,2	33,2
p.m. надомест на вработените во јавен сектор	D1	36,1	7,2	7,1	7,0	6,6	6,2

Извор: Министерство за финансии

²³Фискалните податоци за 2014 година се од Ребалансот на Буџетот за 2014 година.

Табела 26. Преглед на Општ владин буџет

	ESA	2013	2014 ²⁴	2015	2016	2017
		милијарди денари				
Суфицит / дефицит (B9) по под сектори						
1. Општ владин буџет	S13	-20,0	-19,6	-18,5	-19,0	-18,3
2. Буџет на централна власт	S1311	-19,3	-19,6	-18,5	-19,0	-18,3
3. Централен буџет	S1312	:	:	:	:	:
4. Буџет на ЕЛС	S1313	-0,8	0,0	0,0	0,0	0,0
5. Буџетски фондови	S1314	0,2	-0,1	-0,1	0,0	0,0
Општа влада (S13)						
6. Вкупни приходи	TR	150,9	166,7	175,1	181,3	188,1
7. Вкупни расходи	TE	170,9	186,3	193,6	200,3	206,4
8. Суфицит / дефицит	EDP.B9	-20,0	-19,6	-18,5	-19,0	-18,3
9. Каматни расходи	EDP.D41	4,6	4,4	6,0	7,1	8,2
10. Примарно салдо		-15,4	-15,2	-12,5	-11,9	-10,1
11. Еднократни и други времени мерки		:	:	:	:	:
Компоненти на приходи						
12. Вкупни даноци (11 = 11a+11b+11c)		85,2	93,6	96,4	99,5	103,5
12a. Даноци на производство и увоз	D2	68,1	74,8	76,9	79,2	82,5
12b. Тековни даноци на доход и богатство	D5	14,8	16,3	16,8	17,3	18,0
12c. Даноци на капитал	D91	2,4	2,5	2,7	2,9	3,0
13. Социјални придонеси	D61	42,4	44,7	48,7	51,0	53,3
14. Данок на имот	D4	5,6	6,9	7,0	7,1	7,2
15. Друго (15 = 16-(12+13+14))		17,6	21,4	22,9	23,8	24,1
16 = 6. Вкупни приходи	TR	150,9	166,7	175,1	181,3	188,1
p.m.: Даночно оптоварување (D2+D5+D61+D91-D995)		127,7	138,3	145,1	150,4	156,8
Издвоени компоненти на расходи						
17. Колективна потрошувачка	P32	58,0	62,7	64,0	64,0	64,0
18. Вкупни социјални трансфери	D62 + D63	74,3	78,8	82,6	86,7	91,0
18a. Социјални трансфери во натура	P31 = D63	:	:	:	:	:
18b. Други трансфери	D62	74,3	78,8	82,6	86,7	91,0
19. = 9. Каматни расходи	EDP.D41	4,6	4,4	6,0	7,1	8,2
20. Субвенции	D3	12,2	13,5	13,4	13,4	13,4
21. Инвестиции во основни средства	P51	21,8	26,8	27,5	29,1	29,8
22. Друго (22 = 23-(17+18+19+20+21))		:	:	:	:	:
23. Вкупни расходи	TE	170,9	186,3	193,6	200,3	206,4
p.m. надомест на вработените во јавен сектор	D1	36,1	37,4	38,7	38,7	38,7

Извор: Министерство за финансии

Табела 3. Функционална поделба на расходите (вклучително и отплати) на Општа влада

Процент од БДП	COFOG	2013	2014	2015	2016	2017
1. Општи јавни услуги	1	3,8	4,4	4,1	:	:
2. Одбрана	2	1,1	1,1	1,1	:	:
3. Јавен ред и мир	3	2,4	2,5	2,4	:	:
4. Економски политики	4	3,1	3,6	3,7	:	:
5. Заштита на животната средина	5	0,1	0,2	0,2	:	:
6. Комунални услуги и услуги за домување	6	2,2	2,1	2,2	:	:
7. Здравство	7	5,1	5,0	5,0	:	:
8. Рекреативни, културни и религиозни активности	8	0,8	0,8	0,8	:	:
9. Образование	9	4,1	4,2	4,1	:	:
10. Социјална заштита	10	11,3	11,4	11,4	:	:
11. Вкупни расходи (ставка 7 = 23 во Табела 2)	TE	34,2	35,4	35,0	34,2	33,2

Извор: Министерство за финансии

²⁴ Фискалните податоци за 2014 година се од Ребалансот на Буџетот за 2014 година.

Табела 4. Движења на долгот на општа влада

Процент од БДП	ESA	2013	2014	2015	2016	2017
1. Бруто долг ²⁵		34,1	37,7	35,5	37,3	38,7
2. Промена на стапката на бруто долгот		0,5	3,6	-2,2	1,7	1,4
Придонес кон промена на нивото на бруто долг						
3. Примарно салдо ²⁶		3,1	2,9	2,3	2,0	1,6
4. Каматни расходи ²⁷		0,9	0,8	1,1	1,2	1,3
5. Состојба – тек прилагодување		-3,6	-0,1	-5,5	-1,5	-1,5
од кои:						
- Разлики помеѓу кеш и пресметковна основа		:	:	:	:	:
- Нето акумулација на финансиски средства		:	:	:	:	:
од кои:						
- Приватизација		:	:	:	:	:
- Ефекти на вреднување и друго		:	:	:	:	:
p.m. имплицитна каматна стапка на долгот		3,0	2,6	3,0	3,6	3,8
Други релевантни променливи						
6. Ликвидни финансиски средства		:	:	:	:	:
7. Нето финансиски долг (7 = 1 - 6)		:	:	:	:	:

Извор: Министерство за финансии

Табела 5. Циклични движења

Процент од БДП	ESA	2013	2014	2015	2016	2017
1. Реален раст на БДП (%)	B1g	2,7	3,7	4,0	4,2	4,5
2. Суфицит / дефицит на Општ владин буџет	EDP.B.9	-4,0	-3,7	-3,3	-3,2	-2,9
3. Каматни расходи	EDP.D.41	0,9	0,8	1,1	1,2	1,3
4. Еднократни и други времени мерки		:	:	:	:	:
5. Потенцијален раст на БДП (%)		2,7	2,9	3,0	3,1	3,0
Придонес:						
- труд		:	:	:	:	:
- капитал		:	:	:	:	:
- вкупна факторска продуктивност		:	:	:	:	:
6. Производствен јаз		-2,2	-1,4	-0,5	0,6	2,1
7. Циклична буџетска компонента		-0,7	-0,5	-0,2	0,2	0,6
8. Циклично прилагодено салдо (2-7)		-3,3	-3,2	-3,2	-3,4	-3,6
9. Циклично прилагодено примарно салдо (8-3)		-2,4	-2,4	-2,1	-2,2	-2,3
10. Структурно салдо (8-4)		:	:	:	:	:

Извор: Министерство за финансии

Табела 6. Разлики со претходната програма (Претпристапна економска програма)

	2013	2014	2015	2016	2017
1. Раст на БДП (процентни поени)					
Претходна Програма	3,3	3,2	3,8	4,5	:
Нова Програма	2,7	3,7	4,0	4,2	4,5
Разлика	-0,6	0,5	0,2	-0,3	:
2. Суфицит / дефицит на општа влада (% од БДП)					
Претходна Програма	-3,9	-3,5	-3,2	-2,6	:
Нова Програма	-4,0	-3,7	-3,3	-3,2	-2,9
Разлика	-0,1	-0,2	-0,1	-0,6	:
3. Бруто долг на општа влада (% од БДП)					
Претходна Програма	34,2	33,4	35,7	37	:
Нова Програма	34,1	37,7	35,5	37,3	38,7
Разлика	-0,1	4,3	-0,2	0,3	:

Извор: Пресметки на Министерството за финансии

²⁵ Како што е дефинирано во регулативата 3605/93 (не е ESA концепт).²⁶ Ставка 10 во Табела 2а.²⁷ Ставка 9 во Табела 2а.

Табела 7. Долгорочна одржливост на јавните финансии

% од БДП	2007	2010	2020	2030	2040	2050	2060
Вкупни расходи	32,8	35,9	32,4	31,4	30,6	30,0	29,7
Од кои:	:	:	:	:	:	:	:
- Расходи поврзани со стареење на населението	:	:	:	:	:	:	:
- Расходи по основ на пензии	7,7	8,9	9,0	9,1	8,8	8,6	8,5
- Пензии за социјално осигурување	:	:	:	:	:	:	:
- Старосна и предвремена пензија	:	:	:	:	:	:	:
- Други пензии (инвалидитет, др.)	:	:	:	:	:	:	:
- Професионални пензии (ако е во општа влада)	:	:	:	:	:	:	:
- Здравство	4,4	4,5	5,0	5,0	5,2	5,4	5,5
- Долгорочна нега (оваа ставка претходно беше вклучена во здравство)	:	:	:	:	:	:	:
Образование	:	4,6	5,2	5,3	5,4	5,4	5,4
Други расходи поврзани со стареењето на населението	:	:	:	:	:	:	:
Каматни расходи	0,8	0,7	1,5	1,5	1,4	1,2	1,0
Вкупни приходи	32,2	33,4	30,0	29,8	29,5	29,5	29,5
Од кои: приход од имот	:	:	:	:	:	:	:
Од кои: од придонеси за пензии (социјални придонеси)	6,0	6,2	6,4	6,7	6,5	6,4	6,4
Износ на ср-ва за пензии и резерви	:	:	:	:	:	:	:
Од кои: консолидиран износ на ср-ва на ПИОМ (други ср-ва освен обврски на државата)	:	:	:	:	:	:	:
Претпоставки							
Раст на продуктивноста на трудот	2,9	2,2	1,6	1,8	2,1	2,1	2,0
Реален раст на БДП	6,5	3,4	3,8	4,1	4,0	3,7	3,5
Стапка на активност, мажи (20-64) ²⁸	74,8	76,3	80,1	83,6	86,3	88,4	89,7
Стапка на активност, жени (20-64)	50,4	51,8	56,8	61,8	66,5	70,9	75,2
Стапка на активност, вкупно (20-64)	62,8	64,2	68,5	72,7	76,4	79,6	82,5
Стапка на невработеност	35,2	32,2	24,5	16,3	11,2	7,6	4,9
Однос меѓу население над 65 г. и вкупно население	9,6	9,7	10,0	10,4	10,8	11,2	11,7

Извор: Пресметки на Министерството за финансии

Табела 7а. Потенцијални обврски

% од БДП	2014	2015
Јавни гаранции	8,2	:
Од кои: поврзани со финансискиот сектор	:	:

Извор: Министерство за финансии

Табела 8. Основни претпоставки за надворешното економско окружување

	Димензија	2013	2014	2015	2016	2017
Краткорочна каматна стапка	Год. просек	:	:	:	:	:
Долгорочна каматна стапка	Год. просек	:	:	:	:	:
USD/EUR девизен курс	Год. просек	1,3281	1,3324	1,2678	1,2678	1,2678
Номинален ефективен девизен курс	Год. просек	:	:	:	:	:
Девизен курс во однос на евро	Год. просек	61,5	61,5	61,5	61,5	61,5
Глобален раст на БДП, со исклучок на ЕУ	Год. просек	3,8	3,7	4,3	4,5	:
Стапка на раст на ЕУ	Год. просек	0,0	1,3	1,5	2,0	:
Стапка на раст на релевантни странски пазари	Год. просек	:	:	:	:	:
Светски увоз, со исклучок на ЕУ	Год. просек	3,4	2,9	4,9	5,6	:
Цени на нафта (Брент, USD /барел)	Год. просек	108,8	102,6	91	92,8	:

Извор: Европска комисија, Есенски проекции 2014; ММФ, Светски економски преглед, октомври 2014 година

²⁸ Пресметките за пазарот на трудот се однесуваат за возрастната група 15-64 години.

ДЕЛ II

СЕКТОРСКИ СТРУКТУРНИ РЕФОРМИ ЗА ПОДДРШКА НА КОНКУРЕНТНОСТ И РАСТ

1. ВОВЕД

Во 2014 година продолжи трендот на раст на економската активност, но со повисок интензитет во однос на претходната година. Така, во првиот квартал реалната стапка на раст на БДП изнесуваше 3,2%, во вториот квартал растот достигна 4,4%, а во третиот 4,1%, со што просечниот раст на БДП во првите девет месеци од 2014 година изнесува 3,9%. Овие стапки на раст се меѓу највисоките споредено со земјите од ЕУ и регионот.

Во првите три квартали од 2014 година растот на БДП е придвижен од бруто инвестициите, кои забележаа реален раст од 17,4%. Растот на бруто инвестициите е резултат на реализацијата на инвестициите во инфраструктурата на јавниот сектор и инвестициите на капацитетите во технолошко-индустриските развојни зони и индустриските зони. Значителен придонес врз растот имаше и извозот на стоки и услуги, којшто забележа реален раст од 15,3%. Растот на извозот на стоки е главно резултат на зголемениот извозен потенцијал на земјата, а е придружен и со промена на структурата кон производи со повисока технолошка вредност, што се должи на производството и извозот на компаниите во технолошко-индустриските развојни зони и индустриските зони. Растот на бруто инвестициите и извозот влијаеше врз увозот, којшто забележа реален раст од 13,3%. Приватната потрошувачка забележа раст од 2,1%, како резултат на растот на расположливиот доход на домаќинствата, во услови на раст на вработеноста, на платите и пензиите, како и заради поголемото кредитирање на домаќинствата во овој период.

Владата во 2015 година ќе продолжи да води активна економска политика, имајќи ги предвид очекувањата за неизвесно надворешно окружување. Реалниот раст на БДП во 2015 година се очекува да изнесува 4%. Домашната побарувачка се очекува да има позитивен придонес кон економскиот раст. Бруто инвестициите во 2015 се очекува да остварат раст од 8% на реална основа, како резултат на постепениот пораст на приватните инвестиции придвижени главно од СДИ и на растот на буџетските капитални расходи преку реализација на крупни инвестициски проекти. Предвидениот економски раст се очекува да влијае позитивно врз движењата на пазарот на трудот и натамошно намалување на просечната стапка на невработеност на ниво од 27% во 2015 година. Монетарната политика и во 2015 година ќе биде фокусирана на одржување на ценовната стабилност, преку одржување на стабилен курс на денарот во однос на еврото, при што стапката на инфлација е предвидено да изнесува околу 1%.

Активностите во наредниот период ќе бидат насочени кон натамошно подобрување на физички капитал, човечкиот потенцијал, подобра индустриска структура, деловно окружување и трговската интеграција, со цел зголемување на конкурентноста и економскиот раст на земјата.

Ефикасната и сигурна транспортна инфраструктура ја олеснува и поттикнува мобилноста на луѓето и стоките, ја надминува ограниченоста на локалните пазари и создава претпоставки за рамномерен регионален развој. Во наредниот период се утврдени активности и за модернизација на постоечката енергетска инфраструктура и изградба на нови енергетски објекти со што се овозможува зголемување на сигурноста во снабдување со енергија, водејќи сметка за поголемото вклучување на обновливите извори на енергија (ОИЕ) во енергетската потрошувачка, која е една од главните стратешки цели на Владата на Република Македонија во енергетскиот сектор. Оттука, изградбата и подобрувањето на

инфраструктурата води кон намалување на невработеноста и сиромаштијата, подобрување на животниот стандард, зголемување на конкурентноста на националната економија и постигнување на забрзан економски раст.

Република Македонија продолжува со активностите за поддршка на развојот на човечкиот капитал преку понатамошно унапредување на квалитетот на образованието. Владата ќе стимулира инвестиции во науката и поврзување на универзитетите и фирмите за комерцијализација на иновациите, подобрување на квалитетот на наставните програми и нивно прилагодување на потребите на приватниот сектор, како и дообука на наставниот кадар.

Во областа на подобра индустриска структура, политиките и активностите се насочени за поддршка и развој на МСП. Тие произлегуваат од Националната стратегија за развој на МСП во Република Македонија 2002-2013, Актот за мали бизниси на ЕУ, Стратегија за развој на занаетчиство 2012-2020, Стратегијата за иновации 2012-2020 и годишните програми за МСП. Сите документи кои се подготвуваат ги следат препораките и поврзаните комуникации од Стратегијата ЕУ 2020, Стратегијата за ЈИЕ 2020 и други релевантни регионални иницијативи.

Како дополнителна можност за поддршка на приватниот сектор се и европските програми во кои Македонија се вклучи: КОСМЕ, ХОРИЗОНТ 2020. Исто така Република Македонија учествува во регионалниот проект Платформата за развој на претпријатија и иновации за Западен Балкан – ЕДИФ, поддржан од ЕК, ЕБОР и Европскиот инвестициски фонд.

Подобрувањето на деловното окружување ќе се реализира преку понатамошно намалување на регулаторниот и административниот товар врз бизнисот преку олеснување на постапката за започнување бизнис, добивање на градежни дозволи, регистрирање на имот, електронско плаќање на даноци и решавање несолвентност.

Во областа на трговска интеграција Република Македонија ќе продолжи да се залага за поттикнување на регионалната трговија на стоки и услуги преку создавање на слободна трговска област во рамките на ЦЕФТА и примена на Регионалната конвенција за Пан-Евро медитерански правила за потекло. Дополнително ќе се олесни и забрза транзитната постапка преку имплементација на нов компјутеризиран транзитен систем.

2. МАКРОЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА И СЦЕНАРИО

Макроекономската политика во 2015 година ќе продолжи да ги остварува стратешките определби за долгорочен и одржлив економски раст на земјата. Политиката ќе ги задржи макроекономската и финансиската стабилност и ќе ги зголеми конкурентноста на економијата, вработеноста и ќе ги подобри животниот стандард и квалитетот на живот на населението. Тоа ќе се постигне со унапредување на деловното окружување, водење на даночна и царинска политика за поддршка на развојот на економските субјекти, поттикнување на инвестициска активност и привлекување на странски директни инвестиции, развој на човечкиот капитал и економската инфраструктура на земјата.

Економска активност. Во 2015 година глобалниот економски раст се очекува да биде умерен, а во ЕУ растот на економската активност се очекува да остане низок и ранлив. Имајќи ги предвид очекувањата за неизвесно надворешно окружување, Владата ќе продолжи да води активна економска политика. Во 2015 година се очекува продолжување на позитивните економски движења во Македонија, при што се предвидува реалниот раст на БДП да изнесува 4%. Позитивниот раст на индустриското производство, како и неговата диверзификација, се предвидува да продолжат и во текот на 2015 година. Проекцијата за растот на индустријата изнесува 4,4%, согласно зголемениот произведен потенцијал на земјата како резултат на активноста на капацитетите во слободните економски зони.

Градежништвото се очекува да оствари стапка на раст од 7,5% на реална основа, како резултат на реализацијата на крупни инфраструктурни проекти и најавените инвестиции во ТИРЗ и индустриските зони. Растот во земјоделството е предвидено да изнесува 2,5%, а услужниот сектор се очекува да забележи стапка на раст од 3,3%. Анализирани според расходната страна, домашната побарувачка се очекува да има позитивен придонес кон економскиот раст. Бруто инвестициите во 2015 година се очекува да остварат раст од 8% на реална основа. Проекцијата за раст се заснова на очекувањата за постепено пораст на приватните инвестиции, придвижени главно од СДИ, и на предвиденото зголемување на буџетските капитални расходи. Растот на личната потрошувачка во 2015 година се очекува да изнесува 3,3%, како резултат на очекуваниот раст на платите и бројот на вработени, а проекцијата за раст на јавната потрошувачка изнесува 1,2%. Извозот на стоки и услуги се очекува да оствари реален раст од 8,5%, како резултат на зголемената активност на постојните и на активноста на новите извозни капацитети. Ова ќе придонесе кон натамошно подобрување на структурата на извозот. Предвидениот раст на домашната побарувачка и извозната активност условуваат раст и на увозот кој во 2015 година се очекува да изнесува 7,6% на реална основа.

Монетарна политика. Монетарната политика и во 2015 година ќе биде фокусирана на одржување на ценовната стабилност, преку одржување на стабилен девизен курс на денарот во однос на еврото. Воедно, централната банка ќе биде насочена и кон натамошно одржување на финансиската стабилност, како значајна компонента на макроекономската стабилност. Во овој контекст, централната банка ќе продолжи со редовно следење на движењата во домашната економија и меѓународното окружување, како основа за навремено преземање мерки во насока на остварување на своите цели.

Инфлација. Во 2015 година се очекува умерено зголемување на инфлацијата на околу 1%. Растот на цените во наредната година ќе ги одразува првенствено ценовните промени на прехранбените производи, и во помал дел ефектите на понатамошниот раст на домашната побарувачка. Ризиците за проектираната патека на инфлацијата во 2015 година се поврзани со неизвесноста околу глобалната економија и движењата на цените на светските примарни производи. Се очекува дека забрзувањето на стапката на инфлација ќе продолжи и во текот на 2016 година, кога се очекува да изнесува околу 2%.

Пазар на труд. Предвидениот економски раст во 2015 година се очекува да влијае позитивно врз движењата на пазарот на труд. Бројот на вработени се предвидува да се зголеми за 2,7%, што ќе резултира со намалување на бројот на невработени за 2,4% во 2015 година. Зголемување на вработеноста се очекува и од растот на работната сила, која е проектирано да порасне за 0,5%. Ваквите движења имплицираат просечната стапка на вработеност во 2014 година да се зголеми на 42,4%, додека просечната стапка на невработеност да се намали на 27%. Активното население во 2015 година се очекува да изнесува 58% од работоспособното население. Номиналниот раст на просечната бруто плата во 2015 година се очекува да изнесува 3%.

Надворешен сектор. Како и во 2014 година, и во следните години значителен позитивен ефект врз извозот ќе имаат новите компании со странски капитал. Дел од новите приливи на странски директни инвестиции во периодот на воспоставување на капацитетите се одразуваат со соодветен одраз на увозот на машини и опрема, што ќе доведе до задржување на дефицитот на стоки и услуги во следните две години на слично ниво како и во 2014 година. Сепак, на среден рок, согласно очекуваното позначително зајакнување на извозниот потенцијал врз основа на странските инвестиции, се очекува да дојде до негово постепено стеснување. Во однос на приватните трансфери (апроксимирани преку нето откупот на менувачкиот пазар), се очекува да продолжи постепениот забавување на

нивното учество во БДП. При вака проектирани движења на основните ставки на тековната сметка, дефицитот на тековната сметка во 2015 година се очекува умерено да се продлабочи на 3,9% од БДП. Ваквиот тренд се очекува да продолжи и во 2016 година, кога негативното салдо на тековната сметка се очекува да достигне 4,6% од БДП, што во услови на оцени за релативно стабилен дефицит во размената на стоки и услуги, ќе произлезе од очекуваното намалување на приватните трансфери. Проекцијата на салдото на тековната сметка на платниот биланс за периодот 2015 - 2016 година е придружена со ризици, кои главно се поврзани со глобалното економско здравување и цените на светските пазари.

Нето приливите на **финансиската сметка** во периодот 2015 - 2016 година главно ќе произлезат од очекуваните странски директни инвестиции, планираното надворешно задолжување на државата и очекувано задолжување на приватниот сектор. Растот на домашната економија, подобрувањето на глобалниот амбиент и стабилизирањето на глобалните финансиски пазари се очекува да придонесат за одржување на позитивни согледувања кај инвеститорите. Вкупните нето приливи на финансиската сметка во 2015 година ќе бидат пониски заради доспевањето на поголеми износи на отплати на долг кон странство, а во 2016 година се очекува да се зголемат на околу 6% од БДП. Ризиците околу капиталните приливи се главно поврзани со динамиката на глобалното опоравување, што би влијаело на одлуките на инвеститорите. Проектираните движења во тековната и финансиската сметка се очекува да овозможат дополнителна акумулација на девизни резерви во следниот период и понатамошно одржување на релативно стабилна и задоволителна покриеност на просечниот увоз на стоки и услуги од секоја наредна година, во функција на одржување на капацитетот за поддршка на стабилноста на девизниот курс на денарот.

3. СЕКТОРСКИ РЕФОРМИ И МЕРКИ КОИ СЕ ИМПЛЕМЕНТИРААТ ЗА ДА СЕ ОСТВАРАТ ЦЕЛИТЕ НА ЕКОНОМСКАТА ПОЛИТИКА 2014-2017

3.1. ФИЗИЧКИ КАПИТАЛ

Важен предуслов за економскиот развој на една земја е економската инфраструктура која влијае врз деловните можности, како и врз привлечноста на земјата за работа и инвестирање. Ефикасната и сигурна транспортна инфраструктура ја олеснува и поттикнува мобилноста на луѓето и стоките, ја надминува ограниченоста на локалните пазари и создава претпоставки за рамномерен регионален развој. Во наредниот период се утврдени активности и за модернизација на постоечката енергетска инфраструктура и изградба на нови енергетски објекти со што се овозможува зголемување на сигурноста во снабдување со енергија, водејќи сметка за поголемото вклучување на обновливите извори на енергија (ОИЕ) во енергетската потрошувачка, која е една од главните стратешки цели на Владата на Република Македонија во енергетскиот сектор. Оттука, изградбата и подобрувањето на инфраструктурата води кон намалување на невработеноста и сиромаштијата, подобрување на животниот стандард, зголемување на конкурентноста на националната економија и постигнување на забрзан економски раст.

3.1.1. Транспорт

Република Македонија постигна значителен напредок во имплементација на проектите за изградба, односно подготовката на документацијата за градба на патните и железничките делници долж Коридор VIII и X(Xd). Во континуитет се гради и обновува патната и железничката инфраструктура во земјата долж Коридор VIII и X (Xd), која претставува дел од мрежата на Транспортната опсерваторија на југоисточна Европа (СЕЕТО). Освен проектите кои се започнати или се планираат преку кофинансирање со ИПА Компонента за регионален развој, предвидено е изградба на патишта со заем од ЕБОР и СБ. Со

спроведувањето на овие инвестиции значително ќе се подобри конкурентноста на земјата од аспект на побезбеден, поекономичен и поефикасен транспорт. Дел од опфатените секции се дел и од СЕЕТО мрежата на приоритетни патни коридори во Југоисточна Европа. Приоритетите за инвестирање во транспортната инфраструктура се во согласност со Повеќегодишниот план на СЕЕТО.

Изградбата на коридорите ќе биде од особена важност за стопанството, но и граѓаните. Со развивањето на мрежата на коридори кои поминуваат низ Република Македонија ќе се обезбеди посилено интегрирање со пазарите од земјите од регионот и поврзување со заедничкиот пазар на ЕУ.

Мерка: Проект за подготовка на Студија и Акциски план за подобрување на безбедноста по СЕЕТО сеопфатната мрежа (Коридор X, X-d, VIII, рута 6 и рута 8)

Тип на мерка: Студија и Акциски план

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст: Со подготовката на студијата и акцискиот план ќе се обезбедат препораки за подобрување на стандардите при проектирање на новите патни системи, намалување на ризикот за несреќи на патиштата во Република Македонија и значително намалување на жртвите (возачи на автомобили и мотори, пешаци, велосипедисти итн.).

Моменталната состојба на нејзино изготвување или спроведување: За реализација на овој проект во септември 2014 година потпишан е договор со консултант во траењето од 12 месеци.

Временски распоред на имплементацијата: Студијата треба да се изработи во втората половина од 2015 година.

Придонес на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020: Мерката придонесува кон столбот Одржлив раст, Димензија 3. Транспорт.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата: Слаб квалитет на студијата и акцискиот план.

Висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката: Вредноста на договорот изнесува 145.271 евра, од кој 85% ќе се обезбедат од ИПА, а 15% од националниот Буџет.

Опис на предвиденото влијание на мерката: Целта на овој проект е да се подготви студија и акциски план за подобрување на безбедноста по СЕЕТО мрежата (коридор X, X-d, VIII, рута 6 и рута 8).

Водечка мерка: НАДГРАДБА И РЕХАБИЛИТАЦИЈА НА КОРИДОР 10

Мерка: Железничка инфраструктура

Тип на мерка: Инвестиција.

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика, моменталната состојба на нејзино спроведување, временски распоред на имплементацијата и висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката

- Ремонт на железнички Коридор 10

Со средства обезбедени по пат на заем од ЕБОР во висина од 17.600.000 евра во текот на 2015 година ќе заврши ремонтот на третата и последна делница од Коридорот 10, односно делницата Неготино - Ногаевци (L=30 km). Во изминатиот период се изврши ремонт на делниците Табановце - Куманово (L=12 km) и Миравци - Смоквица (L=12 km). Со овие

градежни работи извршени на трите делници се овозможи подигнување на брзината на возење до 120 км/час, со што се скрати времето на патување.

- Рехабилитација и надградба на Железничка станица Скопје според најдобрите ЕУ практики

Групата проекти во рамките на оваа операција се финансирани преку ИПА Компонента 3 – Регионален развој. Целта на проектот е да се осовремени Железничката станица во Скопје во согласност со најдобрите европски практики за да одговори на барањата и потребите на патниците, вклучувајќи ги и патниците со посебни потреби. Операцијата, исто така ќе придонесе за подобрување на безбедноста и сигурноста, како и модернизација на сигнализацијата и патничкиот информативен систем. Пакетот проекти од еден договор за рамковни услуги, два договори за набавка и еден договор за градежни работи изнесува 2.141.075 евра.

На 30.04.2014 година е склучен договор со избраната компанија. Времетраењето на договорот од моментот на потпишување е 11 месеци. До крајот на октомври 2014 година се завршени 45% од работите.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020 Мерката придонесува кон столбот Одржлив раст, Димензија 3. Транспорт.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата Ненавремено завршување на градежните активности и слаб квалитет на изведбата.

Опис на предвиденото влијание на мерката. Со реализацијата на проектите ќе се обезбеди посилно интегрирање со пазарите од земјите од регионот и поврзување со заедничкиот пазар на ЕУ.

Мерка: Патна инфраструктура

Тип на мерка: Инвестиција.

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика, моменталната состојба на нејзино спроведување, временски распоред на имплементацијата и висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката

- Изградба на делницата Демир Капија –Смоквица

Со комплетирање на патниот Коридорот X на ниво на автопат ќе се подобри капацитетот и севкупната ефикасност на рутата Е-75 север – југ, а со тоа ќе се добие сигурен и побрз транспорт. Изградбата на автопатската делница во должина од 28.3 км се реализира со средства од ИПА Компонента за Регионален развој, од ЕБОР, ЕИБ, како и од буџетски средства. Градежните работи се започнати во 2012 година и истите продолжија во текот на цела 2014 година. До октомври 2014 година се завршени 50,6% од градежните работи. Изградбата на делница Демир Капија – Смоквица е предвидена да заврши во 2016 година. Вкупната вредност на проектот изнесува 219.125.677 евра од кои ИПА средства 45.000.000 евра, останатите се средства обезбедени од ЕИБ 89.947.799 евра и од ЕБРД 84.177.878 евра.

- Рехабилитација на автопатската делница Велес – Катланово

Со рехабилитација на автопатската делница Велес-Катланово ќе се подобри капацитетот и севкупната ефикасност на рутата Е-75 југ-север и ќе се добие сигурен и побрз транспорт. Вкупната вредност на договорот, кој се потпиша во јули 2014 година, изнесува 5.674.232 евра од кои 85% од средствата се обезбедени од ИПА и 15% од Буџетот. Во тек е изведување на градежни работи и времетраењето на градежните работи согласно договорот е 12 месеци.

- **Рехабилитација на мостови со грант од НАТО (Патен Коридор 10)**

Третата фаза од проектот се однесува на зајакнување на 13 мостовски конструкции по должина на делницата: Велес – Катланово, санација на секундарните елементи на мостовските конструкции како одводните и дренажните системи за одвод на атмосферската вода, замена на заштитната ограда, како и замена и корекција на коловозната конструкција на овие мостови. Активностите треба да се завршат до 31.08.2015 година. Средствата се грант од НАТО во износ од 8.5 мил. евра. Со реализацијата на проектот ќе се подобри капацитетот и севкупната ефикасност на рутата Е-75 југ-север и ќе се добие сигурен и побрз транспорт.

- **Рехабилитација и надградба на автопатска делница Смоквица - Гевгелија**

Со рехабилитацијата на овој дел од коридор X ќе се обезбедат услови за сигурен и побрз транспорт на овој дел од автопатот со што ќе се подобри капацитетот на севкупната ефикасност на рутата А1 (Е-75). Предвидена вредност на договорот 8.971.170 евра од кои 85% се ИПА средства а останатите 15% се буџетски средства. Времетраењето на градежните работи по потпишување на договорот ќе биде 18 месеци. Во тек е разгледување на понудите по објавениот тендер за градба.

- **Изградба на пат А1 и Пан-Европски коридор Хd Градско – Прилеп на ниво на експресен пат, делница Мост на река Раец – клучка Дреново**

Патот во должина од 10,2 км, ќе биде финансиран со заем од ЕБОР, а ќе се реализира во периодот 2015 – 2019 година.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020 Мерката придонесува кон столбот Одржлив раст, Димензија 3. Транспорт.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата Ненавремено завршување на градежните активности и слаб квалитет на изведбата.

Опис на предвиденото влијание на мерката. Со реализацијата на проектите ќе се обезбеди посилно интегрирање со пазарите од земјите од регионот и поврзување со заедничкиот пазар на ЕУ.

Водечка мерка: НАДГРАДБА И РЕХАБИЛИТАЦИЈА НА КОРИДОР 8

Мерка: Железничка инфраструктура

Тип на мерка: Инвестиција.

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика, моменталната состојба на нејзино спроведување, временски распоред на имплементацијата и висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката

Цел на изградбата на Коридор 8 е поврзување на Црното море со Јонското море, од каде произлегува и големата стратешка и економска важност на овој проект.

- **Реконструкција на железничка делница од Куманово до Бељаковце (30,8 km);**

Со средства во висина од 46.400.000 евра обезбедени по пат на заем од ЕБОР во март 2014 година започнаа градежните работи на првата делница од источниот дел од железничкиот Коридор 8, Куманово – Бељаковце. Градбата е предвидена да заврши во рок од 30 месеци, односно до третиот квартал на 2016 година.

- Изградба на нова и реконструкција на постојната железничка делница од Бељаковце до Крива Паланка (34 km)

За втората делница од источниот дел од железничкиот Коридор 8, Бељаковце - Крива Паланка, во декември 2014 година се обезбеди заем од ЕБОР во висина од 145.000.000 евра за изведување на градежните работи. Во четвртиот квартал од 2015 година се планира да се склучи договор со избрана градежна фирма, и во период од 48 месеци да се изврши реконструкција на постојните мостови, тунели, траса и да се изградат нови.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020 Мерката придонесува кон столбот Одржлив раст, Димензија 3. Транспорт.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата Ненавремено завршување на градежните активности и слаб квалитет на изведбата.

Опис на предвиденото влијание на мерката. Со реализацијата на проектите ќе се обезбеди посилно интегрирање со пазарите од земјите од регионот и поврзување со заедничкиот пазар на ЕУ.

Мерка: Патна инфраструктура

Тип на мерка: Инвестиција.

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика, моменталната состојба на нејзино спроведување, временски распоред на имплементацијата и висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката

Оваа инвестиција ќе придонесе за изградба на државниот пат А2 и Пан-Европски Коридор VIII на ниво на автопат, со што ќе се подобри конкурентноста на земјата во поглед на зголемување на бројот на сообраќај, зголемување на безбедноста во сообраќајот и намалување на времето за патување. Оваа делница е дел и од SEETO мрежата на приоритетни патни коридори во Југоисточна Европа. Освен во меѓународни рамки, оваа инвестиција ќе придонесе кон зголемување на економскиот раст и на национално ниво, особено во западниот дел од Република Македонија.

- Изградба на автопат А2, делница Кичево - Охрид, во должина од 57 км.

Овој проект ќе има особено значење за развој на туризмот, со оглед дека поврзува неколку најзначајни туристички дестинации во тој дел од државата: Охридско – Струшкиот регион, областа Дебарца и Ски-центарот Маврово. Понатаму, преку овој автопат ќе се овозможи полесно поврзување кон Албанија и Грција. Временскиот рок за завршување на инвестицијата е февруари 2018 година. Вредноста на инвестиција е 505 милиони долари, а средствата се обезбедени со заем од Кинеската Ексим Банка. Проектот се реализира согласно предвидената динамика без поголеми проблеми и се очекува да заврши во предвидениот рок.

- Изградба на државен пат А2 и Пан-Европски коридор VIII на ниво на автопат, делница Требениште - Струга, во должина од околу 8 км

Средствата за овој проект се обезбедени со заем од ЕБОР, а ќе се реализира во периодот 2015-2019 година.

- Изградба на експресен пат А2, Куманово – граница со Бугарија, делница Ранковци-Крива Паланка, со можност за идно прераснување во автопат, во должина од околу 22км

Средствата за овој проект ќе се обезбедат со заем од СБ во 2015 година, а ќе се реализира во периодот 2015-2019 година.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020 Мерката придонесува кон столбот Одржлив раст, Димензија 3. Транспорт.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата Ненавремено завршување на градежните активности и слаб квалитет на изведбата.

Опис на предвиденото влијание на мерката. Со реализацијата на проектите ќе се обезбеди посилно интегрирање со пазарите од земјите од регионот и поврзување со заедничкиот пазар на ЕУ.

Водечка мерка: ИЗГРАДБА И РЕХАБИЛИТАЦИЈА НА ЛОКАЛНА И РЕГИОНАЛНА ПАТНА ИНФРАСТРУКТУРА

Тип на мерка: Инвестиција.

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика, моменталната состојба на нејзино спроведување, временски распоред на имплементацијата и висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката

- Изградба на автопат А4, делница Миладиновци – Св. Николе - Штип, во должина од 47 км

Оваа инвестиција ќе биде прва автопатска делница во источниот дел од Република Македонија, што ќе придонесе кон зголемување на економскиот раст на национално ниво, особено во Источниот и Југоисточниот Плански Регион. Во моментот, проектот е во фаза на изградба, при што заклучно со ноември 2014 година, реализирани се 7% од договорот за градежни работи. Временскиот рок за завршување на инвестицијата е мај 2017 година. Вредноста на инвестицијата е 278 милиони долари, а средствата се обезбедени со заем од Кинеската Ексим Банка. Проектот се реализира согласно предвидената динамика без поголеми проблеми и се очекува да заврши во предвидениот рок.

- Проект за изградба, реконструкција и рехабилитација на магистрални и регионални патишта

Со спроведувањето на овие инвестиции значително ќе се подобри конкурентноста на земјата во поглед на зголемување на бројот на сообраќај, зголемување на безбедноста во сообраќајот и намалување на времето за патување.

(А) Вредноста на инвестиција е 160.000.000 евра, а средствата се обезбедени со заем од ЕБОР. Во моментот, сите делници се во фаза на проектирање, при што се очекува проектите од Транша 1 да отпочнат да се градат кон крајот на 2015 година. Оваа инвестиција во периодот 2015-2019 година ќе придонесе за изградба на следните делници: Рехабилитација и реконструкција на постојниот пат А3, делница Штип – Кочани на ниво на експресен пат, во должина од околу 25 км; Изградба на државен пат А3 на ниво на експресен пат, делница Охрид - Пештани, во должина од околу 12 км.

(Б) Проектот е поделен во два заема од СБ.

Со првиот заем во вредност од 52 мил. евра, во периодот 2015-2019 година е планирано да се изградат 12 патни правци во вкупна должина од 149 км. Во моментот, тендерската документација за 4 патни правци е во фаза на подготовка, а останатите се во фаза на проектирање. Се очекува првите четири патни правци да отпочнат да се градат во почетокот на 2015 година.

Со вториот заем во вредност од околу 105 мил. евра, кој планирано е да се потпише во 2015 година, во периодот 2015-2019 година предвидено е да се изградат 4 патни правци во вкупна должина од 60,8 км.

Придонес на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020 Мерката придонесува кон столбот Одржлив раст, Димензија 3. Транспорт.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата Ненавремено завршување на градежните активности и слаб квалитет на изведбата.

Опис на предвиденото влијание на мерката. Подобрување на конкурентноста на земјата во поглед на зголемување на бројот на сообраќај, зголемување на безбедноста во сообраќајот и намалување на времето за патување.

3.1.2. Енергетика

Приоритетите на Владата на Република Македонија во енергетскиот сектор, кои се поврзани со националните цели за сигурност и развој, кои вклучуваат: сигурно снабдување со енергија, одржлив економски развој и конкурентност на економијата.

Водечка мерка: РАЗВОЈ НА ЕНЕРГЕТИКАТА И ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ИНТЕРКОНЕКТИВНОСТА СО СОСЕДНИТЕ ЗЕМЈИ

Потрошувачката на примарна енергија во Република Македонија е на ниво од 120.000 ТЈ годишно од кои околу 55% се обезбедуваат од домашни извори а останатиот дел од увоз. Вкупните потреби на нафтени деривати, природен гас и висококалоричен јаглен се обезбедуваат од увоз. Вкупните потреби од електрична енергија на годишно ниво, во последните неколку години се околу 8000 GWh, од кои околу 70% се обезбедуваат од домашни извори, а останатата количина е од увоз.

Енергетската инфраструктура ја сочинуваат електроенергетскиот сектор, сектори за јаглен, нафта и нафтени продукти, за природен гас и за производство на топлина.

Вкупниот инсталиран капацитет во електроенергетскиот систем изнесува 1963,8 MW (хидроелектрани со 638 MW, термоелектрани 1035 MW, термоелектрани топлани на природен гас 287MW, обновливи извори-фотоволтаици 3,8 MW).

Магистралниот гасовод влегува во Македонија кај Деве Баир на границата со Бугарија и се протега преку Крива Паланка, Кратово и Куманово до Скопје во должина од 98 km. Магистралниот гасовод има капацитет од 800 милиони Nm³ годишно со можност за зголемување до 1200 милиони Nm³ годишно со градба на компресорска станица на почеток на магистралниот гасовод.

Република Македонија нема домашно производство на сурова нафта. Суровата нафта се преработува во рафинеријата ОКТА, со максимален капацитет од 2,5 мил. тони годишно. Суровата нафта се транспортира преку нафтовод Солун-Скопје, со должина од 213 км, и максимален капацитет од 2,5 мил. тони годишно.

Вкупниот инсталиран капацитет на топлификационите системи на изнесува околу 630 MW. Најголем топлификационен систем е оној со кој оперира Балкан Енерџи Груп во кој се приклучени околу 550 MW.

Согласно Стратегијата за развој на енергетиката во наредниот период се утврдени активности за модернизација на постоечката енергетска инфраструктура и изградба на нова енергетски објекти со што се овозможува зголемување на сигурноста во снабдување со енергија.

Мерка: Ревидирање на Стратегијата за развој на енергетиката во Република Македонија до 2035

Тип на мерка: Стратешки документ.

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст. Енергетската политика се утврдува со

Стратегијата за развој на енергетиката. Со енергетската политика треба да се обезбеди безбедно, сигурно и квалитетно снабдување на потрошувачите со сите видови енергија и енергенти, создавање на транспарентни и стабилни услови за конкурентен и економски функционален енергетски сектор, унапредување на пазарната конкурентност при обезбедување на енергетски услуги, врз основа на принципите на недискриминација и транспарентност, интегрирање на енергетските пазари во Република Македонија во регионалните и меѓународните енергетски пазари, унапредување на енергетската ефикасност и поттикнување на користење на обновливи извори на енергија и др.

Моменталната состојба на нејзино изготвување или спроведување, Во 2010 година се донесе Стратегија за развој на енергетиката до 2030 година. Согласно Законот за енергетика Стратегијата за развој на енергетиката се ревидира од страна на Владата на Република Македонија секои 5 години и се однесува за наредниот период од најмалку 20 години. Со Стратегијата за развој на енергетиката се утврдуваат: долгорочните цели за развој на одделни енергетски дејности за да се обезбеди сигурност во снабдувањето со различни видови на енергија, определувањето и користењето на енергетските ресурси и капацитети од стратешка важност за државата, долгорочно планирање на потребите од инвестирање во производни, преносни и дистрибутивни капацитети со цел да се задоволат потребите од енергија и да се обезбеди сигурност во снабдувањето, потребните финансиски средства за реализација на предвидените инвестиции и начинот на обезбедување на истите, стимулативните мерки за инвестирање во енергетски објекти во кои се користат обновливи извори на енергија и др. Во 2014 година со техничка поддршка на УСАИД започна изработка на Стратегија за развој на енергетиката на Република Македонија до 2035 година која ја изработува Македонската академија на науките и уметностите како локален консултант. Се планира предметната стратегија да се донесе во 2015 година.

Временски распоред на имплементацијата – Стратегијата се однесува на период до 2035 година. Согласно Законот за енергетика по предлог на министерството за економија, Владата на Република Македонија, најдоцна една година од денот на донесување на Стратегијата донесува Програма за реализација на Стратегијата за развој на енергетиката за период од пет години. Со програмата се утврдуваат: мерките, условите, начинот и динамиката на реализација на Стратегијата, како и обврските на државните органи, органите на единиците на локалната самоуправа и вршителите на енергетските дејности што имаат обврска за обезбедување на јавна услуга. Во програмата ќе се утврдат и потребните финансиските средства за нејзина реализација, како и изворите и начинот на обезбедување на средствата. Министерството секоја година изготвува извештај за реализација на програмата од во претходната година и го доставува до Владата на Република Македонија.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020 - Мерката придонесува кон столбот Одржлив раст, Димензија Ж. Енергија од Стратегијата за ЈИЕ 2020 и е во согласност со Регионалната стратегија за енергетика на Енергетската заедница.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата, Ненавремена реализација на мерките и активностите предвидени во овој стратешки документ.

Висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката – За изготвувањето на предметната Стратегија се обезбедени средства со техничка помош од страна на УСАИД.

Опис на предвиденото влијание на мерката. Во делот на енергетиката во наредниот период се очекува да се спроведуваат мерки и активности кои ќе придонесат за обезбедување на

сигурност во снабдувањето со сите видови на енергија и енергенси на потрошувачите, и намалување на енергетската зависност на земјата.

Мерка: Изградба на интерконективен 400 kV далекувод ТС Штип – Македонско српска граница

Тип на мерка: Инвестиција за изградба на 400 kV интеркоенктивен далекувод кој претставува прва интерконекција помеѓу Македонија и Србија и има многу важно значење за зголемување на сигурноста на снабдувањето на електроенергетскиот систем на Република Македонија.

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст: Придобивките²⁹ од изградбата на интерконекцијата се огледува преку приходи од: намалување на загуби на електрична енергија (~40,000 евра /годишно), зголемување на прекуграничниот преносен капацитет (~1,300,000 евра /годишно), пораст на транзити меѓу системите во регионот (~450,000 евра /годишно) и израмнување на разликата во цена на електрична енергија во регионот (~1,650,000 евра /годишно).

Моменталната состојба: изградбата на далекуводот е во тек.

Временски распоред на имплементацијата– во прелиминарните активности за изградба на оваа интерконекција е добиено правосилно Одобрение за градење, завршена е испораката на проводното и оптичкото јаже, завршени се испитните тестирања за столбовите, избран е надзор за текот на градбата, во тек е испораката на столбовите. Започната е изградбата на далекуводното поле во 400/110kV ТС Штип и изградбата на далекуводот кои се очекува да завршат до крајот на 2015 година.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020 - Мерката придонесува кон столбот Одржлив раст, Димензија Ж. Енергија.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата–можна е ненавремена реализација од отежнати временски услови за изградба. Нема дополнителни ризици за проектот (како на пример, надминување на буџет, загрозување на животна средина и сл.) бидејќи проектот е во напредна фаза –комплетирани се сите проекти, добиени се потребни дозволи, избран е изведувач, регулиран е откупот на земјиште и започната е градба.

Висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката - 10 мил. евра заем од СБ и 5,15 мил. евра сопствени средства на АД МЕПСО.

Опис на предвиденото влијание на мерката - Новата интерконекција има многу важно значење и за зголемување на сигурноста на снабдувањето на електроенергетскиот систем на Република Македонија бидејќи се отстранува ризикот од појава на несигурни режими и делумни распади на системите од југоисточна Европа кои веќе се случиле неколкупати. Зголемените преносни капацитети и развојот на пазарот се предуслов за регионален диспечинг кој доведува до намалени трошоци за производство на глобално ниво поради расположливоста на производни објекти со различен тип на погон и ниска цена на производство. Новата интерконекција ја смалува потребата за размена на реактивна моќност во регионот. После пуштање во погон, далекуводот ќе генерира 100-тина Mvar кои ќе се инјектираат во мрежата и поволно ќе влијаат на напонскиот профил во околните јазли.

²⁹Technical and Economic Aspects of the Connection of the Electric Power Systems of Serbia and Macedonia through 400 kV Line Nis – Leskovac – Vranje – Skopje, Feasibility Study, ЕКС, ЕМС, September 2003.

Мерка: Изградба на интерконективен 400 KV далекувод ТС Битола 2 – Македонско албанска граница и ТС 400/110 KV Охрид

Тип на мерката – Инвестиција за изградба на 400 kV интеркоенктивен далекувод кој претставува прва интерконекција помеѓу Македонија и Албанија и е последниот дел од реализацијата на коридорот 8 за пренос на електрична енергија меѓу Бугарија, Македонија, Албанија и Италија.

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст. Директните придобивки³⁰ на МЕПСО од изградбата на интерконекцијата се огледува преку приходи од: намалени загуби на електрична енергија (просечно 1.9 мил. евра/год), намалување на неиспорачаната електрична енергија (просечно 1.5 мил. евра /год), зголемено производство на електрична енергија (просечно 0.7 мил. евра /год), ефикасен диспечинг и балансирање на генераторите (просечно 0.4 мил. евра /год), зголемени преносни капацитети и поголеми транзити на електрична енергија (просечно 0.07 мил. евра /год). Интерконективното електрично поврзување меѓу Македонија и Албанија носи значителни придобивки во надминување на „тесните грла“ во мрежата кои го ограничуваат пристапот на генераторите до регионалниот пазар на ЕЕ. Со тоа се намалува производната цена, како во националните системи, така и на регионално ниво. Дополнително, и во двата системи се намалува увезената енергија и се намалуваат преливите кај акумулациите (последниот ефект значи „ослободување“ на постојната „зелена енергија“).

Моменталната состојба – Припрема на конечната Студија за ОВЖС со вметнување на забелешките од јавните расправи и добивање на решение за одобрување на Студијата од МЖСПП. Припрема на тендерска документација за избор на најповолен од заинтересираните проектант кој ќе ја изработи целокупната техничка документација.

Временски распоред на имплементацијата – До сега се изработени Студијата за оправданост и Студијата за оцена на влијанието врз животната средина и спроведена е процедурата за добивање одобрение на Студијата за ОВЖС од МЖСПП. Постапката за пројавување интерес за изработка на целокупната техничка документација е завршена. Во текот на 2015 година се очекува да се избере најповолниот проектант кој ќе ја изработи целокупната техничка документација, а во следниот период се очекува да започнат преговори со финансиска институција за одобрување на заем, да започне експропријација на земјиштето и започнување на изградбата. Се очекува до крајот на 2019 година да заврши изградбата на далекуводот и трансформаторската станица.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020 - Мерката придонесува кон столбот Одржлив раст, Димензија Ж. Енергија.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата – започнувањето на градбата ќе зависи од навремено изработена техничка документација, експропријација на земјиштето и добивање на дозвола за градење како и од преговорите со финансиската институција за обезбедување на заем.

Висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката - за изработка на Студијата за оправданост и Студијата за ОВЖС искористен е грант од WBIF од 800.000 евра, за изработка на техничката документација е одобрен грант од WBIF од 900.000 евра. Според Студијата за оправданост вкупната проценета вредност за изградба на далекуводот и трансформаторската станица е 43,5 мил. евра со предлог 37,3 мил. евра да се обезбедат од заем, а 6,2 мил. евра да се обезбедат од сопствени средства од МЕПСО.

³⁰Feasibility Study and ESIA for Elbasan (AL) - Bitola (MK) 400 kV Transmission Line, COWI - IPF Consortium, January 2013.

Опис на предвиденото влијание на мерката - Во однос на влијанието на проектот врз работата на националната и регионалната преносна мрежа, може да се очекуваат следните ефекти: Оформување на 400 kV контура Албанија – Македонија – Грција, Зголемен преносен капацитет на мрежата за поддршка на прогнозираниот пораст на оптоварувањето и транзитите на електрична енергија и приклучување на нови производни капацитети, Подобрена доверливост на регионалната мрежа, сигурност на напојување и стабилност на преносниот систем, Намалување на техничките загуби на електрична енергија во преносниот систем, Подобрување на квалитетот на напојување со електрична енергија (нормализирање на напонскиот профил, стабилизирање на тековите на моќности и флукуации на фреквенцијата итн.), Поддршка на развојот на регионалниот пазар на електрична енергија во Југоисточна Европа и креирање на можности за трговија со Бугарија и Италија, Намалување на трошоците за обезбедување резервни капацитети и можност за поддршка при хавариски ситуации.

Мерка: Ревитализација и модернизација на преносната мрежа и управување со електроенергетскиот систем

Типот на мерката – Инвестиција за ревитализација и модернизација на преносната мрежа и управување со електроенергетскиот систем е составен од четири компоненти: ревитализација на 110 kV далекуводи, нова опрема за трафостаниците, комплетно затварање на оптичкиот прстен на преносната мрежа и инсталација на системите за надзор и управување со трафостаници.

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст. Со овој проектот ќе се постигне: зголемување на сигурноста на работа на постројките, смалување на степенот на амортизација на опремата инсталирана во далекуводните полиња во 110 kV трафостаници, значително намалување на бројот на испади на далекуводите а со тоа и намалување на безнапонска состојба на потрошувачите на Република Македонија, подигнување на степенот на континуирано снабдување со електрична енергија на потрошувачите, намалување на цената за одржување и проблемите со управувањето со старите далекуводи, зголемување на квалитетот на електрична енергија на ниво на преносен систем, зголемување на безбедноста по вработените и околината.

Моменталната состојба –Тендерската постапка за избор на најповолен консултант е завршена, избран е консултант и следи потпишување на договорот. Во течение е припремата на потребната техничка документација за дел од проектите од компонентите.

Временски распоред на имплементацијата– Проектите од четирите компоненти треба да се реализираат до крајот на 2017 година. Во 2015 година ќе продолжи подготовката на техничката документација, ќе се изработува тендерска документација и ќе се објавуваат тендери.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020 - Мерката придонесува кон столбот Одржлив раст, Димензија Ж. Енергија.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата – започнувањето на имплементацијата ќе зависи од навремено изработена техничка документација, експропријација на земјиште каде ќе биде неопходно, а реконструкцијата на постојните ДВ и замената на опрема во постојните ТС-и ќе зависи од можноста на нивното исклучување од преносната мрежа за работа под напон.

Висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката -25 мил. евра заем од ЕБОР и 15,5 мил. евра сопствени средства од МЕРСО.

Опис на предвиденото влијание на мерката - Со ревитализацијата и модернизацијата на преносната мрежа ќе се постигне исправност, доверливост, сигурна работа на преносната мрежа, ќе се обезбеди размена на податоци помеѓу Националниот Диспечерски Центар и електроенергетските објекти, пренос на податоци од областа на деловното и финансиско работење, пренос на податоци за далечинско водење и управување и обезбедување на видео надзор на сите објекти приклучени на преносната мрежа, поврзување со соседните телекомуникациски мрежи за пренос на податоци на Србија, Бугарија, Грција и Албанија преку постојните и новите интеркоенктивни водови, исполнување на барањата на ENTSO-E за обезбедување на дигитална електронска врска со најмалку два соседни преносни систем оператори за размена на податоци од витално значење за водење на системите и стабилност на регионот.

Водечка мерка: ЗГОЛЕМУВАЊЕ УЧЕСТВО НА ОБНОВЛИВИТЕ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА

Поголемото вклучување на обновливите извори на енергија (ОИЕ) во енергетската потрошувачка се една од главните стратешки цели на Владата на Република Македонија во енергетскиот сектор. Во 2010 година беше донесена Стратегијата за искористување на ОИЕ во Република Македонија до 2020 година. Стратегијата ги дефинира целите за искористување на ОИЕ и начините на кои таквите цели се постигнуваат. Согласно оваа Стратегија, процентот на учеството на обновливите извори на енергија во финалната потрошувачка на енергија во 2020 година треба да изнесува 21%.

Со зголемување на процентуалното учество на ОИЕ во финалната потрошувачка на енергија се придонесува за исполнување на обврските кои произлегуваат од Договорот за основање на енергетска заедница во однос на зголемување на учеството на обновливите извори на енергија во финалната потрошувачка на енергија, следење на политиките на Европската унија во областа на обновливите извори на енергија и реализација на мерки содржани во стратешки документи на државата.

Учеството на ОИЕ во финалната потрошувачка на енергија е во согласност со целите утврдени во Стратегијата на Европската унија 2020 и Стратегијата на ЈИЕ 2020, столб Одржлив раст, Димензија Ж. Енергија.

Со цел да се стимулира изградбата на нови електроцентрали за обновливи извори овие производни објекти можат да се стекнат со статус на повластен производител, а со тоа и со право за продажба на произведената електрична енергија по повластени тарифи. Операторот на пазарот на електрична енергија е должен да ја откупи електричната енергија произведена од повластените производители на електрична енергија.

Мерка: Изградба на мали хидроелектрични центри врз основа на доделена концесија за вода за производство на електрична енергија

Тип на мерка: Изградба на мали хидроелектрични центри.

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст: Изградбата на МХЕ во Република Македонија позитивно влијае врз локално економскиот развој преку подобрување на тамошната инфраструктура, нови пристапни патишта, далекуводи, трафостаници. Производството на електричната енергија од МХЕ ќе придонесе за намалување на увозот на електрична енергија за тарифните потрошувачи. Годишното производство на електрична енергија од изградените 66 МХЕ е проценето на околу 230 GWh што во однос на сегашното производство на електрична енергија од хидроелектраните би значело зголемување од 15% на електричната енергија произведена од ХЕ додека вкупното производство на електрична енергија во Македонија би се зголемило за околу 4%.

Моменталната состојба на нејзино изготвување или спроведување, Во моментот изградени се вкупно 25 МХЕ со инвестиција над 30 мил. евра, додека во фаза на изградба се уште 21 МХЕ со инвестиција над 20 мил. евра. Во фаза на обезбедување на документи за започнување со градба се уште 20 локации на кои се предвидени МХЕ. Владата на Република Македонија врз основа на спроведена постапка од страна на Министерството за животна средина и просторно планирање за доделување на концесија за вода за изградба на МХЕ за производство на електрична енергија донесе 23 Одлуки за избор на најповолен понудувач за изградба на вкупно 32 МХЕ кои треба да бидат изградени до крајот на 2018 година.

Временски распоред на имплементацијата - Во текот на 2015 година и 2016 година се очекува да се изградат 21 МХЕ кои во моментот се во фаза на градба, додека останатите 20 МХЕ се очекува да се изградат до 2017 година.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020 -Искористувањето на обновливите извори на енергија е во согласност со столбот Одржлив раст, Димензија Ж. Енергија.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата, Ненавремено обезбедување на техничка документација за започнување со изградбата и ненавремена изградба на МХЕ согласно роковите утврдено со концесискиот договор, недоволен интерес од страна на приватни инвеститори, ризик од аспект на влијанието врз животната средина и сл.

Висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката - не се предвидуваат буџетски средства за изградба на МХЕ. Се плаќа еднократен надомест за концесија за вода како и концесиски надоместок во корист на државата во износ на 2% од вкупниот приход од произведената и откупената електрична енергија во секоја година на користење.

Операторот на пазарот на електрична енергија е должен да ја откупи електричната енергија произведена од повластените производители на електрична енергија -МХЕ врз основа на повластените тарифи за одделните блокови, според следната табела:

Блок	Количина на испорачана електрична енергија по блокови (kWh)	Повластена тарифа за испорачаната електрична енергија по блокови (€€/kWh)
I	≤ 85.000	12,00
II	> 85.000 и ≤ 170.000	8,00
III	> 170.000 и ≤ 350.000	6,00
IV	> 350.000 и ≤ 700.000	5,00
V	> 700.000	4,50

Опис на предвиденото влијание на мерката, Изградбата на МХЕ во Република Македонија позитивно влијае врз локално економскиот развој преку подобрување на тамошната инфраструктура, нови пристапни патишта, далекуводи, трафостаници. Се отвораат нови работни места во градежниот сектор, врз основа на информациите од концесионерите во фазата на изградбата се ангажираат градежни работници и високо квалификуван кадар.

3.2. ЧОВЕЧКИ КАПИТАЛ

Квалитетот на образованието е основа за економски раст и развој, најголемиот предизвик во таа насока е решавањето на потребите на приватниот сектор преку подобрување на квалитетот на формалното, неформалното и информалното образование и обука.

Високо образование. Со цел обезбедување на квалитетно високо образование кое ќе се темели на приближување на знаењата на студентите до барањата на пазарот на трудот, како и на воедначување на квалитетот на високото образование, ќе продолжи процесот на реформи преку примена на меѓународните и европските стандарди за евалуација и самоевалуација на

ниво на високообразовни установи и на ниво на студиски програми, акредитација на студиски програми на англиски јазик, развивање на студиски програми со вклучена практична и клиничка настава, вклучување на истакнати стручњаци менаџери од реалниот сектор (среден и висок менаџмент). Во оваа насока ќе продолжи и понатамошната имплементација на Болоњскиот процес, особено од аспект на квалитет на високото образование, интердисциплинарност на студиските програми, развој на докторски студии, размена на студенти и наставно-научен кадар. Во насока на обезбедување на квалитет во високото образование фокусот ќе се насочи кон институционално јакнење на сите релевантни чинители како и реформулирање на моделот за финансирање во високото образование. Во таа насока ќе се воведат надворешно оценување во високото образование. Со измените на Законот за високо образование од јануари 2015 година, предвидено е содржината на студиската програма за првиот циклус на академски студии (со исклучок на национална историја, филологија и уметноста) да има најмалку 80% совпаѓање на содржините и исходите од учењето со иста или слична студиска програма, која се изведува на универзитет, кој се наоѓа на првите 50 места од соодветната област, на ранг листата која ја изготвува Центарот за светска класа универзитети при Шангајскиот Џиао Тонг Универзитет од Народна Република Кина, освен за слободно изборните предмети. Усогласувањето на студиските програми треба да се заврши заклучно со следната академска година.

Во однос на високото образование во Република Македонија, согласно податоците, бројот на лица кои се запишани на 5те државни и 9те приватни универзитети во учебната 2013/14 година изнесува околу 58.000 студенти од кои 85% ги посетуваат студиите на државните универзитети. Стапката на лица кои го напуштаат високото образование, согласно податоците од 2010 година изнесува околу 38,8% од вкупниот број на студенти кои навремено ги завршиле студиите. Постои континуиран раст на уписи на студенти на факултетите од областа на техничките, природните науки и од областа на ИТ.

Во насока на одржливост на реализираниот проект „Опремување на лаборатории за научно истражувачка и апликативна дејност“ Министерството за образование и наука заедно со Институтот за акредитација на Република Македонија согласно изготвената анализа, идентификуваа 42 лаборатории за кои се препорачува иницирање на постапката за акредитација. Седум лаборатории веќе имаат завршено со постапката за акредитација, а останатите 35 лаборатории имаат започнато активности за акредитација. Акредитацијата треба да заврши заклучно со првата половина од 2015 година. Со акредитацијата на лабораториите се очекува нивна поголема искористеност како од страна на компаниите така и од страна на студентите и факултетите, со што ќе се обезбеди нивна самоодржливост.

Со проектот Превод на 1000 стручни, научни книги и учебници од кои се учи на најдобрите универзитети во САД и Велика Британија, а од областа на правото во Франција и Германија, се овозможи на студентите, научните соработници и практичарите да дојдат до сознанија од одделни области кои им помагаат во понатамошното усовршување и оспособување. Вкупниот број на досега преведени, испечатени и промовирани книги изнесува 907 наслови, а останатите 93 наслови треба да бидат испечатени до 2016 година. Книгите се бесплатно достапни за сите заинтересирани во библиотеките на универзитетите, како и во посебен објект „Читална 1000 книги“ кој има околу 300 посети дневно.

Основно и средно образование. Во рамките на поддршката на еднаквиот пристап до сите нивоа на образование, ќе продолжи обезбедувањето на: бесплатни учебници, бесплатен превоз, бесплатно сместување на ученици од основно и средно образование, стипендии за

ученици во средно образование, за ученици со посебни потреби, за ученици од социјалните категории, талентирани ученици и талентирани ученици-спортисти.

Во средното образование продолжува реализацијата на предметот “Бизнис и претприемништво”, Од оваа учебна година, воведен е предметот “Иновации” во основно образование (9-то одделение). Целта за воведување на овие наставни програми е развивање на склоноста кон иновации на учениците. Од учебната 2015/2016 година, во рамки на основното образование ќе биде воведен предмет “програмирање” како дел од наставната програма.

Во учебната 2015/2016 година Министерството за образование и наука ќе продолжи со имплементација на Кембриџ наставните програми во основно образование. Од следната учебна година ќе бидат воведени Кембриџ наставните програми по математика и природни науки од 4-то до 6-то одделение, како надополнување на Кембриџ наставните програми по математика и природни науки од 1-во до 3-то одделение, воведени од оваа учебна година. Од учебната 2016/2017 година овие програми ќе бидат воведени од 7-мо до 9-то одделение.

Стручно образование и обука. Реформите во стручното образование и обука се фокусираат кон зголемување на економската ефикасност на системот на стручното образование и обука, преку соработка на стручните училишта со работодавачите и компаниите, воведување на наставни планови и програми согласно потребите на пазарот на трудот и креирање на курикулуми кои ќе одговорат на потребата од специјализирани вештини на работната сила, вклучувајќи и го и доживотното учење.

Подобрувањето на системот на средно стручно образование се врши преку усогласување на квалитетот и релевантноста на средното стручно образование со пазарот на трудот и воспоставување на соработка на училиштата со индустријата.

Потребата за развој на модел за подоцнежнo насочување на учениците кон стручна специјализација е поткрепена од постоењето на консензус меѓу стручната јавност дека раното насочување може да наштети на учениците и дека диверзификацијата треба да почне откако ќе се стекнат со основните вештини. Потребата од развој на ваков модел е и поради фактот што раниот почеток на диверзификацијата и прекумерна специјализација доведоа до создавање на база на завршени средношколци со тесен спектар на вештини, а особено е загрижувачки недостатокот на фундаментални вештини (јазична и математичка писменост, познавање на странски јазик, вештини за природни науки и ИТ) потребни за доживотно учење кое е задолжително во модерните економии.

Од голема важност е и набавката на опрема за практичните обуки во училиштата, која ќе се имплементира паралелно со воведувањето на реформираните наставни програми која ќе овозможи на ученикот да се стекне со вештини согласно потребите на индустријата.

За воспоставување на соработка на училиштата со индустријата предвидени се активности за идентификување на успешни модели за вклучување на претпријатијата во практичната обука. Ќе бидат финансирани грантови за поддршка на заеднички проекти помеѓу средните стручни училишта и претпријатијата во насока на подобрување на практичната обука при што учениците најдиректно ќе се запознаат со предизвиците на професијата која ја одбрале.

Образование на возрасни. Ќе продолжи реализацијата на Стратегијата за образование на возрасни, преку реализација на годишни акциски планови.

Во рамките на системот за неформално образование на возрасните, ќе продолжи верификацијата на понудувачи и на програми за образование на возрасни. Досега се верификувани вкупно 86 програми за образование на возрасни, при што согласно Анализата на пазарот на

труд одредени верификувани програми ќе бидат дел од Оперативниот план за активни мерки и програми за вработување за 2015 година. Се очекува да продолжи растечкиот тренд на учество на верификувани понудувачи на програми за образование на возрастните во реализацијата на Оперативниот план. Започнувајќи од 2015 година се очекува поголемите компании во Република Македонија да се вклучат во реализацијата на оперативниот план, со тоа што ќе достават програми за обука на лица во рамките на сопствената струка, која понатаму ќе биде одобрена и истите ќе бидат верификувани во образовни центри.

Наука и истражување. Во наредниот период ќе продолжи градењето на националните капацитети преку обуки и работилници со цел поуспешно учество во новата ЕУ програма ХОРИЗОНТ 2020.

Водечка мерка: РЕФОРМА НА СЕКУНДАРНОТО И ТЕРЦИЈАРНО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ИСТОТО ДА ОДГОВОРИ НА ПОТРЕБИТЕ НА ПРИВАТНИОТ СЕКТОР

Мерка: Унапредување на транспарентноста на високото образование во Република Македонија преку обезбедување на квалитет во високо образование

Тип на мерка: Проект

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст:

Оваа мерка е компонента од проектот „Развивање на вештини и поддршка на иновации“. Таа е насочена кон транспарентноста и ефикасноста на системот за обезбедување на квалитет, како и на финансиските механизми во високото образование.

Моменталната состојба на нејзино изготвување или спроведување и временски распоред на имплементацијата: Проектот е започнат во март 2014 година, а активностите од оваа компонента се очекува да се реализираат во периодот 2015-2017 година. Во рамки на Компонентата 1: Подобрување на транспарентноста на високото образование се предвидуваат следните под-компоненти:

1. Обезбедување на квалитет во високото образование преку административно зајакнување на Одборот за акредитација и евалуација и другите чинители во делот на управување со квалитет во високото образование, поддршка за надворешна евалуација во високо образовниот сектор и надградба ЕМИС системот.

Во врска со оваа активност, за 2015 година планирана е анализа на потребите на Одборот за акредитација и евалуација, од аспект на исполнување на критериумите за членство во ЕНКА. За оваа цел веќе е ангажиран меѓународен консултант во рамките на Проектот за развој на вештини и поддршка на иновации.

2. Реформи во финансирање на високото образование преку проценка и избор на најадекватен финансирачки модел, дизајнирање на финансиски модел, формула и план за имплементација, идентификување на показатели на изведба и излезна рамка за следење и евалуација и започнување со примена на новиот модел.

Во врска со оваа активност, за 2015 година планирано е ангажирање на меѓународен консултант во рамките на Проектот за развој на вештини и поддршка на иновации, како и извршување на првата фаза од задачата на овој консултант, т.е. проценка на различните модели на финансирање и анализа на нивните јаки и слаби страни имајќи го предвид Македонскиот контекст.

3. Основање на Национална канцеларија за трансфер на технологија како и нејзино операционално функционирање, набавка на патенти и формирање на дата база.

За 2015 година планирано е дефинирање неопходните чекори за формирањето на Националната канцеларија за трансфер на технологија како правен субјект, вклучувајќи временска рамка, дефинирање на ентитети одговорни за секоја фаза на основање, дефинирање на дизајнот на организационата структура на Националната канцеларија, потреби од хардвер и софтвер, дефинирање на оперативните постапки, процеси и оперативни правила за различни продукти кои ќе ги нуди Националната канцеларија за трансфер на технологија.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020: Поврзаност со цел-Поврзување на образованието со потребите на пазарот на трудот – Димензија Г.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата: Задоцнето реализирање на активностите од проектот.

Висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката: Предвидени се средства во висина од 4.000.000 УСД, за реализација на активностите од оваа компонента, обезбедени преку Заем од Светската Банка.

Мерка: Модернизација на средното техничко стручно образование и обука

Тип на мерка: Проект

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст:

Оваа мерка е компонента од проектот „Развивање на вештини и поддршка на иновации“ и средствата за секоја од подолу наведените активности се обезбедени во рамки на Проектот.

Ќе се модернизира системот на средно техничко стручно образование преку техничка поддршка на модел за трансформација на системот што е ориентиран кон тесни и конкретни занимања во систем што ќе овозможи пошироко и генерално техничко образование со кое учениците брзо ќе се адаптираат на потребите на динамичниот пазар на труд. Со цел да се обезбеди добра поврзаност со идните пазарни барања се планира активно вклучување на бизнис заедницата во процесите на развивање на наставните планови и програми. За 2015 година, преку проектот за развој на вештини и поддршка на иновации, планирано е ангажирање на консултантска куќа која заедно со локалните одговорни институции и сите засегнати страни ќе работат на реформа на средното техничко стручно образование.

Во рамките на оваа активност, во 2015 и 2016 година предвидено е да се изработат следниве документи и спроведат следниве активности:

- Изработка на Методологија за развој на стандарди на занимања и обезбедување на техничка помош за развој на стандарди на занимања,
- Изработка на Методологија за развој на стандарди на квалификации и обезбедување на техничка помош за развој на стандарди на квалификации,
- Изработка на Методологија за развој на образовни профили и планови и обезбедување на техничка помош за развој на образовни профили и планови,
- Изработка на Методологија за развој на нови наставни програми и релевантни модули и обезбедување на техничка помош за развој на нови наставни програми и релевантни модули,
- Подготовка на соодветни прашалници, прибирање и анализа на податоците како и подготовка на извештај за рационализација на мрежата на средните стручни училишта,
- Организирање на обука со фокус на новиот систем и новите наставни програми,

- Подготовка на детална техничка спецификација за секое средно стручно училиште во врска со потребите од опрема за изведување на практична настава, во контекст на потребите на новите наставни програми.

Исто така, ќе се обезбедуваат и грантови за соработка помеѓу училиштата и индустријата. За спроведување на сите планирани активности во рамки на оваа компонента предвидени се 4,4 милиони долари.

Оваа компонента ќе се реализира преку имплементација на следните под-компоненти:

1. Обезбедување на квалитет и релевантност со пазарот на труд на средното техничко образование преку развивање на сеопфатен модел за трансформација, развивање на стандарди на занимање, наставни планови и програми засновани на компетенции, проценка на ефикасноста на мрежата на средни стручни училишта, како и нудење решение за нејзино унапредување, развивање на програма за обука на наставници базирана на идентификувани потребни вештини, подготовка на материјали за обука и имплементација на програмата за обука, анализа на потребите за набавка на опрема како и набавка на опрема за реализација на практичната обука во училиштата.

Моменталната состојба на нејзино изготвување или спроведување и временски распоред на имплементацијата: Проектот е започнат во март 2014 година, а активностите од оваа компонента се очекува да се реализираат во периодот 2015-2017 година.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020: Поврзаност со цел-Поврзување на образованието со потребите на пазарот на трудот –Димензија Г.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата: Задоцнето реализирање на активностите од проектот.

Висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката: Предвидени се средства во висина од 4.500.000 УСД, за реализација на активностите од оваа компонента, обезбедени преку заем од Светската Банка.

Опис на предвиденото влијание на мерката. Модернизацијата на средното техничко стручно образование придонесува кон зголемување на конкурентноста на работната сила на пазарот на трудот.

Мерка: Промовирање на доживотното учење преку модернизација на средното стручно образование и обука и образованието на возрасни

Тип на мерка: ИПА Проект (ОПРЧР 2007-2013)

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст: Целта на проектот е натамошна поддршка за развој на човечките ресурси преку зајакнување на системот за доживотно учење, односно модернизација на стручното образование и обука и образованието за возрасни:

- Натамошно јакнење на Центарот за стручно образование и обука во соработка со приватниот сектор и социјалните партнери во согласност со релевантните стратегии,

-Натамошно јакнење на системот за стручно образование и обука во соработка со приватниот сектор и социјалните партнери во согласност со релевантните стратегии преку подготовка на нови стандардни за занимања, стандарди за стручни квалификации и наставни планови и програми, имплементација на практичен систем за обука, зајакнување на кариерните центри и кариерното советување во средните стручни училишта, како и промовирање на атрактивноста на стручното образование и обука,

Понатамошно зајакнување на системот за образование на возрасни преку градење на капацитетите на локалната самоуправа за анализа на пазарот на трудот и обезбедување на информации согласно Законот за образование на возрасни, развивање и тестирање на

програми за возрасни во соработка со приватниот сектор и социјалните партнери, поддршка за концепти за формирање на јавни институции за образование на возрасни на локално ниво, подготовка на нов стратешки документ за образование на возрасни, како и промоција на атрактивноста на програмите за образовани за возрасни,

- Зајакнување на целокупниот капацитет на националниот систем за доживотно учење, со посебно внимание на стручното образование и обука и образованието на возрасните преку градење на капацитетите на релевантните институции и

- Подготовка на технички спецификации за набавка на систем за мониторинг и евалуација на стручното образование и образованието за возрасни и за набавка на наставна опрема за стручна обука.

Моменталната состојба на нејзино изготвување или спроведување и временски распоред на имплементацијата: Проектот се очекува да започне во мај 2015 година, а неговата имплементација ќе се одвива во периодот мај 2015 - мај 2017 година.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020: Поврзаност со цел-Поврзување на образованието со потребите на пазарот на трудот –Димензија Г.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата: Несоодветна техничка спецификација што може да влијае на ненавремено извршување на договорот за набавка.

Висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката: Предвидени се средства во висина од 2,3 мил. евра, од кои 85% се обезбедени од ИПА и 15% национално кофинансирање.

Опис на предвиденото влијание на мерката. Модернизацијата на средното стручно образование и образованието на возрасни придонесува кон усогласување на потребите на пазарот на трудот и работната сила, што понатаму доведува до зголемување на конкурентноста на работната сила на пазарот на трудот.

Водечка мерка: ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ПОВРЗАНОСТА МЕЃУ БИЗНИСОТ И АКАДЕМСКАТА ЗАЕДНИЦА

Мерка: Обезбедување на финансиски инструменти за подобрување на иновативниот капацитет на претпријатијата и соработка со истражувачките организации

Тип на мерка: Проект

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст:

Во рамките на оваа мерка ќе се преземат чекори за изградба на институционален капацитет за стимулација на иновативните активности а ќе се воведат и в финансиски инструменти за поддршка на иновацискиот и технолошки развој во рамките на претпријатијата. Првата објава на повик за доделување на средства од страна на Фондот е планирано да се случи во февруари 2015 година, а ќе се однесува на кофинансирани грантови за спин оф и старт ап компании.

Моменталната состојба на нејзино изготвување или спроведување и временски распоред на имплементацијата: Проектот е започнат во март 2014 година, а активностите од оваа компонента се очекува да се реализираат во периодот 2015-2017 година.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020: Поврзаност со цел-Поврзување на образованието со потребите на пазарот на трудот –Димензија Г.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата: Задоцнето реализирање на активностите од проектот.

Висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката:

Средствата за првите исплати се обезбедени од Програмата за рурален развој и од заемот на Светската банка.

Планираниот износ на средства за исплата во 2015 година, поделен по инструменти е следниот:

- Кофинансирани грантови за старт-ап, спин-оф и иновации - 345.000 евра,
- Кофинансирани грантови и условени заеми за комерцијализација на иновации - 75.000 евра,
- Кофинансирани грантови за трансфер на технологии - 50.000 евра,
Вкупно - 470.000 евра.

Опис на предвиденото влијание на мерката: Зголемување на капацитетите на претпријатијата за истражување и иновации.

3.3. ПОДОБРА ИНДУСТРИСКА СТРУКТУРА

Водечка мерка: ПОДДРШКА НА КОНКУРЕНТНОСТА И РАЗВОЈ НА МСП

За поттикнување на конкурентноста како основа на одржлив економски раст донесени се повеќе документи и тоа: Индустриска политика - како интегриран и проактивен документ за поттикнување на конкурентноста на македонската економија, со идентификувани 5 области на делување - истражување, развој и иновации; интернационализација и поттикнување на СДИ; развој на МСП и претприемништво; развој на кластерско здружување и еколошки производи и услуги за одржлив развој, Стратегијата за промоција на извозот; Иновациона стратегија, Стратегија за развој на занаетството 2011-2020, Стратегијата за развој на туризмот и други.

Документите ги следат препораките и поврзаните комуникации од Стратегијата ЕУ 2020, Стратегијата за ЈИЕ 2020, ЕУ Актот за мали бизниси и други соодветни регионални иницијативи.

Стратешките документи и политики се спроведуваат преку: а) годишни буџетски програми кои се имплементираат од страна на министерствата и агенциите б) акциски планови - како што се акцискиот план за иновации, акцискиот план за подобрување на конкурентноста на РМ согласно Глобалниот индекс за конкурентност, акцискиот план за подобрување на резултатите на РМ согласно Глобалниот иновационски индекс и др. в) проекти - како што се „ТОП менаџмент“ за обука на менаџментот, „Странски експерти за потребите на домашните компании“ во функција на пренесување на знаење и зајакнување на вештините, „Учиме од бизнис заедницата“, како форма на директен дијалог со компаниите и др.

За поголема транспарентност, подобрена информираност и поефикасна промоција на програмите и мерките сите програми и проекти на Владата, донаторите и Европските програми кои нудат поддршка на фирмите во нивниот раст и развој се претставени на порталот www.konkurentnost.mk, кој континуирано се ажурира. Месечната посетеност на оваа веб страна е околу 8.000 посети.

Од аспект на промоција на извозот веб порталот на АСИПИРМ континуирано се надградува од аспект на функционалност и достапност на информации.

Во насока на подобро информирање на приватниот сектор ќе се користат можностите кои ги нуди ЕИЦМ со советодавната помош за можностите за воспоставување деловна соработка и информирање за правната и деловната регулатива на ЕУ и за програмите на ЕУ.

Како една од детерминантите за конкурентноста на земјата е пристапот до финансии. Со олеснување на пристапот до финансии се придонесува кон поддршка за создавање бизнис, а за постојните фирми се обезбедува поддршка во раст и развој, извоз, иновации.

Со цел подобрување на пристапот до финансии за претпријатијата во 2015 година продолжува поддршката преку МБПР за пристап до кредитите финансирани од ЕИБ со пониска каматна стапка, а ќе се преземаат и активности во насока на промоција на концептот на финансирање на претпријатија преку бизнис ангели.

Како дополнителна можност за поддршка на проекти за приватниот сектор се и европските проекти во кои Македонија се вклучи: КОСМЕ, ХОРИЗОНТ 2020. Исто така Република Македонија учествува во регионалниот проект Платформата за развој на претпријатија и иновации за Западен Балкан – ЕДИФ, поддржан од ЕК, ЕБОР и Европскиот инвестициски фонд.

Поттикнување на развој на индустријата и подобрување на пристапот до финансии со цел создавање производи со поголема додадена вредност, односно создавање на конкурентна домашна индустрија, подготвена за настап на глобалниот пазар, базирана на знаење, иновации и соработка меѓу актерите на индустрискиот развој.

Сите активности се во корелација со препораките од Извештајот на ЕК за напредокот на РМ - Поглавје 20 Претпријатија и индустриска политика, Националниот Акциски план за имплементација на Стратегијата ЈИЕ 2020, областите: Одржлив, Интегриран и Паметен раст, Заклучоците од Министерскиот дијалог меѓу министрите за финансии и економија на ЕУ и земјите кандидати од 24.04.2014.

Мерка: Имплементација на годишни програми за поддршка на претпријатијата и кластерите

Тип на мерка: Програма

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст: Со цел понатамошна реализација на активности за подобрување на конкурентноста и растот на претпријатијата, МЕ и АППРМ ќе продолжат да имплементираат годишни програми за поддршка на конкурентност, иновации и претприемништво преку кофинансирање на активности за развојот на фирмите преку следните мерки дадени во програмите:

- Поддршка на инфраструктурата за МСП (поддршка на проекти на бизнис центри и занаетчиски комори)
- поддршка на имплементацијата на стандардите за квалитет ISSO, HACCP, HALAL,
- поддршка на женското претприемништво,
- промоцијата на занаетството,
- зголемување на продуктивноста и диверзификација на производството преку развој на нов или подобрување на постојниот производ,
- развој на пазар,
- поддршка на патенти,
- разни специјализирани обуки за зајакнување на вештините на менаџментот и вработените поврзани со технолошки развој, иновации и извоз, и др.
- обуки за подготовка на бизнис план и обуки за наставници, професори и студенти за претприемништво
- Имплементација на ваучерски систем на советување,
- Подготовка на годишен извештај – Опсерваторија за МСП,
- Поддршка на организирање промотивни настани за МСП,

- мерки за поддршка на активностите на кластерите и кластерските здруженија.

Моменталната состојба на нејзино изготвување или спроведување, Планирана буџетска програма за 2015 година.

Временски распоред на имплементацијата. Се реализираат со објавување јавни повици во 2015 година.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020 Придонесува кон реализација на мерките за столбот Одржлив раст, Димензија И. Конкурентност, како и за столбовите Интегриран раст и Паметен раст.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата, Голем интерес од страна на претпријатијата за понудените мерки и ризик планираните средства да не бидат доволни.

Висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката - 15,9 милиони денари од Буџетот на РМ. Станува збор за вкупната вредност само на две програми финансирани од буџет и тоа:

- Програма за конкурентност, иновации и претприемништво за 2015 година, имплементирана од МЕ, вредност 12.070.000 денари;
- Програма за поддршка на претприемништвото, конкурентноста и иновативноста на МСП во 2015 година, имплементирана од АППРМ, вредност 3.900.000 денари.

Опис на предвиденото влијание на мерката Зајакнување на капацитетот и конкурентноста на фирмите, зголемен извоз, зголемен број на вработени во МСП, зголемен број на МСП.

Мерка: Поттикнување и поддршка на иновацијата кај МСП

Тип на мерка: Програма

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст: Оваа мерка се однесува на поттикнување и поддршка на иновацијата кај микро, мали и средни претпријатија, новоосновани претпријатија и на поттикнување забрзан технолошки развој. Целта е подобрување на капацитетите на компаниите преку трансфер на знаења, трансфер на технологии, развојни истражувања и иновации.

За остварување на оваа цел, Фондот за иновации и технолошки развој разви четири инструмента (грантови шеми) за финансирање проекти:

1. Кофинансирани грантови за старт-ап, спин-оф трговски друштва и иновации
2. Кофинансирани грантови за условени заеми за комерцијализација на иновации
3. Кофинансирани грантови за трансфер на технологии
4. Техничка помош преку деловно-технолошки акцелератори.

Јакнењето на капацитетите на компаниите преку трансфер на знаења, трансфер на технологии, развојни истражувања и иновации ќе придонесе за зголемување на конкурентноста на компаниите, водејќи кон подобрена економска клима, економски раст и развој. Воедно ќе придонесе и за промовирање и поттикнување на иновацијата кај МСП во земјата.

Преку доделување на средства за горе наведените цели би се подобриле следните економски перформанси на Република Македонија:

- Зголемени јавни инвестиции во активности поврзани со иновации и трансфер на технологии;
- Зголемен удел на приватно финансирање во активности поврзани со истражување и развој, иновации и трансфер на технологии;
- Зголемување и унапредување на иновацијата кај МСП во приватниот сектор

- Поттикната соработка помеѓу приватниот сектор и високообразовните / истражувачките институции;
- Промовирана претприемачка култура;
- Зголемување на бројот на иновативни бизниси кои отвораат нови работни места кои се квалитетни и одржливи;
- Подобрена конкурентноста на МСП;
- Унапредена економска клима за одржлив развој.

Моменталната состојба на нејзино изготвување или спроведување. Со цел успешно спроведување на оваа мерка, во текот на 2014 година беа реализирани следните активности:

- Воспоставување на Фондот за иновации и технолошки развој (развој и усвојување на основачки правни акти, просторно опремување и кадровско екипирање);
- Развој и усвојување на програмските документи за спроведување и следење на инструментите на ФИТР
- Промотивни активности со Стопанска комора на Македонија и Македонска банка за поддршка на развојот во 5 градови пред 126 присутни.

Во тек е подготовка на јавен повик за првиот инструмент на Фондот- Кофинансирани грантови за старт ап, спин оф, трговски друштва и иновации.

Временски распоред на имплементацијата Предвидено е инструменти на ФИТР да се пилотираат во текот на 2015та година. Според динамиката за спроведување до 2017 година се планира по најмалку еден јавен повик по инструмент годишно.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020 Придонесува кон реализација на мерките за столбот Одржлив раст, Димензија И. Конкурентност, како и за столбовите Интегриран раст и Паметен раст Димензија Е. И&Р и иновации.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата. Постојат два вида потенцијални предизвици за успешно реализирање на оваа мерка:

Внатрешни ризици кои вклучуваат:

- Недоволни институционални/човечки капацитети на Фондот за иновации и технолошки развој за спроведување и следење на инструментите (во поглед на комплексност на задачите и обем на задачите);
- Потенцијални слабости во процедурите развиени за имплементација и следење на инструментите;
- Неадекватно буџетско планирање (во поглед на обезбедување на потребните/програмираните финансиските средства за грантови и условени заеми според однапред предвидената динамика).

Надворешни ризици кои вклучуваат:

- Недоволна заинтересираност помеѓу потенцијалните апликанти за инструментите на Фондот;
- Недоволна бизнис подготвеност (и познавања) помеѓу потенцијалните апликанти за развој на проекти (бизнис планови);
- Недоволен потенцијал помеѓу корисниците за успешно реализирање на проектите според договорените цели, буџет и динамика.

Висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката: Предвидени се 9.159.750 евра за реализација на активностите, обезбедени преку заем од СБ за период 2015-2019. Во буџетот на ФИТР за 2015 година одобрени се 10.375.000 денари (од заемот од СБ), 514.000 денари од основен буџет на ФИТР и

18.005.000 денари од ИПАРД кои ќе се обезбедат со потпишување на меморандум помеѓу ФИТР и Агенција за поддршка на земјоделството и рурален развој.

Опис на предвиденото влијание на мерката. Имајќи во предвид дека Република Македонија е земја во развој, стратешкото влијание на оваа мерка би била придонес кон економската конвергенција (economic convergence) на земјата преку поддршка на проекти кои во основа водат кон основање нови бизниси, отворање нови работни места (посебно за млади и висококвалификувани/специјализирани лица), поттикнување одржлив раст на бизнисите, поврзување на истражувачката дејност со претприемништвото и следствено, развој на производи и услуги кои би биле конкурентни на глобалниот пазар. Воедно преку својата работа Фондот ќе придонесе кон создавање на ефективен систем на иновации, одржливо регулаторно опкружување за поддршка на иновации, зајакнување на склоноста на бизнис секторот за внесување иновации и зголемување на протокот на знаење меѓу актерите во иновациите.

Мерка: Финансиска поддршка на малите и средни претпријатија преку инструментите на МБПР

Тип на мерка: Кредитна линија од ЕИБ – четврта фаза во износ од 100 мил. евра.

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст: Пристап на МСП до квалитетна кредитна линија со фиксна годишна каматна стапка од 5,5% за поддршка на инвестиции во основни и обртни средства, приоритетни проекти, намалување на невработеноста, зголемување на извозот и подобрување на ликвидноста.

Моменталната состојба на нејзино изготвување или спроведување: Од аспект на пристапот до финансии, преку МБПР досега успешно и целосно се реализирани Финансиските договори за заем меѓу ЕИБ и МБПР наменети за кредитна поддршка на МСП и приоритетни проекти и тоа: прва фаза во износ од 100 мил. евра, втора фаза во износ од 50 мил. евра и трета фаза во износ од 100 мил. евра. Средствата до крајните клиенти се пласираат преку деловните банки и тоа за МСП до 3,5 мил. евра и рок на отплата до 8 години по кредитокорисник. Од ЕИБ кредитната линија досега се повлечени 282 мил. евра за финансирање на 1.378 проекти, преку кои се поддржани 5.868 нови работни места. Планирани активности на МБПР за понатамошно подобрување на пристапот до финансиски средства во 2015 година се:

- реализација на кредитната линија од ЕИБ– четврта фаза;
- засилено промовирање на ЕИБ кредитните линии и останатите производи на Банката.

Временски распоред на имплементацијата: Во континуитет се спроведуваат активности за повлекување на нови средства/транши или за подобрување на условите на кредитните линии и останатите производи.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020: Придонесува кон реализација на мерките од столбот Одржлив раст, Димензија И. Конкурентност.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата: Високата ликвидност на деловните банки која може да го намали интересот за повлекување на средства од ЕИБ кредитната линија и идното движење на стапката на ризични пласмани, како и квалитетот на проектите и оценката на банките за кредитната способност на претпријатијата.

Висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката: Помеѓу 200-350 илјади евра на годишно ниво обезбедени од Буџетот на Република Македонија за субвенционирање на каматата за ЕИБ кредитната линија во зависност од движењето на ЕУРИБОР.

Опис на предвиденото влијание на мерката: Полесен пристап до финансии за МСП, атрактивна каматна стапка, поволни кредитни услови за подобрување на конкурентноста. зголемување на извозот, развој на неразвиените подрачја и создавање на нови работни места. Се очекува со ЕИБ 4 кредитната линија да се поддржат околу 480 проекти и околу 2080 нови работни места.

3.4. ДЕЛОВНО ОКРУЖУВАЊЕ

Во следниот среднорочен период ќе продолжи спроведувањето на активности за подобрување на бизнис климата, зајакнување на конкурентноста на македонската економија и воспоставување на еднакви услови за работење на економските субјекти. Во овие мерки и активности се инкорпорирани најдобрите искуства на многу европски земји и препораките на меѓународните институции. Имплементацијата на овие проекти се очекува директно да придонесе за зголемување на економскиот раст, зголемување на конкурентноста на земјата и намалување на невработеноста.

Водечка мерка: ПОНАТАМОШНО НАМАЛУВАЊЕ НА РЕГУЛАТОРНИОТ И АДМИНИСТРАТИВНИОТ ТОВАР ВРЗ БИЗНИСОТ

Мерка: Спроведување на мерки за подобрување на деловното окружување

Тип на мерка: Програма

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст: Реализацијата на предложените мерки и активности ќе придонесе за понатамошно олеснување на условите за водење на бизнис во земјата, како за домашните, така и за странските компании.

Започнување на бизнис

- Проширување на категоријата Регистрационен агент со вклучување на адвокатите во оваа категорија и спроведување на мерки за континуирана обука и поддршка на регистрационите агенти.

Добивање на градежни дозволи

- Олеснување на постапката за вадење извод од урбанистички план во дигитална форма преку информациски систем Е-одобрение за градење и детално прецизирање во законските одредби дека хидротехничките услови не се обезбедуваат во постапката за издавање на одобрение за градење.

Регистрирање на имот

- Дигитализација на катастарските планови - специфична програма

Проектот дигитализација на катастарските планови го поддржува процесот на конверзија на катастарските планови од хартиена форма во векторска форма, по извршената хармонизација на графичките податоци на катастарските планови со атрибутните податоци, истите се сместуваат во централна база на податоци (eКат база). Согласно Акцискиот план за дигитализација на катастарските планови, 1497 катастарски општини импортирани се во МАК ЕДИТ или покриеност од 80% на територијата на РМ, додека во централизираната база на податоци во продукција ставени се 1117 катастарски општини или покриеност од 67% на територијата на РМ.

Процесот на имплементација се планира да заврши на крајот од 2015 година. Оваа мерка е финансирана со средства Светска банка преку проектот – Катастар на недвижности и регистрација-дополнително финансирање и со буџетски средства.

- Развој на дистрибутивниот систем- специфична програма

Во насока на понатамошен развој на АКН ГИС порталот, Агенцијата за катастар на недвижности ги отпочна активностите за развој на дистрибутивниот систем кој ќе преставува единствена точка за пристап до дигиталните геопросторните податоци за кои е надлежна АКН.

Дигиталните катастарски планови и создавање на платформа за систем на географски информации засновани на интернет (WEB GIS) за размена и дистрибуција на податоци, ќе овозможат комплетна покриеност на целата територија на Република Македонија со основни сетови на дигитални просторни податоци и нивна on-line достапност.

Процесот на имплементација ќе трае до крајот на 2015 година. Оваа мерка е финансирана со средства од Светска банка преку проектот – Катастар на недвижности и регистрација-дополнително финансирање. Буџет:380.000 евра

- Национален геопортал за НИПП - специфична програма

АКН во моментот работи на развојот на софтверот на националниот НИПП геопортал. Преку националниот Гео-портал во првата фаза ќе бидат достапни сетови на податоци од АКН, Град Скопје, Министерството за животна средина и просторно планирање, Центарот за управување со кризи и Државниот завод за статистика.

Имплементација на софтверското решение за националниот НИПП геопортал на Република Македонија ќе се реализира во текот на 2015 година. Оваа мерка е финансирана со средства од Светска банка од проектот – Катастар на недвижности и регистрација-дополнително финансирање. Буџет: 66.800 евра.

- Регистер на цени и закупнини - специфична програма

АКН согласно измените на Законот за КН доби и надлежност за воспоставување на Регистерот на цени и го пропиша начинот на кој ќе се евидентираат цените на недвижностите. Имено, истите ќе се евидентираат врз основа на правните основи за промет на недвижности, кои се доставуваат во катастарот на недвижности при поднесување на пријави за запишување, односно за спроведување на промени во КН. Во Регистерот ќе се евидентира и вредноста на недвижноста врз основа на која е пресметан данокот на промет на недвижноста, како и други податоци за недвижноста содржани во изјава дадена од продавачот, заверена кај нотар.

Агенцијата преку објавените квартални,полугодишни и годишни извештаи кои ќе бидат достапни на интернет ќе им овозможи граѓаните да имаат увид во податоците за сите продажби и закупнини за недвижностите.

Во текот на 2015 година АКН ќе започне со евидентирање на вредноста на недвижностите во ГКИС- Регистарот на цени. Оваа мерка е финансирана од буџетот на Република Македонија, за надградба на е-кат системот со цел полнење со податоци на Регистерот на цени предвидени се буџетски средства во износ од 30.000 евра.

Плаќање даноци

- Користење на виртуелен ПОС терминал и за електронско плаќање на даноци и плаќање на даноци и такси преку електронско банкарство.

Решавање несолвентност

- Избор на стечаен управник по електронски пат - фер и правичен избор на стечаен управник.

Моменталната состојба на нејзино изготвување или спроведување. Мерките се изработени врз основа на меѓуресурска координација од повеќе надлежни институции и истите се усвоени од страна на Владата на РМ.

Временски распоред на имплементацијата: Најголемиот дел од активностите е предвидено да се реализираат во 2015 година, додека подолгорочните мерки ќе се реализираат и во 2016 и 2017 година.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020 Придонесува кон реализација на мерките за столбот Одржлив раст, Димензија И. Конкурентност.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата: Посветеност во реализација на мерките од страна на институциите носители.

Висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства: За реализација на активностите не се потребни дополнителни средства од Буџетот, мерките или не повлекуваат дополнителни финансиски средства или истите се веќе обезбедени во рамки на буџетите на надлежните институции.

Опис на предвиденото влијание на мерката: Реализацијата на мерките ќе ја подобри деловната клима во земјата.

Мерка: Едношалтерски систем за домашни и странски инвеститори.

Тип на мерка: Проект

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст: Во следниот среднорочен период предвидено е формирање и воспоставување на ваков систем кој ќе овозможи сите потребни лиценци и дозволи за започнување и водење на бизнис да може да се обезбедат од едно место со цел надминување на проблемите кои се јавуваат од аспект на време и трошоци, што е препорака и во последниот Извештај за напредок на ЕК. Системот за дозволи и лиценци претставува чадор систем кој е предвидено на интегриран начин да се поврзе со останатите едношалтерски системи во државата.

Моменталната состојба на нејзино изготвување или спроведување: Воспоставувањето на електронски систем и употребата на електронски пристап во издавање на дозволи и лиценци ќе се одвива фазно. На почетокот овој систем ќе биде имплементиран во институциите кои издаваат најголем број дозволи и лиценци, односно имаат најголем опфат по однос на бизнис заедницата.

Временски распоред на имплементацијата: Во 2015 година ќе се реализира проект за техничка помош за изработка на софтвер и подготовка на техничка спецификација за набавка на хардвер за воспоставување едношалтерски систем. Во 2016 и 2017 година предвидена е набавка на потребниот хардвер, негово тестирање и ставање во функција.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020 Придонесува кон реализација на мерките за столбот Одржлив раст, Димензија И. Конкурентност.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата: Ненавремено спроведување на тендерски постапки, одбивност кон користење на електронски систем од страна на корисниците, слаба соработка со институциите издавачи на лиценци/дозволи.

Висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства: Средствата за изработка на софтвер, техничка спецификација и набавка на софтвер, во висина од околу 1,1 мил. евра се обезбедени во рамки на ИПА компонента 1-ТАИБ, Секторско фише за развој на приватен сектор.

Опис на предвиденото влијание на мерката: Ваков систем ќе овозможи сите потребни лиценци и дозволи за започнување и водење на бизнис да може да се обезбедат од едно место што би довело до намалување на времето и трошоците за започнување и водење бизнис во Република Македонија.

Мерка: Развој и имплементација на Мастер план за подобрување на конкурентноста

Тип на мерка: Програма

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст: Преку дијалог со приватниот сектор ќе се дефинираат сет мерки за поттикнување и подобрување на конкурентноста на македонската економија во соработка со НСПК. Мерките се во насока на подобрување на деловната клима, што ќе резултира во подобрување на конкурентноста на македонските компании и економијата воопшто.

Моменталната состојба на нејзино изготвување или спроведување: Во тек е изработка на Мастер план во соработка со деловната заедница преку НСПК.

Временски распоред на имплементацијата: Во 2015 година - усвојување на Мастер планот, формирање групи за реализација на мерките, реализација на први мерки. Во 2016-2017 година продолжување со реализација на мерките од Мастер планот.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020 Придонесува кон реализација на мерките за столбот Одржлив раст, Димензија И. Конкурентност, како и за столбовите Интегриран раст и Паметен раст Димензија Е. И&Р и иновации.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата: Посветеност во реализација на мерките од страна на институциите носители, навремена реализација на тендерски постапки, свесност од страна на бизнис заедницата за мерките кои треба да се спроведуваат од бизнис секторот.

Висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на дел од мерките од Акцискиот план за конкурентност ќе се реализираат проекти финансирани во рамки на ИПА компонента 1-ТАИБ, Секторско фише за Развој на приватен сектор.

Опис на предвиденото влијание на мерката: Зголемување на конкурентноста на македонската економија базирана на иновации, зголемување на извозот, градење функционална пазарна економија, намалување на невработеноста и зголемен раст на БДП.

Водечка мерка: СОЗДАВАЊЕ ПОДОБРИ ВРСКИ ПОМЕЃУ СТРАНСКИТЕ ИНВЕСТИТОРИ И ДОМАШНИТЕ КОМПАНИИ

Мерка: Подготвителни активности за Програма за поврзување на домашните и странските компании од автомобилската индустрија – МАБЛ програма

Тип на мерка: Програма

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст: Фокусот на програмата ќе биде на активности за вклучување на домашните компании во ланецот на добавувачи на странските компании, со цел зголемување на вработеноста и воведување на нови технологии. Оваа програма ќе биде имплементирана од страна на тим составен од Светска банка и IFC, а во координација со Меѓуресорската работна група задолжена за вклучување на домашните компании како добавувачи на странските компании кои инвестираат и произведуваат во Република Македонија. Главни активности на програмата се: 1/ Зголемена достапност до информации за можностите за поврзување на домашните и странските компании, 2/ Подобрување на регулативата поврзана со ланецот на добавувачи, 3/ Зајакнување на врските помеѓу домашните добавувачи и странските инвеститори преку техничка помош за надградување на постојните капацитети на домашните компании и 4/Подобрување на пристапот до финансии.

Во рамките на МАБЛ програмата предвидени се подготвителни активности кои подетално се разработени во Пилот – програма за развој на добавувачи (Supplier Development Pilot Program) која содржи четири компоненти и тоа:

- Прибирање и дисеминација на информации за добавувачи
- Зајакнување на капацитети и обуки на работната група и релевантните институции
- Експертска поддршка на компаниите - потенцијални добавувачи
- Олеснување на пристапот до финансии.

Моменталната состојба на нејзино изготвување или спроведување, Изработена Нацрт пилот-програма за подготвителни активности од МАБЛ програмата.

Временски распоред на имплементацијата, Пилот – програмата ќе се реализира во првата половина од 2015 година.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ 2020 Придонесува кон реализација на мерките за столбот Одржлив раст, Димензија И. Конкурентност.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата Кус временски период, обезбедување средства за целосно спроведување на активностите по завршувањето на подготвителната фаза, ненавремено ангажирање на експерти, слаб интерес од компаниите.

Висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката Активностите ќе се имплементираат со средства од грантот МСИСП - Macedonia Competitive Industries and Innovation Support Program на Светска банка во износ од 300.000 долари.

Опис на предвиденото влијание на мерката, Зајакнување на капацитетот на домашните компании со цел нивно полесно вклучување во ланецот на добавувачи на странските инвеститори како и зајакнување на капацитетот на институциите во Република Македонија вклучени во реализацијата на оваа програма.

3.5. ТРГОВСКА ИНТЕГРАЦИЈА

Република Македонија ги истакнува клучните цели за трговската интеграција на начин што ќе ги опфати клучните димензии на столбот за „Интегриран раст“, така што треба да придонесе во воспоставување на врската помеѓу приоритетите на ЦЕФТА и ЈИЕ 2020, со оглед дека тие се поврзани еден со друг. Значаен бенефит е да се обезбеди конзистентност и кохезија во интерактивно јакнење на ЦЕФТА Договорот/ ПЕМ Конвенцијата и Стратегијата во пракса од сите релевантни чинители на ЈИЕ 2020. Ваквиот пристап ќе овозможи олеснување на трговијата во сите ЦЕФТА структури, примена на методологија за системско мерење за интегрирање во глобалната економија и создавање на мулти-димензионална синергија помеѓу политиките на трговија на ЦЕФТА Страните.

Водечка мерка: ПОТТИКНУВАЊЕ НА РЕГИОНАЛНАТА ТРГОВИЈА НА СТОКИ И УСЛУГИ

Мерка: Создавање на слободна трговска област во рамките на ЦЕФТА

Тип на мерка: Административна мерка

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст: Врз основа на обврската на ЦЕФТА земјите согласно членот 27 од ЦЕФТА Договорот, постепено ќе се пристапи кон остварување на прогресивна либерализација на трговијата со услуги и заедничко отворање на пазарите на

услуги, во контекст на европската интеграција, имајќи ги предвид важечките одредби од ГАТС на Светската Трговска Организација (СТО).

Отворањето на пазарот со услуги треба да биде на повисоко ниво од либерализацијата на која се обврзаа земјите со нивното членство или потенцијално членство во СТО, како и да се зајакне интра-регионалната трговија со услуги.

Моментална состојба на нејзино изготвување или спроведување: Во 2014 се одржаа две рунди на преговори. Напредокот во процесот на преговорите ќе продолжи во следниот период и треба да резултира со склучување на регионален Протокол за трговија со услуги до крајот на 2016 година.

Временски распоред на имплементација: Во текот на 2015 и 2016 година ќе следат шест рунди на преговори за висината на либерализација на секторите и потсекторите за услуги (деловни и професионални услуги, туристички услуги, услуги за животна средина, комуникациски и градежни услуги, дистрибутивни, образовни и здравствени услуги, финансиски, транспортни и аудиовизуелни услуги). Имплементација ќе следи по завршување на постапката за ратификација на Протоколот од земјите членки на ЦЕФТА во текот на 2017 година.

Придонес на мерката кон целите на Стратегијата на ЈИЕ 2020: Придонесува во столбот за „Интегриран раст“ димензија А „слободна трговска област“. Димензијата е директно насочена кон олеснување на трговијата и либерализација на трговијата со услуги, со цел да се редуцира било какво ограничување кое денес постои во регионот при извоз на услуги.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата: ненавремено спроведување на ратификационата постапка на склучениот Протокол за трговија со услуги од страна на ЦЕФТА земјите.

Висина на буџетските импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката: Работните состаноци на експертите во процесот на преговори ќе се финансираат од ИПА 2 2015-2017. Вкупните ИПА средства се 3.412.500 евра, од кои 10% ќе бидат наменети за ова мерка.

Опис на предвиденото влијание на мерката: Во наредниот период се очекува да се зголеми обемот на трговијата со услуги, подеднаква отвореност на пазарите на земјите на ЦЕФТА и друго.

Мерка: Примена на Регионалната Конвенција за Пан-Евро медитерански правила за потекло

Тип на мерка: Административна мерка

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст: За интегрирање на Република Македонија во глобалната економија пристапи кон усогласување на Протоколите за потекло на стоката за примена на дијагонална кумулација согласно договорите за слободна трговија на Република Македонија со ЕУ, ЕФТА, ЦЕФТА и Турција, со правилата на Регионалната конвенција. Целта е да се применуваат унифицирани правила за потекло.

Моментална состојба на нејзино изготвување или спроведување: Република Македонија го ратификува Протоколот за потекло на стоката согласно ЦЕФТА Договорот на 27 август 2014, што значи веќе четири земји од вкупно седум земји на ЦЕФТА (Република Македонија, Албанија, Србија и Црна Гора) официјално од 12 септември 2014 во меѓусебната трговија го применуваат протоколот за потекло од конвенцијата.

Европската Комисија подготви Одлука за измена на Протоколот 4 за потекло на стоката кон Спогодбата за стабилизација и асоцијација, која се објави во Службен весник на ЕУ L304/91 на 23 октомври 2014. Одлуката е основа за меѓусебно усогласување на текстот, кој

потоа треба да се усвои од Советот за стабилизација и асоцијација меѓу Република Македонија и ЕУ, односно кон средината на 2015 година.

Република Македонија започна иницијално усогласување на Протоколите за правила за потекло со ЕФТА земјите и Република Турција, за што се планира до крајот на 2015 да заврши усогласувањето.

Временски распоред на имплементација: Се планира во текот на 2015 година да заврши усогласувањето на протоколите за потекло на стоката со ЕУ, Турција и ЕФТА земјите, а во текот на 2016 година да се спроведе процесот на ратификација.

Придонес на мерката кон целите на Стратегијата на ЈИЕ 2020: Во столбот з „Интегриран раст“ креиран е нов развоен модел во димензија Ц „Интегрирање во глобалната економија“. Димензијата е директно насочена кон креирање на преференцијален пристап, не само спрема постојните извозни дестинации, но и спрема други пазари во рамки на ПЕМ регионот. Примената на конвенцијата во целост е воедно можност за учество во глобалниот синџир на набавки.

Потенцијални предизвици или ризици при имплементацијата: Ненавремено усогласување на протоколите за потекло на стоката од договорите за слободна трговија со протоколот од Регионалната конвенција.

Висина на буџетските импликации и извор од кој се обезбедени финансиски средства за реализација на мерката: Со оглед дека е правен документ кој треба да се ратификува нема фискални импликации.

Опис на предвиденото влијание на мерката: Се очекува дијагоналната кумулација да има еднаква примена во ПЕМ регионот според унифицирани правила за потекло. Потписници се 47 земји на Регионалната конвенција, од кои со 40 земји Република Македонија применува договори за слободна трговија (3 договори на мултилатерална основа и 1 билатерален договор). Со примена на дијагонална кумулација помеѓу 40 земји се дава поголема можност за користење на преференцијалниот третман во трговијата со стоки.

Мерка: Олеснување и забрзување на транзитната постапка преку имплементација на новиот компјутеризиран транзитен систем во Царинската управа на РМ

Тип на мерка: Административна мерка

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст:

- Поврзување и одржување на царинскиот транзитен систем на Република Македонија со транзитните системи на ЕУ,
- Во периодот 2015 - 2017 година ќе продолжи процесот на тековно усогласување на царинското законодавство со Acquis, особено во насока на понатамошно операционализирање на заедничките постапки во насока на имплементација на Конвенцијата за Заеднички транзитни постапки и Конвенцијата за поедноставување на формалностите во трговијата со стока,
- Ратификација на Конвенцијата за заедничка транзитна постапка и Конвенцијата за поедноставување на формалности при трговија со стока,
- Пристапување кон системот на ЕУ се очекува во средината на 2015 година,
- Имплементација продолжува во периодот 2015 -2016 година, преку спроведувањето на твининг проектот „Завршување на постапката за пристапување кон Конвенцијата за Заеднички транзитни постапки и Конвенцијата за поедноставување на формалностите во трговијата со стока“, финансиран преку ИПА ТАИБ 2010.

Моментална состојба на нејзино изготвување и спроведување:

- Новиот компјутеризиран транзитен систем, кој е предуслов за пристапување кон Конвенцијата за заедничка транзитна постапка е ставен во функција на национално ниво на 1ви март 2014 година,
 - Во јуни 2014 година се одржа Пред-мониторинг мисија, во рамки на која е оценет напредокот во имплементација на системот и се дадени соодветни препораки за продолжување на активностите,
 - Во ноември 2014 година воспоставена е комуникацијата со DG TAXUD преку Заедничката комуникациска мрежа/Заедничко системско поврзување (CCN/CSI јазол),
 - Во декември 2014 година во Брисел се одржаа два исклучително важни состаноци на Работната група EU-EFTA (EU-EFTA Working Group) и Заедничкиот комитет EU/EFTA (EU/EFTA Joint Committees) за заеднички транзит, на кои беа усвоени одлуките за покана на Република Македонија за членство кон Заедничкиот транзитен систем,
 - Во јануари 2015 година ќе се одржи Мониторинг мисија, на која ќе се оцени подготвеноста за членство во Конвенцијата за заедничка транзитна постапка по што се очекува дека ќе се добие покана за полноправно членство.
- Временски распоред на имплементација: Утврдување на потребата од подготовка на упатства и инструкции за оперативно спроведување на одредбите од конвенциите за заеднички транзит и подготовка на предлози - предвидена активност во матрица административен капацитет, Ц4/A1 со рок на реализација до 30.06.2015.
- Подготовка на предлози за донесување на измени на царинскиот закон и уредба за негово спроведување - предвидена активност во матрица административен капацитет, Ц4/A2 со рок на реализација до 30.09.2015.
 - Анализа на состојбата за потребата од донесување на упатства и инструкции за оперативно спроведување на измените на царинскиот закон и подготовка на предлози - предвидена активност во матрица административен капацитет, Ц4/A3, со рок на реализација до 30.09.2015.
 - Анализа на потребата од воведување на процедури согласно измените на царинскиот закон - предвидена активност во матрица административен капацитет, Ц4/A4 со рок на реализација до 31.10.2015.
 - Воведување на соодветна организациска структура и систем и подсистеми за управување и контрола за царинските постапки согласно измените на царинскиот закон - предвидена активност во матрица административен капацитет, Ц4/A5 со рок на реализација до 31.10.2015.
 - Спроведување на специјализирани обуки за царински службеници и економски оператори за спроведување на измени на царинското законодавство - предвидена активност во матрица административен капацитет, Ц4/A6 со рок на реализација до 30.11.2015.
 - Закон за Ратификација на Конвенцијата за заедничка транзитна постапка - предвидена активност во матрица законодавство, Ц1/A12 со рок на реализација до 31.12.2015.
 - Оперативната подготовка на системот НКТС за пристапување кон конвенцијата - спроведување на тестови (во соработка со DG TAXUD и Царинската служба на Словенија (ИПА2010) - предвидена активност во матрица административен капацитет, Ц1/A1 со рок на реализација до 30.09.2015.
 - Имплементација и одржување на CCN/CSI (Common Communication Network/Common System Interface) - предвидена активност во матрица административен капацитет, Ц10/A1 со рок на реализација до 31.12.2020.

Придонесот на мерката кон целите на Стратегијата ЈИЕ2020: Со реализацијата на овие мерки ќе се овозможи поконкурентна деловна клима и интегрирање во глобалната економија преку воспоставување на процеси во царинското работење кои се компатибилни со меѓународните стандарди.

Потенцијални предизвици и ризици при имплементација: Одржувањето на системот треба да се осигури, потребна е понатамошна обука на вработените.

Висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката: Досегашни активности ИПА 2008 (вкупен износ околу 3 мил. евра) и идни активности ИПА 2010 (вкупен износ од 0,947 мил. евра).

Опис на предвиденото влијание на мерката: Со системот, преку исклучиво електронско поднесување на документи за транзит, постигнато е дополнително забрзување и олеснување на царинските постапки; преку поврзување со системите на ЕУ во текот на идната година, ќе се овозможи избегнување на граничните хартиени царински формалности при стокова размена со државите членки на ЕУ и дополнителна корист за економските оператори.

Мерка: Надградба на оперативните капацитети на Царинската управа преку реализација на инфраструктурен проект за зголемување на капацитетите на граничниот премин Табановце (ИПА2012)

Тип на мерка: Инвестиција

Опис како мерката придонесува кон целите на националната економска политика во правец на зголемување на економскиот раст:

- Придобивки од реализација на проектот се следниве: зголемена пропусна моќ на преминот за стокови пратки, намалено време потребно за вршење на граничните формалности, подобрена инфраструктура за примена на современи средства за инспекција, со што ќе се забрза и олесни стоквата размена преку еден од најфреквентните гранични премини во Република Македонија, олеснување и забрзување на транспортот долж Пан - европскиот коридор 10,

- Проектот опфаќа проширување на постојниот терминал за увоз и извоз на стока за дополнителни 4.000 м², како и изградба на придружни објекти.

Моментална состојба на нејзино изготвување и спроведување: Проектот е предвидено да се реализира во периодот 2015-2017 година.

Временски распоред на имплементација: Подготовка на тендерски документи - предвидена активност во матрица административен капацитет, Ц6/А1 со рок на реализација до 30.09.2015,

- Објавување на тендер - предвидена активност во матрица административен капацитет, Ц6/А2 со рок на реализација до 31.12.2015.

Потенцијални предизвици и ризици при имплементација: Дополнително ќе се оценат со почетокот на имплементацијата.

Висина на буџетски импликации и извор од кој се обезбедени финансиските средства за реализација на мерката: ИПА 2012 со расположив износ од 1,89 мил. евра.

Опис на предвиденото влијание на мерката: Забрзување и олеснување на стоквата размена преку еден од најфреквентните гранични премини во Република Македонија и олеснување и забрзување на транспортот долж Пан -европскиот коридор 10 по 2018 година.

4. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ПРАШАЊА И ВКЛУЧУВАЊЕ НА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ

Надлежните институции, академската заедница, социјалните партнери и граѓанското општество беа вклучени во изработката на Националната програма на економски

реформи. Програмата беше усвоена од страна на Владата на Република Македонија во јануари 2015 година.

Програмата ја изработи Министерството за финансии, координирано од Заменик Претседателот на Владата на Република Македонија и Министер за финансии, во соработка со следните институции:

- Кабинет на Заменик Претседателот на Владата на Република Македонија задолжен за економски прашања;
- Министерство за економија;
- Министерство за труд и социјална политика;
- Министерство за образование и наука;
- Министерство за транспорт и врски;
- Народна банка на Република Македонија;
- Комисија за заштита на конкуренцијата;
- Агенција за супервизија на осигурување;
- Агенција за вработување на Република Македонија;
- Комисија за хартии од вредност на Република Македонија;
- Агенција за супервизија на капитално – финансирано пензиско осигурување;
- Агенција за странски инвестиции и промоција на извозот;
- Дирекција за технолошко-индустриски развојни зони;
- Министерство за финансии - Царинска управа;
- Фонд за иновации и технолошки развој;
- Македонска банка за поддршка на развојот;
- Министерство за финансии - Управа за јавни приходи;
- Агенција за катастар на недвижности.

Во продолжение се наведени институциите, организациите и здруженијата од кои е побарано официјално мислење за Националната програма на економски реформи за периодот 2015 – 2017 година:

- Генерален секретаријат на Владата на Република Македонија;
- Секретаријат за европски прашања на Република Македонија;
- Министерство за надворешни работи;
- Министерство за информатичко општество и администрација;
- Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство;
- Министерство за правда;
- Државен завод за статистика;
- Македонска академија на науки и уметности;
- Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Економски факултет – Скопје;
- Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Факултет за земјоделски науки и храна – Скопје;
- Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Правен факултет „Јустинијан I“ – Скопје;
- Универзитет Американ Колеџ, Факултет за деловна економија и организациони науки;
- Универзитет на Југоисточна Европа, Факултет за бизнис и економија – Тетово;
- Државен Универзитет во Тетово, Економски факултет – Тетово;
- Универзитет „Гоце Делчев“, Економски факултет – Штип;
- Универзитет „Гоце Делчев“, Земјоделски факултет – Штип;
- Универзитет „Св. Климент Охридски“, Економски факултет – Прилеп;
- ФОН Универзитет, Факултет за економски науки – Скопје;
- Европски Универзитет, Факултет за економски науки – Скопје;
- Универзитет “Св. Кирил и Методиј”, Економски институт – Скопје;
- Заедница на единиците на локална самоуправа - Скопје;
- Сојуз на синдикатите на Република Македонија;

- Самостоен синдикат за образование, наука и култура на Република Македонија;
- Унија на независни и автономни синдикати на Република Македонија;
- Стопанска комора на Република Македонија;
- Сојуз на стопански комори на Република Македонија;
- Стопанска комора на Северозападна Македонија;
- Американска стопанска комора на Република Македонија;
- Федерација на фармери на Република Македонија;
- Центар за истражување и креирање политики – Скопје;
- Институт за демократија, солидарност и цивилно општество – Скопје;
- Центар за економски анализи – Скопје;
- SeProSARD - Центар за промоција на одржливи земјоделски политики и рурален развој;
- Македонски центар за меѓународна соработка – Скопје.

Табела 1: Известување за статусот на секторските структурни реформи

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Будетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
Физички капитал										
	Транспорт - Проект за подготовка на Студија и Акциски план за подобрува ње на безбедност а по СЕЕТО сеопфатната мрежа (коридор X, X-d, VIII, рута 6 и рута VIII)	Подобрување на стандардите за безбедност при проектирање на новите патни системи, намалување на ризикот за несреќи на патиштата и значително намалување на жртвите	Со подготовката на студијата и акцискиот план ќе се обезбедат препораки за подобрување на стандардите за безбедност	/	/	Студијата треба да се изработи во втората половина од 2015 година	Мерката придонесува кон столбот Одржлив раст, Димензија 3. Транспорт.	Слаб квалитет на студијата и акцискиот план.	Вредноста на договорот изнесува 145.271 евра, од кој 85% ќе се обезбедат од ИПА, а 15% од националниот Буџет. За 2015 предвидени се средства за Подготовка на студија и акцискиот план за подобрување на безбедноста по СЕЕТО сеопфатната мрежа (коридор X, X-d, VIII, рута 6 и рута VIII) 58.108 евра	Подоброена безбедноста по СЕЕТО мрежата (коридор 10, 10-д, 8, рута 6 и рута 8).

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентноста и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
	Транспорт - Инвестиции и во Железничка инфраструктура - Коридор 10	-Скратување на времето на патување - Осовремени Железничката станица во Скопје во согласност со најдобрите европски практики	Ремонт на железнички Коридор 10 - делница Неготино - Ногаевце (30 km). Рехабилитација и надградба на Железничка станица Скопје според најдобрите ЕУ практики	/	Во изминатиот период се изврши ремонт на делниците Табановце - Куманово (12 km) и Миравци - Смоквица (12 km).	2015 година	Мерката придонесува кон столбот Одржлив раст, Димензија 3. Транспорт.	Ненавремено завршување на градежните активности и слаб квалитет на изведбата.	- Заем од ЕБОР во висина од 17.600.000 евра (од кои 4 милиони евра за 2015 година). - ИПА Компонента 3 – Регионален развој 2.091.074 евра, од кои во 2015 предвидени се 1.531.992 евра.	Со реализацијата на проектите ќе се обезбеди посилно интегрирање со пазарите од земјите од регионот и поврзување со заедничкиот пазар на ЕУ.

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
	Транспорт - Инвестици и во патна инфраструктура - Коридор 10	Со комплетирање на патниот Коридорот X на ниво на автопат ќе се подобри капацитетот и севкупната ефикасност на рутата E-75 север – југ, а со тоа ќе се добие сигурен и побрз транспорт.	-Изградба на делницата Демир Капија –Смоквица (28,3км). Рехабилитација на автопатската делница Велес – Катланово. Рехабилитација на мостови со грант од НАТО. Рехабилитација и надградба на автопатска делница Смоквица – Гевгелија. - пат А1 и Пан-Европски коридор Хd Градско – Прилеп (10,2 км)	/	До октомври 2014 година се завршени 50,6% од градежните работи на делница Демир Капија – Смоквица, За делницата Велес – Катланово и рехабилитација на мостови активностите се во тек, за Смоквица - Гевгелија во тек е разгледување на понуди по тендерот.	-2016 година -2015 година -31.08.2015 година - 18 месеци од потпишување на договорот	Мерката придонесува кон столбот Одржлив раст, Димензија 3. Транспорт.	Ненавремено завршување на градежните активности и слаб квалитет на изведбата.	-219.125.677 евра од кои ИПА средства 45.000.000 евра, останатите се буџетски средства обезбедени од ЕИБ 89.947.799 евра и од ЕБРД 84.177.878 евра -5.674.232 евра ИПА - грант од НАТО 8.5 мил. евра -8.971.170 евра ИПА Во 2015: за Демир Капија – Смоквица 40.000.000 евра Велес – Катланово : 3.934.329 евра. Смоквица – Гевгелија ; 1.500.000 евра	Со реализацијата на проектите ќе се обезбеди посилно интегрирање со пазарите од земјите од регионот и поврзување со заедничкиот пазар на ЕУ.

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
	Транспорт - Инвестици и во Железничка инфраструктура – Коридор 8	Цел на изградбата на Коридор 8 е поврзување на Црното море со Јонското море, од каде произлегува и големата стратешка и економска важност на овој проект.	Реконструкција на железничка делница од Куманово до Бељаковце (1) -Изградба на нова и реконструкција на постојната железничка делница Бељаковце - Крива Паланка (2)	/	- прва делница- во март 2014 година започнаа градежните работи -втора делница- во декември 2014 година се обезбеди заем од ЕБОР	- К 3 2016 година - склучување договор во К4 2015 година, рок: 48 месеци	Мерката придонесува кон столбот Одржлив раст, Димензија 3. Транспорт.	Ненавремено завршување на градежните активности и слаб квалитет на изведбата.	-46.400.000 евра заем од ЕБОР (од кои 9,1 милион евра за 2015 година) - од 145.000.000 евра заем од ЕБОР (од кои 5 милиони евра за 2015 година)	Со реализацијата на проектите ќе се обезбеди посилно интегрирање со пазарите од земјите од регионот и поврзување со заедничкиот пазар на ЕУ.
	Транспорт - Инвестици и во патна инфраструктура – Коридор 8	Подобрување на конкурентноста на земјата, зголемен сообраќај, зголемена безбедност и намалено време за патување	- Изградба на автопат А2, делница Кичево - Охрид (57 км)	/	Проектот се реализира согласно предвидената динамика	февруари 2018 година	Мерката придонесува кон столбот Одржлив раст, Димензија 3. Транспорт.	Ненавремено завршување на градежните активности и слаб квалитет на изведбата.	505 милиони УСД заем од Кинеската Ексим Банка	Со реализацијата на проектите ќе се обезбеди посилно интегрирање со пазарите од земјите од регионот и поврзување со заедничкиот пазар на ЕУ.

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
	Транспорт - Изградба и рехабилитација на локална и регионална патна инфраструктура	Подобрување на конкурентноста на земјата – зголемен сообраќај, зголемена безбедност и намалено време за патување	- Изградба на автопат А4, делница Миладиновци – Св. Николе - Штип (47 км). - Проект за изградба, реконструкција и рехабилитација на магистрални и регионални патишта (246,8 км).	/	- заклучно со ноември 2014 година реализирани се 7% од договорот - (А) сите делници се во фаза на проектирање и (Б) тендерска документација за 4 патни правци е во подготовка останатите се во фаза на проектирање	- мај 2017 година -2015-2019 година	Мерката придонесува кон столбот Одржлив раст, Димензија 3. Транспорт.	Ненавремено завршување на градежните активности и слаб квалитет на изведбата.	278 милиони УСД заем од Кинеската Ексим Банка (од кои 70 милиони УСД за 2015 година) -160.000.000 евра заем од ЕБОР (од кои 16 милиони евра за 2015 година) -157.000.000 евра заем од СБ (од кои 7 милиони евра за 2015 година)	Со овие инвестиции значително ќе се подобри конкурентноста на земјата во поглед на зголемување на бројот на сообраќај, зголемување на безбедноста во сообраќајот и намалување на времето за патување

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
	Енергетика -Стратегија за развој на енергетика та до 2035 година	Подобрување на сигурноста во снабдувањето со енергија	Предвидува мерки и активности за подобрување на сигурноста во снабдувањето со енергија и истите се поврзани со инфраструкту рен развој, интеграција на пазарите во регионот	Стратегија за развој на енергетиката на Република Македонија за период до 2035 година	Изработени се неколку сценарија за стратегијата кои се презентиран и пред советодавно тело.	Се очекува Стратегијат а да биде донесена во првата половина на 2015 година по спроведени јавни консултаци и и дебати.	Придонесува кон реализација на мерката 16 од Димензија Ж. Енергетика	Влијание врз безбедноста, квалитетот и сигурноста на снабдувањето на потрошувачите со електрична енергија	Се изработува во рамки на билатералната техничка помош од УСАИД	Намалување на енергетската зависност на земјата

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)				Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи	
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)					Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)
	Енергетика - Интерконе ктивен 400 kV далекувод ТС Штип- македонско српска граница	Подобрување на сигурноста во снабдувањето со енергија	Инвестициона мерка- изградба на интерконектив ен далекувод	/	Добиено е Одобрение за градење, завршена е испораката на проводното и оптичкото јаже, завршени се испитните тестирања за столбовите, избран е надзор за текот на градбата, во тек е испораката на столбовите	Започната е изградбата на далекуводн ото поле во 400/110kV ТС Штип и изградбата на далекуводо т кои се очекува да завршат до крајот на 2015 година	Придонесува кон реализација на мерката 16 од Димензија Ж. Енергетика	Ненавремена реализација поради отежнати временски услови	14 мил. евра заем Светска Банка (од кои 4,5 милиони евра за 2015 година) и 5,15 мил. евра сопствени средства на АД МЕПСО	Зголемување на сигурноста на снабдувањето на електроенергетски от систем, отстранет ризик од појава на несигурни режими и делумни распади на системите од југоисточна Европа

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентноста и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
	Енергетика - Интерконективен 400 kV далекувод ТС Битола 2- македонско албанска граница и ТС 400/110 kV Охрид	Подобрување на сигурноста во снабдувањето со енергија	Инвестициона мерка- изградба на интерконективен далекувод	/	Припрема на конечната Студија за ОВЖС и добивање на решение за одобрување на Студијата од МЖСПП. Припрема на тендерска документација за избор на проектанти кој ќе ја изработи целокупната техничка документација	Во текот на 2015 година се очекува да се избере најповолниот от проектант кој ќе ја изработи техничката документација да започнат преговори за одобрување на заем, Се очекува до крајот на 2019 година да заврши	Придонесува кон реализација на мерката 1б од Димензија Ж. Енергетика	Започнувањето на градбата ќе зависи од навремено изработена техничка документација, експропријација на земјиштето и добивање на дозвола за градење како и од преговорите со финансиската институција за обезбедување на заем.	Студија за оправданост и Студија за ОВЖ - грант од WBIFод 800.000 евра, за техничката документација е одобрен грант од WBIF од 900.000 евра. Според Вкупната проценета вредност е 43,5 мил. евра со предлог 37,3 мил. евра да се обезбедат од заем, а 6,2 мил. евра да се обезбедат од сопствени средства од МЕПСО.	Оформена 400 kV контура Албанија – Македонија – Грција, Подобрена доверливост на регионалната мрежа, сигурност на напојување и стабилност на преносниот систем, Намалување на техничките загуби на електрична енергија во преносниот систем

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентноста и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
	Енергетика - Ревитализација и модернизација на преносната мрежа и управување со електроенергетскиот систем	Подобрување на сигурноста во снабдувањето со енергија	Инвестициона мерка	/	Тендерската постапка за избор на најповолен консултант е завршена, избран е консултант и следи потпишување на договорот. Во тек е припремата на потребната техничка документација за дел од проектите од компонентите.	Проектите од четирите компоненти треба да се реализираат до крајот на 2017 година. Во 2015 година ќе се објават тендерите.	Придонесува кон реализација на мерката 16 од Димензија. Ж Енергетика	Започнувањето на имплементацијата ќе зависи од навремено изработена техничка документација, експропријација на земјиште каде ќе биде неопходно, а реконструкцијата на постојните ДВ и замената на опрема во постојните ТС-и ќе зависи од можноста на нивното исклучување од преносната мрежа за работа под напон.	25 милиони евра заем од ЕБОР (од кои 7 милиони евра за 2015 година) и 15,5 милиони ЕВРА сопствени средства од МЕПСО.	Стабилност на преносната мрежа.

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
	Енергетика -Изградба на мали хидроелект рични централи врз основа на доделена концесија за вода за производст во на електрична енергија	Зголемено учество на ОИЕ во финалната потрошувачка на енергија и сигурно и безбедно снабдување со енергија	Инвестициона мерка- изградба на енергетски објекти – вкупно 41 МХЕ	/	Во моментот изградени се вкупно 25 МХЕ со инвестиција над 30 милиони евра	Во текот на 2015 година и 2016 година се очекува да се изградат 21 МХЕ кои во моментот се во фаза на градба, додека останатите 20 МХЕ се очекува да се изградат до 2017 година.	Придонесува кон реализација на мерката 16 од Димензија Ж. Енергетика	Ненавремено обезбедување на техничка документација за започнување со изградбата и ненавремена изградба на МХЕ согласно роковите утврдено со концесискиот договор, недоволен интерес од страна на приватни инвеститори, ризик од аспект на влијанието врз животната средина и сл.	/	Намалена енергетска зависност на земјата, поголемо учество на ОИЕ во финална потрошувачка на енергија

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
Човечки капитал										
	Унапредување на транспарентноста на високото образование во Република Македонија преку обезбедување на квалитет во високо образование	Закнување на квалитетот на високото образование	Мерката опфаќа подобрување на административните капацитети на Одборот за акредитација и евалуација на високото образование и останатите лица одговорни за менаџирање на квалитетот на активностите. Надворешна евалуација на високо образовниот сектор.	/	Проектот е започнат во март 2014 година	Активности од оваа компонента се очекува да се реализираат во периодот 2015-2017 година	Поврзаност со цел- Поврзување на образованието со потребите на пазарот на трудот – Димензија Г.	Задоцнето реализирање на активностите од проектот.	Предвидени се средства во висина од 4.000.000 УСД, за реализација на активностите од оваа компонента, обезбедени преку заем од Светска Банка	Подобрен квалитет на високото образование

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
	Модернизација на средното техничко стручно образование и обука	Модернизација на системот на средно техничко стручно образование	Мерката опфаќа техничка поддршка на развојот на моделот за трансформација на овој систем, развој на стандарди за занимања и курикулуми согласно потребите на пазарот на трудот, проценка на степенот на соработка и вмрежување на средните технички стручни училишта како и развој на програми за обука на наставници.	/	Проектот е започнат во март 2014 година	Активности од оваа компонента се очекува да се реализираат во периодот 2015-2017 година	Поврзаност со цел- Поврзување на образованието со потребите на пазарот на трудот – Димензија Г.	Задоцнето реализирање на активностите од проектот.	Предвидени се средства во висина од 4.500.000 УСД, за реализација на активностите од оваа компонента, обезбедени преку заем од Светска Банка	Задоволување на потребите на пазарот на трудот со соодветна работна сила.

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
	Промовирање на доживотното учење и модернизација на средното стручно образование и обука и образованието на возрасни	Зајакнување на системот за доживотното учење преку модернизација на средното стручно образование и обука и образованието на возрасни	Активностите се насочени кон зајакнување на системот за средно стручно образование и системот за образование на возрасни	Изработка на Стратегија за образование на возрасни и Стратегија за доживотно учење	Предвидено е проектот да започне во мај 2015 година	Активности од оваа компонента се очекува да се реализираат во периодот 2015-2017 година	Поврзаност со цел- Поврзување на образованието со потребите на пазарот на трудот – Димензија Г.	Несоодветен квалитет на документите	Вредноста на договорот изнесува 2.300.000евра, од кој 85% ќе се обезбедат од ИПА, а 15% од националниот Буџет.	Зголемена конкурентност на работната сила на пазарот на трудот

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
	Обезбедување на финансиски и инструмент и за подобрување на иновативниот капацитет на претпријатијата и соработка со истражувачките организации	Јакнење на административните и институционалните капацитети за иновации	Активностите се насочени кон јакнење на капацитетите на ФИТР, преку обука за вработените како и планирање и дизајнирање на стратешки документи, планови, програми и процедури.	/	Проектот е започнат во март 2014 година	Активности од оваа компонента се очекува да се реализираат во периодот 2015-2017 година	Поврзаност со цел- Поврзување на образованието со потребите на пазарот на трудот – Димензија Г.	Задоцнето реализирање на активностите од проектот.	470.000 евра за 2015 година од заем од Светска банка	Зголемување на капацитетите на претпријатијата за истражување и иновации.

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
Подобро индустриска структура										
	Подобро индустриска структура - Имплементација на годишни програми за поддршка на претпријатијата и кластерите	Со цел понамалешна реализација на активности за подобрување на конкурентнос та и растот на претпријатијата, Министерство то за економија и АППРМ ќе продолжат да имплементираат годишни програми за поддршка на конкурентност, иновации и претприемништво	-Поддршка на инфраструктурата за МСП -поддршка на имплементацијата на стандарди за квалитет, -поддршка на женското претприемништво, -промоцијата на занаетството, зголемување на продуктивноста и диверзификација на производството итн.	Стратегија за индустриска политика, Стратегијата за промоција на извозот; Иновациона стратегија, Стратегија за развој на занаетството 2011-2020	/	Објавување јавни повици во 2015 година	Придонесува кон реализација на мерките за столбот Одржлив раст, Димензија И. Конкурентност, како и за столбовите Интегриран раст и Паметен раст	Голем интерес од страна на претпријатијата за понудените мерки и ризик планираните средства да не бидат доволни	15.970.000 денари од Буџетот на РМ (Програма за конкурентност, иновации и претприемништво во за 2015 – МЕ, 12,070,000 денари, Програма за поддршка на претприемништво, конкурентноста и иновативноста на МСП во 2015 година – АППРМ, 3,900,000 денари)	Зајакнување на капацитетите и конкурентноста на фирмите, зголемен извоз, зголемен број на вработени во МСП, зголемен број на МСП.

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
	Подобра индустриска структура - Поттикнување и поддршка на иновационската дејност кај МСП	Поттикнување и поддршка на иновационската дејност кај МСП и на поттикнување забрзан технолошки развој. Целта е подобрување на капацитетите на компаниите преку трансфер на знаења, трансфер на технологии, развојни истражувања и иновации	Фондот за иновации и технолошки развој разви четири инструмента (грантови шеми) за финансирање проекти.	Стратегија за иновации, Закон за иновационска дејност	Во тек е подготовка на јавен повик за првиот инструмент на Фондот-Кофинансирани грантови за старт ап, трговски друштва и иновации	Предвидено е инструмент и на ФИТР да се пилотираат во текот на 2015та година. Според динамиката за спроведување до 2017 година се планира по најмалку еден јавен повик по инструмент годишно	Придонесува кон реализација на мерките за столбот Одржлив раст, Димензија И. Конкурентност, како и за столбовите Интегриран раст и Паметен раст Димензија Е. И&Р и иновации	Недоволни институционални/човечки капацитети Недоволна заинтересираност помеѓу потенцијалните апликанти за инструментите на Фондот Недоволна бизнис подготвеност (и познавања) помеѓу потенцијалните апликанти за развој на проекти (бизнис планови)	Предвидени се 9.159.750 евра за реализација на активностите, обезбедени преку заем од СБ за период 2015-2019. Во буџетот на ФИТР за 2015 година одобрени се 10.375.000 денари (од заемот од СБ) и 13.495.000 денари од ИПАРД кои ќе се обезбедат со потпишување на меморандум помеѓу ФИТР и Агенција за рурален развој.	Основани нови бизниси, отворени нови работни места (посебно за млади и висококвалификувани лица), поврзување на истражувачката дејност со претприемништвото и развој на производи и услуги конкурентни на глобалниот пазар.

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
	Подобра индустриска структура - Финансиска поддршка на малите и средни претпријати преку инструмент ите на МБПР	Поддршка на инвестиции во основни и обртни средства, приоритетни проекти, намалување на невработенос та, зголемување на извозот и подобрување на ликвидноста	Пристап на МСП до квалитетна кредитна линија по поволни услови	Закон за МПБР и Финансиски договори за заем помеѓу ЕИБ и МБПР	Од ЕИБ кредитната линија досега се повлечени 282 мил. евра за финансирањ е на 1.378 проекти, и 5.868 нови работни места.	Во континуите т се спроведува ат активности за повлекувањ е на нови средства/тр анши или за подобрувањ е на условите на кредитните линии и останатите производи	Придонесува кон реализација на мерките од столбот Одржлив раст, Димензија И. Конкурентност.	Високата ликвидност на деловните банки која може да го намали интересот за повлекување на средства од ЕИБ кредитната линија и идното движење на стапката на ризици пласмани.	Помеѓу 200-350 илјади евра на годишно ниво обезбедени од Буџетот на Република Македонија за субвенционирањ е на каматата за ЕИБ кредитната линија во зависност од движењето на ЕУРИБОР.	Полесен пристап до финанси за МСП, подобрување на конкурентноста. зголемување на извозот, развој на неразвиените подрачја и создавање на нови работни места. Се очекува со ЕИБ 4 кредитната линија да се поддржат околу 480 проекти и околу 2080 нови работни места.

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
Деловно окружување										
Економски критериуми, Функционал на пазарна економија	Спроведување на мерки за подобрување на деловното окружување	Реализацијата на предложените мерки и активности ќе придонесе за понатамошно олеснување на условите за водење на бизнис во земјата, како за домашните, така и за странските компани	Мерките се насочени кон унапредување на состојбите во следните области: Започнување на бизнис, Добивање на градежни дозволи, Регистрирање на имот, Плаќање на даноци и Решавање несолвентност	/	Мерките се изработени врз основа на меѓуресорска координација од повеќе надлежни институции и истите се усвоени од страна на Владата на РМ.	Најголемиот дел од активности те е предвидено да се реализираат во 2015 година, додека подолгорочните мерки ќе се реализираат и во 2016 и 2017 година.	Придонесува кон реализација на мерките за столбот Одржлив раст, Димензија И. Конкурентност	Посветеност во реализација на мерките од страна на институциите носители	За реализација на активностите не се потребни дополнителни средства од Буџетот, активностите се однесуваат на подобрување на процесите на работа на институциите	Подобро деловна клима во земјата и зголемени инвестиции

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
Извештај на ЕК за 2014 година, дел: Економски критериуми	Едношалтерски систем за домашни и странски инвеститори	Подобрување на деловната клима, подобрување на конкурентнос та на македонските компанији и економијата воопшто	Системот ќе озвозможи сите потребни лиценци и дозволи за започнување и водење на бизнис да може да се обезбедат од едно место, надминување на проблемите од аспект на време и трошоци при започнување и водење бизнис. Воспоставувањето на системот ќе се одвива фазно.		- 2014 година- ревизија на програмски документ- Секторско фише за Развој на приватен сектор - 2014 година- Финализација на оперативниот план за воспоставување на целосно функционален Едношалтерски систем	- К4 2014 и К1 и 2 2015- започнување е тендерска постапка за реализација на активности те предвидени во Секторско фише за Развој на приватен сектор - 2015-2017- спроведување активности за реализација на прва фаза од процесот за воспоставување Едношалтерски систем	Придонесува кон реализација на мерките за столбот Одржлив раст, Димензија И. Конкурентност	- Навремено спроведување на тендерските постапки - Посветеност во реализација на активностите од страна на институциите носители	Буџет од ИПА (со вклучено национално кофинансирање) околу 65 милиони денари	- Олеснет пристап, скратено време и трошоци за започнување и водење бизнис - зголемен обем на странски инвестиции - подобра деловна клима и конкурентност на македонската економија

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
Економски критериуми, Функционал на пазарна економија	Развој и имплемент ација на Мастер план за подобрува ње на конкурентн оста	Обезбедување конкурентна функционална пазарна економија - подобрување на деловната клима - подобрување на конкурентнос та на македонските компани и економијата воопшто - намалување на невработенос та во земјата	Мастер планот опфаќа мерки креирани од членките на НСПК. Дел од мерките ќе се реализираат преку ИПА компонента 1- ТАИБ, Секторско фише за Развој на приватен сектор	/	- Тековно се спроведува Акцискиот план со мерки за конкурентно ст усвоен во мај 2012 година. - Во тек е подготовка на Мастер план за конкурентно ст	2015- Имплемент ација на Мастер план за конкурентн ост и следење на реализација та	Придонес кон Димензија И. Конкурентност	- Обезбедување финансиски средства - Посветеност во реализација на мерките од страна на институциите носители	Буџет на РМ: 450 илјади денари на годишно ниво (или 1,350 илјади денари за тригодишен период) Буџет ИПА: Околу 215 милиони денари	- Зајакнување на конкурентноста на македонските компани - Зголемување на извозот - Градење функционална пазарна економија - Намалување на невработеноста - Зголемен раст на БДП

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
Извештај на ЕК за 2014 година, дел: Влез на пазарот и излез од него	Подготвите лни активности за Програма за поврзување на домашните и странските компани од автомобилс ката индустрија – МАБЛ програма	Фокусот на програмата ќе биде на активности за вклучување на домашните компани во ланецот на добавувачи на странските компани, со цел зголемување на вработеноста и воведување на нови технологии.	Во рамките на МАБЛ програмата предвидени се подготвителни активности кои подетално се разработени во Пилот – програма за развој на добавувачи која содржи четири компоненти	/	Изработена Нацрт пилот- програма за подготвител ни активности од МАБЛ програмата	Пилот – програмата ќе се реализира во првата половина од 2015 година.	Придонесува кон реализација на мерките за столбот Одржлив раст, Димензија И. Конкурентност	Кус временски период, обезбедување средства за целосно спроведување на активностите по завршувањето на подготвителната фаза, ненавремено ангажирање на експерти, слаб интерес од компаниите.	Активностите на пилот програмата ќе се имплементираат со средства од грантот МСИСП - Macedonia Competitive Industries and Innovation Support Program на Светска банка во износ од 300.000 долари.	Зајакнување на капацитетот на домашните компани со цел нивно полесно вклучување во ланецот на добавувачи на странските инвеститори како и зајакнување на капацитетот на институциите во Република Македонија вклучени во реализацијата на оваа програма.

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентноста и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
Трговска интеграција										
	Создавање на слободна трговска област во рамките на ЦЕФТА	Повисоко на либерализација и зајакнување на интра- регионалната трговија со услуги.	Врз основа на обврската на ЦЕФТА земјите постепеностепено ќе се пристапи кон остварување на прогресивна либерализација на трговијата со услуги и заедничко отворање на пазарите на услуги, во контекст на европската интеграција, имајќи ги предвид важечките одредби од ГАТС на СТО.	/	Во 2014 се одржаа две рунди на преговори. Преговорите ќе продолжат во следниот период и треба да резултираат со склучување на регионален Протокол за трговија со услуги до крајот на 2016 година.	Во текот на 2015 и 2016 година ќе следат шест рунди на преговори за висината на либерализација на секторите и потсекторите за услуги. Имплементација ќе следи по завршување на постапката за ратификација на Протоколот од земјите членки на ЦЕФТА во текот на 2017 година.	Придонесува во столбот за „Интегриран раст“ димензија А „Слободна трговска област“	Ненавремено спроведување на ратификационата постапка на склучениот Протокол за трговија со услуги од страна на ЦЕФТА земјите.	Работните состаноци на експертите во процесот на преговори ќе се финансираат од ИПА 2 2015-2017. Вкупните ИПА средства се 3.412.500 евра, од кои 10% ќе бидат наменети за ова мерка.	Зголемување на обемот на трговијата на услуги, подеднаква отвореност на пазарите на земјите на ЦЕФТА и друго.

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
	Примена на Регионалната Конвенција за Пан- Евро медитерански правила за потекло	Целта на мерката е да се применуваат унифицирани правила за потекло	За интегрирање на Република Македонија во глобалната економија се пристапи кон усогласување на Протоколите за потекло на стоката за примена на дијагонална кумулација согласно договорите за слободна трговија на Република Македонија со ЕУ, ЕФТА, ЦЕФТА и Турција, со правилата на Регионалната конвенција.	/	Република Македонија го ратификува Протоколот за потекло на стоката согласно ЦЕФТА Договорот на 27 август 2014, што значи веќе четири земји од вкупно седум земји на ЦЕФТА официјално од 12 септември 2014 во меѓусебната трговија го применуваат протоколот за потекло од конвенцијата	Се планира во текот на 2015 година да заврши усогласува њето на протоколот е за потекло на стоката со ЕУ, Турција и ЕФТА земјите, а во текот на 2016 година да се спроведе процесот на ратификација	Столб „Интегриран раст“ Димензија Ц „Интегрирање во глобалната економија“	Ненавремено усогласување на протоколите за потекло на стоката од договорите за слободна трговија со протоколот од Регионалната конвенција	Станува збор за правен документ кој треба да се ратификува и нема фискални импликации.	Се очекува дијагоналната кумулација да има еднаква примена во ПЕМ регионот според унифицирани правила за потекло. Потписници се 47 земји на Регионалната конвенција, од кои со 40 земји Република Македонија применува договори за слободна трговија (3 договори на мултилатерална основа и 1 билатерален договор). Со примена на дијагонална кумулација помеѓу 40 земји се дава поголема можност за користење на преференцијалниот третман во трговијата со стоки.

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
	Олеснување и забрзување на транзитната постапка преку имплементација на новиот компјутериран транзитен систем во Царинската управа на РМ	Поврзување на царинскиот транзитен систем на Република Македонија со транзитните системи на ЕУ. Со реализацијата на овие мерки ќе се овозможи поконтурентна деловна клима и интегрирање во глобалната економија преку воспоставување на процеси во царинското работење кои се компатибилни и со меѓународните стандарди.	Во периодот 2015 -2017 година ќе продолжи процесот на тековно усогласување на царинското законодавство со Acquis, особено во насока на понатамошно операционализирање на заеднички постапки во насока на имплементација на Конвенцијата за Заеднички транзитни постапки и Конвенцијата за поедноставување на формалностите во трговијата со стока	Ратификација на Конвенцијата за заедничка постапка и Конвенцијата за поедноставување на формалности при трговија со стока	Новиот компјутериран транзитен систем, кој е предуслов за пристапување кон Конвенцијата за заедничка транзитна постапка, е ставен во функција на 1ви март 2014 година	Пристапување кон системот на ЕУ во средината на 2015. Имплементацијата продолжува во периодот 2015-2016 година, преку спроведување на твининг проектот „Завршување на постапката за пристапување кон Конвенциите“, финансиран преку ИПА ТАИБ 2010	Придонес кон мерката а3 Димензија А - Слободна трговска област	Одржувањето на системот треба да се осигури, потребна е понатамошна обука на вработените	Досегашни активности ИПА 2008 (вкупен износ околу 3 мил. евра) и идни ИПА 2010 Вкупен износ од 0,947 мил. евра)	Со системот, преку исклучиво електронско поднесување на документи за транзит, постигнато е дополнително забрзување и олеснување на царинските постапки; преку поврзување со системите на ЕУ во текот на 2015 година ќе се овозможи избегнување на граничните хартиени царински формалности при стокова размена со државите членки на ЕУ и дополнителна корист за економските оператори

Препорака/ специфична насока за земјата (1)	Број и наслов на мерката и сектор (2)	Опис на главните мерки кои имаат директна важност за поддршка на конкурентноста и растот, и кои се преземаат за исполнување на специфичните насоки за земјата (доколку постојат)					Поврзаност со ЈИЕ2020	Предизвици/Ризици	Буџетски импликации/ Вклучувајќи и ИПА средства	Квалитативни елементи
		Главни цели на мерката од значење за конкурентнос та и растот (3)	Опис на мерката (4)	Законски/ Административ ни инструменти (5)	Распоред на напредокот во изминатите 12 месеци (6)	Распоред на следните чекори (најмногу до следните 3 години) (7)				
	Надградба на оперативни те капацитети на ЦУ преку реализација на инфраструктурен проект за зголемување на капацитетите на граничниот премин Табановце (ИПА2012)	-Зголемена пропусна моќ на премиот пратки, - Намалено време за вршење на граничните формалности, - подобрена инфраструктура за примена на современи средства за инспекција, со што ќе се забрза размена преку нејфреквентниот граничен премин, а ќе се олесни и транспортот долж Пан- европскиот коридор 10	Проектот опфаќа проширување на постојниот терминал за увоз и извоз на стока за дополнителни 4.000 м2, како и изградба на придружни објекти	/	/	Проектот е предвидено да се реализира во периодот 2015 - 2017	Придонес кон реализација мерката а2 Димензија А - Слободна трговска област	Дополнително ќе се оценат со почетокот на реализацијата	Идни активности ИПА 2012 (расположиви средства во износ од 1,89 мил. евра)	Забрзување и олеснување на стоковата размена преку еден од нејфреквентните гранични премини; олеснување на транспортот долж Пан-европскиот коридор 10 по 2018 година